Julio Cortázar

žaidimas baigtas

APSAKYMAI

baltos lankos

Julio Cortázar

ŽAIDIMAS BAIGTAS

Apsakymai

Iš ispanų kalbos vertė
VALDAS V. PETRAUSKAS

baltų lankų
rinktinė proza

baltos lankos

UDK 821.134.2(82)-32
Co-212

Versta iš:
Julio Cortázar, *Final del Juego*,
Punto de Lectura, SA de CV Mexico, 2008

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

ISSN 1822-6930
ISBN 978-9955-23-442-5

Turinys

I

Parkų begalybė

Skaityti romaną jis pradėjo prieš kelias dienas. Prispyrus svarbiems reikalams, atidėjo knygą į šalį ir atsivertė tik traukiniu grįždamas namo į savo sodybą; pamažu susidomėjo įvykių seka, veikėjų paveikslais. Vakarop, parašęs laišką savo patikėtiniui ir su ūkvedžiu aptaręs žemės nuomos reikalus, vėl sėdo prie knygos ramiame kabinete, kurio langai žvelgė į ąžuolų parką. Įsitaisęs mėgstamame krėsle, nugara į duris, kad nė minties nekiltų apie nepageidautinus svečius, ėmė skaityti paskutinius skyrius, kaire ranka retkarčiais vis paglostydamas žalią alkūnramsčio aksomą. Gerai įsimindamas veikėjų vardus ir charakterius, bemat įsijautė į pasakojimą. Kone liguistai mėgaudamasis siužetu, sulig kiekviena eilute vis labiau tolo nuo įprastos aplinkos, puikiai jausdamas, kad galva patogiai remiasi į aukštos atkaltės aksomą, kad šalia, ranka pasiekiamos, guli cigaretės, o už didelių langų, ąžuolų paunksnėje, dvelkia vakaris vėjelis. Žodis po žodžio, tolyn labyn įsitraukdamas į gėdingas knygos veikėjų užmačias, vis aiškiau įsivaizduodamas įvykius, kurie kaip gyvi slinko prieš akis, tapo jų paskutinio susitikimo kalnų trobelėje liudytoju. Pirma ten atsargiai įsėlino moteris; įkandin atėjo meilužis šakos įbrėžtu veidu. Ji ėmė bučiniais žaviai stabdyti kraują, bet jis kratėsi jos glamonių – atėjo anaiptol ne slaptos meilės apeigų kartoti, nors čia, sudžiūvusių lapų ir klaidžių takelių

prieglobstyje, jie buvo saugūs. Jo užantyje šilo peilis, o krūtinėje plakė laisvės ištroškusi širdis. Nerimastingas pokalbis it gyvačių kamuolys ritosi puslapiais, ir buvo numanu, kad viskas jau seniai apgalvota. Netgi glamonės, kuriomis moteris apvijo meilužio kūną, lyg norėdama jį sustabdyti ir atkalbėti, pasibjaurėtinai jam priminė kūną kito vyro, kuris pasmerktas mirti. Niekas nebuvo išleista iš akių: nei alibi, nei atsitiktinumai, nei galimi riktai. Nuo šios valandėlės kiekviena akimirka turėjo kruopščiai apgalvotą paskirtį. Jie du kartus be menkiausio gailesčio aptarė kiekvieną žingsnį, tik retkarčiais moteris nutildavo siekdama paglostyti jam skruostą. Leidosi sutemos.

Nebežiūrėdami vienas į kitą, tvirtai susieti bendro siekio, jie išsiskyrė prie trobelės durų. Ji turėjo eiti takeliu į šiaurę. Jis pasuko priešinga kryptimi ir grįžtelėjęs pamatė, kaip jai bėgant plaikstosi palaidi plaukai. Jis irgi leidosi bėgti, slėpdamasis už medžių ir tvorų, kol pagaliau išvydo melsvų sutemų gaubiamą alėją, vedančią namo link. Šunys neturėjo loti ir nelojo. Ūkvedžio neturėjo būti namie tuo metu ir nebuvo. Jis užlipo trimis laipteliais į priebutį ir įėjo į vidų. Tvinksint smilkiniams, ausyse skambėjo moters žodžiai: pirmiausia žydroji svetainė, paskiau galerija ir kiliminiu taku iškloti laiptai. Viršuje dvejos durys. Pirmame kambaryje – tuščia, antrame kambaryje – tuščia. Kabineto durys, ir tuomet – peilis rankoje, dideli šviesūs langai, žaliu aksomu trauktas krėslas aukšta atkalte, pakaušis, krėsle sėdi vyriškis ir skaito romaną.

Nėra ko kaltinti

Atšalus orams, amžinai viskas susijaukia, vasarą žmogus jautiesi glaudžiai susijęs su pasauliu, junti jį savo kailiu, tačiau dabar, pusę septynių vakaro, žmona jo laukia parduotuvėje, norėdama parinkti vestuvių dovaną, jau vėlu, jis susivokia, kad lauke vėsu, reikėtų vilktis mėlynąjį megztinį, bet ką, kas tiktų prie pilkos eilutės, ruduo – tai metas, kai tenka rengtis megztiniais, įsigūžti, atsiriboti. Atsainiai švilpaudamas tango, jis nueina nuo atviro lango, ima iš spintos megztinį ir velkasi stovėdamas prieš veidrodį. Ne taip jau lengva apsivilkti, ko gero, dėl tų marškinių, limpančių prie vilnos, nelengva prakišti ranką, jis palengva stumia, kol pagaliau pro rankogalį išlenda pirštas, tačiau vakaro prietemoje pirštas atrodo lyg susiraukšlėjęs, trumpesnis, smailiu nagu ir juoda panage. Jis ūmai išplėšia ranką iš rankovės ir žiūri, lyg ne jo ji būtų, tačiau dabar, ištraukta, ji atrodo kaip buvusi, jis nuleidžia ją ir taria sau, gal geriau kitą ranką kišti į kitą rankovę – gal būtų paprasčiau. Deja, regis, jis klysta, nes vilnonis megztinis vėl prilipo prie marškinių, be to, neįpratus pradėti nuo kitos rankovės, rengtis nelengva, ir nors jis vėl ima švilpauti, norėdamas atsipalaiduoti, vis dėlto jaučia, kad ranka vos stumiasi ir kad, nesugalvojus ko nors gudresnio, niekada nepavyks jos iškišti pro rankovę. Verčiau mautis megztinį iš karto, palenkti galvą ties megztinio apykakle, laisvą ranką kyštelėti į

kitą rankovę, staigiai ištiesti abi rankas ir krestelėti galvą. Staiga stojusioje mėlynoje prieblandoje atrodo kvaila toliau švilpauti, jis jaučia, kaip kaista veidas, nors pakaušis jau turėtų kyšoti lauke, tačiau kakta ir visas veidas tebėra megztinyje, o rankos pralindusios vos ties rankovių viduriu, ir kad ir kaip jis stengiasi, jų negali iškišti, ir dabar jam dingteli mintis: turbūt bus suklydęs ir, pagautas ironiško pykčio, pradėjo viską iš naujo, tačiau vėl per kvailumą įkišo galvą į rankovę, o ranką – į apykaklę. Jei tai tiesa, tai ranka turėjo pralįsti laisvai, tačiau, kad ir iš visų jėgų tempdamas, nesugeba iškišti nė vienos rankos, o juk galva, regis, priešingai, skinasi kelią, nors ta mėlyna vilna nemaloniai lenda į nosį ir burną, dusina taip, jog sunku net apsakyti, ir jis priverstas giliau įkvėpti – vilna nuo garo iš burnos drėksta, ko gero, dar ims blukti ir išmargins veidą mėlynomis dėmėmis. Laimė, nedelsiant dešinioji ranka išlenda lauk, į vėsą, bent viena jau laisvėje, nors antroji tebėra įstrigusi rankovėje, turbūt dešinioji pataikė į megztinio apykaklę, todėl tai, ką jis manė esant apykakle, taip veržia veidą, vis labiau dusina, o ranka, priešingai, lengvai išnėrė. Šiaip ar taip, jis galės tuo įsitikinti tik skindamasis kelią toliau, giliai įkvėpdamas ir po truputį iškvėpdamas orą, nors tai ir absurdiška, niekas jam netrukdo normaliai kvėpuoti, nebent tik įkvepiamas oras pilnas vilnos šerelių nuo apykaklės arba rankovės, ir, be to, burnoje megztinio skonis, tas mėlynas nuo garo drėkstančios vilnos skonis, ir veidas tikriausiai išmargintas mėlynai, ir, nors jis to nemato, nes vos atsimerkus blakstienas skaudžiai graužia vilna, jis neabejoja, kad mėlyni dažai dažo jo drėgnas lūpas, smelkiasi į nosį, teka skruostais, ir tai jam kelia baimę, norėtųsi pagaliau apsivilkti megztinį, jau nekalbant apie tai, kad laikas bėga ir žmona nekantrauja prie parduotuvės durų. Jis taria sau, kad protingiausia būtų sutelkti dėmesį į dešinę

ranką, nes ši ranka, išnėrusi iš megztinio, jaučia kambario vėsą, tai lyg ir ženklas, jog nedaug beliko, ir, be to, ji gali pagelbėti – iš užpakalio siektelėti apatinio megztinio krašto ir klasikiniu judesiu, kokiu paprastai gelbstimasi velkantis bet kokį megztinį, stipriai patempti jį žemyn. Visa bėda, kad, nors ranka ir užčiuopia nugarą, graibydamasi megztinio krašto, visas megztinis susisuko apie kaklą, ir ranka nieko kita neužgriebia, tik marškinius, vis labiau besiglamžančius ir išsipešusius iš kelnių, ir bergždžia, permetus ranką, stengtis tempti megztinį iš priekio, nes ant krūtinės nieko nėra, išskyrus marškinius, megztinis, tikriausiai vos siekęs pečius, ten ir liko, susisukęs ir išsitempęs, lyg jo pečiai būtų pernelyg platūs šiam megztiniui, aiškus įrodymas, jog jis apsirikęs vieną ranką įkišo į apykaklę, o kitą – į rankovę, tad atstumas nuo apykaklės iki rankovės lygus pusei atstumo nuo vienos rankovės iki kitos, štai kodėl galva šiek tiek palinkusi į kairę, į tą pusę, kur ranka tebėra įstrigusi rankovėje, jeigu tai iš tikrųjų rankovė, o dešinė ranka, išlindusi lauk, priešingai, laisvai juda, nors jai nepavyksta patempti žemyn megztinio, susisukusio viršuje. Jam dingteli paika mintis, kad, jeigu šalia būtų kėdė, jis galėtų prisėsti ir atsipūsti, kad pagaliau galėtų užsitempti tą megztinį, tačiau jis prarado orientaciją, kai be paliovos sukosi vienoje vietoje, darydamas tą euforišką gimnastiką, šiek tiek primenančią užslėptus šokio judesius, kurių niekam nevalia smerkti, nes tai daroma praktiniais sumetimais, o ne tenkinant gėdingus choreografinius polinkius. Apskritai teisingiausia būtų nusivilkti megztinį, jeigu jau nepavyko žmoniškai jo apsivilkti, ir patikrinti, kur rankovės, o kur apykaklė, kad žinotum, kur kišti rankas, o kur – galvą, tačiau dešinė ranka blaškosi, lyg sakydama, kad juokinga būtų trauktis, kai taip toli pasistūmėta, ir kai tarpais net paklūsta ir pakyla iki galvos, ir tempia megztinį

aukštyn, tačiau jis laiku nesuvokė, jog megztinis prilipo prie veido, burnos garui sumišus su mėlynais vilnos šereliais ir susidarius glitėsiams, ir kai ranka ima tempti apykaklę aukštyn, perveria toks skausmas, lyg jam kas plėštų ausis ar pešiotų blakstienas. Vadinasi, reikia nepersistengti, vadinasi, reikia paleisti į darbą ranką, įstrigusią kairėje rankovėje, jeigu tai iš tikrųjų rankovė, o ne apykaklė, ir todėl dešine ranka pagelbėti kairei, kad ji galėtų rankove stumtis pirmyn arba atgal ir ištrūkti, nors beveik nebeįmanoma derinti abiejų rankų judesių, tarkime, kairė ranka būtų žiurkė narvelyje, o kita žiurkė, esanti laisvėje, norėtų padėti jai pabėgti, žinoma, jeigu tik ji padėtų, o ne kandžiotų belaisvę, bet staiga jam suskausta belaisvė ranka, ir tuo metu kita ranka iš visų jėgų įsikerta į tai, kas turėtų būti jo ranka ir kas skauda, taip skauda, kad jis atsisako minties nusivilkti megztinį, nutaręs verčiau paskutinįsyk pabandyti išstumti galvą pro apykaklę, o kairę žiurkę ištraukti iš narvelio, ir bando prastumti raitydamasis visu kūnu, mindžikuodamas pirmyn ir atgal, sukdamasis vidury kambario, jeigu iš tikrųjų jis vidury kambario, nes dabar ūmai jam dingteli mintis, kad langas tebėra atidarytas ir kad pavojinga sukinėtis aklomis, verčiau sustoti, nors dešinė ranka blaškosi, nė neliesdama megztinio, nors vis labiau skauda kairę ranką, lyg visi pirštai būtų apkandžioti ar nudeginti, ir vis dėlto ši ranka jo klauso, pamažu gniauždama sužalotus pirštus, pro rankovę nutveria ant peties susisukusio megztinio kraštą, beveik bejėgiškai traukia jį žemyn, jam labai skauda, ir dešinė ranka turėtų pagelbėti, užuot tabalavusi palei kojas, užuot žnaibiusi šlaunį, o ji žnaibo, žnaibo įdrėksdama per drabužius, ir jis nieko negali padaryti, nes visa valia sukaupta į kairę ranką, ko gero, jis suklupo ir dabar jaučiasi lyg pakabintas už kairės rankos, vėl tempiančios megztinį, ir staiga per antakius,

kaktą, akis padvelkia vėsa, bet kažkodėl jis nenori atsimerkti, nors ir suvokia, kad ištrūko į laisvę, ta vėsa, ta palaima – tai grynas oras, bet jis neatsimerkia, laukia sekundę, dvi, trokšdamas pabūti aname, šaltame laike, laike be megztinio, jis klūpo, kaip gera klūpoti, pagaliau jis dėkingas pramerkia akis, jau nebesulipusias nuo mėlynų vilnos glitėsių, pramerkia akis ir regi penkis juodus nagus, nusitaikiusius jam į akis, jie virpa prieš kirsdami jam į akis, ir jis spėja laiku užsimerkti ir atšlyti, prisidengdamas kaire ranka, savo ranka, tai viskas, kas jam liko, kas gali jį apsaugoti iš rankovės, patempti megztinio apykaklę aukštyn, ir mėlyni glitėsiai vėl aptraukia jam veidą kaip tik tuo metu, kai jis atsitiesia ketindamas kur nors bėgti, atsidurti ten, kur nėra nei rankos, nei megztinio, kur nėra nieko, tik spengiantis oras, dvelkiantis ir palydintis, ir glamonėjantis, ir dvylika aukštų.

Upė

Na, tarkime, kad taip ir buvo, tu išėjai grasindama, jog šoksi į Seną, kažką panašaus, paistydama niekus, kaip paprastai šneki kliūvančiu liežuviu vidury nakties ant sujauktų paklodžių, kone visada tamsoje, o aš beveik nesiklausau, nors tu stengiesi atkreipti mano dėmesį, kepštelėdama man ranka ar koja, o aš jau seniai kurčias tavo šnekoms, tavo žodžiai lieka kitapus mano sumerktų akių, kitapus miego, į kurį pamažu grimztu. Apskritai juo geriau, man nerūpi, ar išėjai, ar nusiskandinai, ar tebeini krantine, žiūrėdama į vandenį, ir, be to, visa tai netiesa, nes tu miegi šalia šnopuodama, vadinasi, niekur nėjai, pakilusi vidury nakties, kai manęs dar nebuvo įveikęs miegas, nes prisimenu, jog kažką šnekėjai, grasinai nusiskandinti Senoje, o gal išsigandusi persigalvojai, nes guli dabar šalia beveik prisiglaudusi ir krūpčioji, lyg tave kas kamuotų per miegus, lyg sapnuotum, kad tikrai išėjai ir, pagaliau atsidūrusi krantinėje, šokai į vandenį. Taip atsitinka kiekvieną kartą, o paskiau ištinusiu nuo beprasmių ašarų veidu miegi iki vienuoliktos ryto, kai laiškininkas atneša laikraštį, kuriame rašoma, jog kažkas iš tiesų nusiskandino.

Kokia tu juokinga, vargšiuke. Tavo tragiškas ryžtas, kaip kokios provincijos aktorės įprotis išeinant trinktelėti durimis nejučia kelia abejonę, ar nuoširdžiai tiki savo grasinimais, niekingu šantažu, amžinomis verksmingomis scenomis, be perstojo liedama ašaras, berdama priekaištus ir išvadindama mane viso-

kiausiais žodžiais. Tu verta geresnio vyro, kuris gebėtų duoti tau atkirtį, ilgainiui judu taptumėte idealia pora, dviem smirdžiais, vyru ir žmona, kurie, negailestingai grumdamiesi, žiūri vienas kitam į akis, tikėdamiesi netvarių paliaubų, kad galėtų gyventi toliau ir vėl pulti iš paskutiniųjų ginti savo dirvonų ir prisvilusio puodo tiesos. Taigi aš verčiau tyliu, prisidegu cigaretę ir klausausi tavęs, klausausi tavo nuoskaudų (pagrįstų, bet, deja, niekuo negaliu tau padėti) arba dar geriau – snaudžiu, beveik užliūliuotas tavo įprastų prakeiksmų, ir, merkiantis akims, pro pirmąjį sapnų dvelksmą tarsi matau, kaip vienais naktiniais marškiniais skėtriojiesi po šviestuvu, mūsų vestuvine dovana, ir, man regis, galiausiai užmingu, nusinešdamas – prisipažįstu kone su meile širdyje – dalį pravarčiausių tavo mostų ir priekaištų, pliauškesį, sklindantį iš tavo iškreiptų, iš pykčio pamėlusių lūpų. Idant turiningesni būtų mano sapnai, kuriuose niekas niekada – patikėk – nesiskandina.

Bet jeigu jau taip yra, man įdomu, kodėl tu guli šioje lovoje, Nors esi pasiryžusi pulti į platesnį ir sraunesnį guolį. Miegi ir per sapną tarpais kilsteli koją, keisdama paklodės kontūrus, atrodo, kažko pyktum, lyg kartėlio graužiama, kvėpuoji pro paniekos iškreiptas lūpas trumpais gūsiais išpūsdama orą ir gurkšniais įkvėpdama, ir, man regis, jei nebūčiau tavo tuščių grasinimų įsiutintas, tikrai pasakyčiau, kad esi labai graži kaip kitados, lyg sapnas vėl būtų grąžinęs tave ten, kur įmanomas geismas ir netgi susitaikymas ar naujos paliaubos, šis tas skaidresnio nei šis rūškanas rytas, skelbiantis naują dieną automobilių ūžesiu ir pasibaisėtinai vergiškai paslaugiu gaidžių giedojimu. Kažin, ar verta iš naujo kvaršinti sau galvą, ar tu tikrai išėjai, ar išeidama trinktelėjai durimis kaip tik tuo metu, kai grimzdau į užmarštį, gal todėl ir noriu tave paliesti, kad nė kiek neabejoju, jog esi čia

ir apskritai niekur nebuvai išėjusi iš kambario, gal tiesiog vėjas užtrenkė duris, turbūt sapnavau, kad išeini, o tu, manydama, jog aš nemiegu, šaukei ir grasinai, atsistojusi lovos kojūgalyje. Liečiu tave tik todėl, kad malonu žalsvoje apyaušrio prieblandoje paliesti tau petį, jausti, kaip tu krūptelėjusi staigiai atšlyji. Mano pirštai sliuogia žemyn lygiu tavo kaklo linkiu, prigludęs geriu šleikščiai salsvą naktinį tavo burnos kvapą, tu guli iki juosmens užsitraukusi paklodę, nejučia apkabinu tave, ir, nors tu niurzgi ir muistaisi, stengdamasi išsilaisvinti, pernelyg gerai mudviem žinomas šis žaidimas, kad juo patikėtume, siekiu tavo lūpų, iš kurių veržiasi padriki žodžiai, bergždžiai tavo mieguistas ir įveiktas kūnas bando išsivaduoti, mudu neperskiriami, tarytum siūlai, suvyti į kamuolį, dvi gijos – balta ir juoda – susivijusios nelyginant įnirtingai sukibę vorai stiklainyje. Paklodė, dengusi tave iki pusės, švysteli ore ir dingsta tamsoje, ir štai nuogus mūsų kūnus gaubia ryto aušra, mudu – vienas virpantis kūnas, nors tu atkakliai priešiniesi, muistaisi, gūžiesi, skėtrioji rankas man virš galvos, ir staiga šlaunys prasiskečia ir užsiveria pasibaisėtinos žnyplės, grūmodamos mane išplėšti iš manęs paties. Imu tave palengva (kaip paprastai grakščiai, lyg atlikdamas apeigas), atsargiai lenkiu tavo liaunas it nendrės rankas, derindamasis prie palaimingai gniaužiamų kumščių, plačiai atmerktų akių, kol pagaliau nurimsti, tavo judesiai švelnūs kaip muaras, jaučiu, burbuliukai kyla iš gelmės, atsainiai glostau tau plaukus, pasklidusius ant priegalvio, žalsvoje prieblandoje žiūriu nustebęs, kaip varva mano delnas, ir, prieš nuslysdamas šalia, jau suvokiau, kad tave ką tik ištraukė iš vandens, žinoma, per vėlai, ir štai tu guli ant krantinės grindinio, aplink kojos ir balsai, guli nuoga, aukštielninka, varvančiais plaukais ir atviromis akimis.

Nuodai

Šeštadienį apie vidurdienį dėdė Karlosas atvežė mašiną skruzdėlėms naikinti. Penktadienį prie stalo pažadėjo ją atgabenti, ir mudu su seserimi tikėjomės pamatyti milžinišką grėsmingą įrenginį. Benfildo skruzdėlės buvo mūsų senos pažįstamos: tos juodosios skruzdėlės ėda kas pakliūva, krauna skruzdėlynus žemėje, namų pamatuose, pragraušdamos nepastebimus urvelius toje atkampioje vietoje, kur pamatai eina į žemę, tačiau tos skruzdėlės neturi kur pasislėpti, kai traukia juodomis voromis, nešinos šapeliais, o tie šapeliai – iš mūsų sodo, todėl mama ir dėdė Karlosas nutarė pirkti mašiną ir pagaliau išnaikinti skruzdėles.

Pamenu, mano sesuo pirmoji pamatė dėdę Karlosą atvažiuojant Rodrigeso Penjos gatve, iš tolo pamatė jį atvažiuojant puskariete nuo stoties ir atlėkė šoniniu keliuku šaukdama, jog dėdė Karlosas atveža mašiną. Aš lindėjau ligustrų krūmuose, skiriančiuose mūsų sodą nuo Lilos, mudu šnekėjomės per vielinę tvorą, aš jai pasakojau, kad popiet bandysime mašiną, ir Lila susidomėjo, bet ne per labiausiai, nes mergaitėms nerūpi nei skruzdėlės, nei mašinos, ji tik norėjo pamatyti, kaip, spjaudydama dūmus, mašina naikina skruzdėles.

Išgirdęs seserį šūkaujant, pasakiau Lilai, kad turiu padėti iškelti mašiną, ir nukūriau keliuku, visa gerkle klykdamas Sėdinčio

Buliaus karo riksmą, o bėgau irgi labai saviškai – nelenkdamas kojų per kelius, lyg tolydžio paspirdamas kamuolį. Beveik nepavargdavau, tarytum ne bėgdavau, bet skriste skrisdavau, nors jausdavausi kitaip nei skrisdamas sapne, kurį tuo metu dažnai sapnuodavau, kad skrendu, iš lėto pasisuku, atsiplėšiu nuo žemės ir pakylu per dvidešimt centimetrų, neįmanoma nė apsakyti, kaip gera skristi plačiomis gatvėmis, kartais kylant, o kartais visai pažeme sklendžiant, labai aiškiai suvokiant, kad nemiegi ir skrendi, o anksčiau tik sapnavai, kad skrendi, tačiau dabar skrendi iš tikrųjų, ir kiekvienąsyk, kai atsibusdavau, atrodydavo, jog krentu ant žemės, taip liūdna grįžti – sunku vaikščioti žeme, nesvarbu, ar eitum žingsniu, ar bėgtum. Šiek tiek panašus į tą skrydį buvo mano paties sugalvotas būdas bėgioti apsiavus sportbačiais ir lyg varinėjant kamuolį, bet, žinoma, tai yra nepalyginama.

Mama ir močiutė jau stovėjo tarpduryje, šnekėdamos su dėde Karlosu ir vežiku. Aš priėjau neskubėdamas, nes kartais norėdavau, kad manęs lauktų, ir mudu su seserimi sužiurome, kaip vežikas ir dėdė Karlosas iškelia ant tako ryšulį, suvyniotą į storą popierių ir suraišiotą sizalio virvėmis. Iš pradžių man dingtelėjo mintis, jog tai tik mašinos dalis, bet paskiau pamačiau, kad tai visa mašina, ir ji pasirodė tokia maža, kad širdis iškrito. Įspūdis buvo daug geresnis, kai nešėme ją į vidų su dėde Karlosu, tada ir įsitikinau, kad mašina sunki, ir jos svoris man grąžino pasitikėjimą jos galia. Aš pats nurišau virves ir nuvyniojau popierių, nes mama su dėde Karlosu ėmėsi mažo paketėlio, kur buvo skardinė su nuodais, ir beregint mus perspėjo, kad nesugalvotume kišti nagų prie jos ir kad daugiau kaip keturi žmonės, vos ją palietę, jau mirė baisiai kankindamiesi. Mano sesutė tuoj pat nuėjo į šalį, nes iškart nustojo viskuo domėtis ir, be to, truputį

išsigando, tačiau aš žvilgtelėjau į mamą, ir mudu nusijuokėme, visos tos kalbos buvo skirtos mano sesutei, o man galima liesti ir mašiną, ir skardinę su nuodais, ir apskritai viską.

Mašina atrodė nei šiokia, nei tokia, kitaip sakant, ne kaip tikra mašina bent jau su vienu ratu, kuris suktųsi, ar švilpuku, pro kurį šnypšdamas veržtųsi garas. Panašesnė į juodą geležinę krosnelę trimis lenktomis kojomis, su pakura, durelėmis ir sklende nuodams pilti, o viršuje styrojo lanksti metalinė žarna (tarytum koks vikšras), prie kurios buvo priveržta guminė žarnelė su antgaliu. Per pusryčius mama mums perskaitė mašinos naudojimo taisykles, ir kiekvieną kartą, kai prieidavo vietą, kur kalbama apie nuodus, visi sužiurdavome į mano sesutę, o močiutė vėl papasakojo, kad Florese mirė trys mergaitės, palietusios skardinę su nuodais. Mes pamatėme kaukolę ant jos dangtelio, ir dėdė Karlosas, suradęs seną šaukštą, paaiškino, kad su juo pilsime nuodus ir kad visos mašinos dalys gulės ant viršutinės lentynos sandėliuke, kur sudėti įrankiai. Buvo sausio pradžia, lauke tvyrojo baisus karštis, tačiau arbūzą valgėme šaltą kaip ledas, juodos jo sėklos man priminė skruzdėles.

Po pokaičio – miegojo tik suaugusieji, tuo tarpu mano sesutė skaitė vaikišką žurnalą *Billiken,* o aš rūšiavau pašto ženklus vidiniame kiemelyje, – dėdė Karlosas pastatė mašiną vidury apvalios vejos, kur kabojo hamakai ir be paliovos dygo vis nauji skruzdėlynai. Močiutė atnešė žarijų pakurai, o aš, senoje geldoje mentele užmaišęs molį, pagaminau gražaus glaisto. Mama ir sesutė žiūrėjo į mus, atsisėdusios į pintinius krėslus, o Lila spoksojo pro ligustrų šakas, kai pašaukėme ją ateiti pas mus, ji atsakė, kad mama neleidžia ir kad ji ir šiaip viską mato. Kitoje sodo pusėje pro tvorą žiopsojo Negrių mergaitės, baisios pasipūtėlės, todėl mes nežaisdavome su jomis. Tėvai tas vargšiukes vadino Čola,

Ela ir Kufina. Neblogos buvo mergaitės, bet žioplos, buvo neįmanoma su jomis žaisti. Močiutė jų gailėjo, bet mama niekada jų nekviesdavo pas mus, nes jos visada susiriedavo su mano sesute ir manimi. Visos trys norėdavo vadovauti, o nemokėjo žaisti nei klasių, nei rutuliukais, nei policininko ir vagies, nei laivo sudužimo, nieko kita nemokėjo, tik kikenti kaip kvailiukės ir paistyti visokius, man regis, niekam neįdomius niekus. Jų tėvas buvo savivaldybės patarėjas, ir jie laikė Orpingtono veislės vištas, tokias rusvas ir kanapėtas. Mūsiškės buvo Rod Ailando veislės, pačios geriausios dedeklės.

Žaliame sode tarp vaismedžių juoda mašina atrodė kur kas didesnė. Dėdė Karlosas prikrovė į ją žarijų ir, kol ji kaito, pasirinko skruzdėlyną ir įkišo į jį žarnelės antgalį, o aš apglaisčiau jį moliu ir aptrypiau, bet ne per stipriausiai, kad neužgriūtų požeminiai takai, kaip buvo rašoma taisyklėse. Tuomet dėdė atidarė sklendę, atnešė skardinę su nuodais ir šaukštą. Nuodai buvo ryškiai violetinės spalvos, reikėjo tik įpilti sklidiną šaukštą ir iškart užvožti sklendę. Vos įpylus nuodų, pasigirdo lyg ir urgztelėjimas, ir mašina ėmė veikti. Buvo gražu pažiūrėti, aplink žarnelės antgalį iš visų pusių ėmė veržtis balti dūmai, ir tęko drėbti daugiau molio ir glaistyti jį rankomis. „Visos išdvės", – tarė dėdė, džiaugdamasis mašina, ir aš atsistojau šalia jo molinomis iki pat alkūnių rankomis: buvo aišku, jog toks darbas tinka tiktai tikriems vyrams.

– Ar ilgai reikia smilkyti kiekvieną skruzdėlyną? – paklausė mama.

– Mažų mažiausiai pusvalandį, – tarė dėdė Karlosas. – Kai kurie požeminiai takai tokie ilgi, kad protas neneša.

Aš maniau, kad jis turi galvoje takus, ne ką ilgesnius nei du ar trys metrai, nes aplink mūsų namą buvo tiek daug skruzdėlynų,

kad jų takai negali būti pernelyg ilgi. Tačiau kaip tik tuo metu išgirdome tokį baisų Kufinos spiegimą, kad jį tikriausiai galėjo išgirsti ir žmonės geležinkelio stotyje, ir visa Negrių šeima, išpuolusi į sodą, ėmė šaukti, kad iš salotų lysvės rūksta dūmai. Iš pradžių negalėjau tuo patikėti, tačiau tai buvo tiesa, nes tuo pat metu ligustrų krūmuose stovinti Lila man pranešė, kad jų sode dūmai rūksta iš persikų medžio, ir dėdė Karlosas, valandėlę pamąstęs, priėjo prie vielinės Negrių namo tvoros ir paprašė Čolą, ne tokią tingią kaip jos seserys, uždrėbti molio ten, kur iš žemės veržiasi dūmai, o aš vienu šuoliu atsidūriau Lilos sode ir užlipdžiau visas skruzdėlyno angas. Tačiau dūmai ėmė veržtis kitur: vištidėje, už baltųjų vartelių, iš po šoninės sienos. Mama su mano sesute padėjo užtaisyti plyšius moliu, tiesiog galvoje netilpo, kad po žeme susitvenkė tiek daug dūmų ir kad skruzdėlės, trokšdamos dūmuose, blaškosi ir raitosi kaip tos trys mergaitės Florese.

Tą popietę triūsėme iki vėlyvo vakaro, ir tėvai išsiuntė mano sesutę pas kitus kaimynus susižinoti, ar pas juos nesiveržia dūmai. Temstant mašina užgeso, ir aš, iš skruzdėlyno ištraukęs žarnelės antgalį, pakasiau mentele – urveliuose gulėjo galybė nutroškusių skruzdėlių, žemė buvo violetinė ir dvokė siera. Užbėriau jas žemėmis kaip per laidotuves ir paskaičiavau, kad žuvo mažų mažiausiai penki tūkstančiai skruzdėlių. Visi suėjome į vidų, buvo metas praustis ir dengti stalą, tačiau mudu su dėde Karlosu likome sode – reikėjo išvalyti mašiną ir padėti ją atgal į vietą. Paklausiau dėdę, ar galėčiau vienas nunešti viską į įrankių sandėlį, ir jis man leido. Dėl visa ko nusiploviau rankas, palietęs skardinę ir šaukštą, nors šaukštą jau anksčiau buvome švariai nuvalę.

Rytojaus dieną buvo sekmadienis, pas mus atvažiavo teta Rosa su mano pusbroliais, ir mes visą dieną žaidėme policininkus ir

vagis su mano sesute ir Lila, jai motina pagaliau leido ateiti pas mus. Vakarop teta Rosa paklausė mamos, ar mano pusbrolis Ugas negalėtų kokią savaitę pagyventi pas mus Benfilde, sirgęs pleuritu ir esąs nusilpęs, jam labai reikią saulės. Mama sutiko, ir mes visi labai apsidžiaugėme. Ugui paklojo mano kambaryje, ir pirmadienį tarnaitė atvežė jam drabužių visai savaitei. Mes ėjome drauge maudytis, Ugas mokėjo daugiau visokių istorijų nei aš, bet šokinėjo ne taip toli. Iškart buvo aišku, kad jis iš Buenos Airių. Kartu su drabužiais jam atvežė dvi Salgario knygas ir botanikos vadovėlį, nes turėjo ruoštis stojamiesiems egzaminams. Knygoje buvo man dar niekad neregėta povo plunksna, žalia, su violetine ir mėlyna akimi, perdėm nuberta auksiniais šlakeliais. Sesutė paprašė tos plunksnos, bet Ugas nedavė, girdi, tai jo mamos dovana. Neleido netgi paliesti, bet man leido, nes pasitikėjo manimi, ir aš atsargiai ėmiau ją už kotelio.

Pirmosiomis dienomis, kai dėdė Karlosas dirbo kontoroje, nė karto neužkūrėme mašinos, nors aš ir siūliau mamai, kad galiu ją užkurti, jeigu ji tik nori. Mama pasiūlė verčiau palaukti šeštadienio ir pridūrė, kad šią savaitę turime mažai malkų ir kad jau nebematyti tiek daug skruzdėlių kaip anksčiau.

– Jų sumažėjo penkiais tūkstančiais, – pasakiau, ir ji nusijuokė, bet man neprieštaravo.

Turbūt net geriau, kad neleido man užkurti mašinos, nes Ugas būtų lindęs, jis iš tų, kurie viską išmano ir visur kaišioja savo snapą. Verčiau tegu man nepadeda, juo labiau bijau dėl nuodų.

Mums buvo įsakyta pokaičio metu laikytis ramiai ir niekur nebėgioti, kad negautume saulės smūgio. Ugui atvažiavus, sesutė neatstojo nuo mūsų, norėjo visą laiką su juo žaisti. Žaidžiant rutuliukais, aš aplošiau juos abu, bet nežinia kodėl Ugas puikiai išmanė bilbokė, ir man nė karto nepasisekė laimėti. Sesutė be

paliovos jį liaupsino, ir aš susivokiau, kad ji nori jį prisivilioti, man niežėte niežėjo liežuvį įskųsti ją mamai, kad skeltų porą antausių, tik nežinojau, ką reikėtų pasakyti mamai, nes jie nedarė nieko bloga. Ugas šaipydavosi iš jos, beje, tik už akių, ir tomis akimirkomis man kildavo noras jį išbučiuoti, bet tai atsitikdavo mums žaidžiant, o tuomet nėr kada bučiuotis – arba laimėk, arba pralaimėk.

Pokaitis trukdavo nuo antros iki penktos – pats geriausias laikas ramiai pasėdėti ir daryti tai, kas šauna į galvą. Mudu su Ugu žiūrinėdavome pašto ženklus, ir aš atiduodavau jam dublikatus, mokydavau juos rūšiuoti pagal valstybes, ir jis ketino kitais metais pasidaryti tokią pat kolekciją, tik Amerikos pašto ženklų. Tuomet jis neturėsiąs Kamerūno ženklų, o juose – vien visokiausi žvėrys, bet jis pareiškė, kad be žvėrių kolekcija atrodys kur kas rimčiau. Sesutė jam pritarė, kad tik galėtų man priešgyniauti, nors visiškai neišmanė, kuri ženklo pusė geroji, o kuri blogoji. Apie trečią valandą pasirodė Lila, pralindusi pro ligustrų gyvatvorę, ji visada stodavo mano pusėn, ir jai labiausiai patikdavo Europos ženklai. Kartą aš padovanojau Lilai voką su įvairiais ženklais, ir po to ji visada man tai primindavo, sakydama, kad tėvas pritaria jos ketinimui, tačiau motina tvirtina, jog mergaitėms netinka rinkti ženklus, be to, galima užsikrėsti visokiais mikrobais, ir nuo tos dienos vokas su ženklais gulėjo spintos stalčiuje.

Lilai atėjus, mes bėgdavome į patį sodo galą, kad neimtų širsti namiškiai, ir suguldavome po vaismedžiais. Negrių mergaitės irgi vaikščiodavo po savo sodą, žinojau, kad jos iš proto kraustosi dėl Ugo, jos kalbėdavosi labai garsiai ir visada sniaukrodavo, ypač Kufina rėkdavo: „Kur dingo siūlų dėžutė?“ Ela jai atsakydavo kažką, ir jos įnikdavo ginčytis, tačiau

rėkaudavo tik norėdamos atkreipti dėmesį į save – laimė, kad toje pusėje, užstodami vaizdą, sodriai vešėjo ligustrai. Mes su Lila mirdavome iš juoko, jų klausydamiesi, o Ugas šaukdavo užsiėmęs nosį: „Kas čia taip bjauriai dvokia?" Tuomet vyriausioji sesuo Čola atsiliepdavo: „Ar matote, sesutės, kiek šiemet priviso nepraustaburnių?" Mes sėdėdavome dantis sukandę, kad neprapliuptume kvatoti, nes geriausia duoti joms ramybę ir ginkdie nesekti jų pavyzdžiu, o kai jos išgirsdavo, kad mes einame gaudynių, tiesiog pasiusdavo iš pykčio ir puldavo peštis, kol galiausiai išbėgusi teta nusukdavo joms ausis, ir jos žliumbdamos sugužėdavo į vidų.

Man patikdavo žaisti su Lila, nes broliai su seserimis paprastai nemėgsta žaisti, kai būna daugiau vaikų, taip ir mano sesutė neatstojo nuo Ugo. Mudu su Lila aplošdavome juos žaisdami rutuliukais, tačiau Ugui labiau patiko žaisti policininkus ir vagis ir eiti slėpynių, taigi turėjome niekada to nepamiršti ir žaisti jo mėgstamiausius žaidimus, bet vis viena buvo smagu, gaila, kad negalėjome rėkauti, o žaisti nerėkaujant menkas malonumas. Kai eidavome slėpynių, visada man tekdavo skaičiuoti ir nežinia kodėl niekada nesugebėdavau jų rasti. Penktą valandą į sodą ateidavo močiutė ir mus apšaukdavo, kad esame suprakaitavę ir perkaitę saulėje, tačiau mes ją prajuokindavome ir puldavome bučiuoti, bučiuodavo net Ugas ir Lila, nors ir nebuvo jos vaikaičiai. Pastebėjau, kad tomis dienomis močiutė dažnai užsuka į įrankių sandėliuką, ir man dingtelėjo mintis, jog ji bijo ir tikrina, ar neprikišome nagų prie mašinos. Tačiau tokia kvailystė niekam neatėjo į galvą – niekas dar nepamiršo, kas atsitiko trims mergaitėms Florese, ir, be to, būtume gavę į kailį.

Kartais man patikdavo pabūti vienam, ir tokiomis akimirkomis nenorėdavau nieko matyti, net Lilos. Ypač vakarop, truputį

anksčiau, nei močiutė, vilkinti baltu chalatu, išeidavo laistyti sodo. Tokiu metu žemė jau nebe taip įkaitusi, tačiau stipriai kvepia sausmedžiai ir pomidorai lysvėse, ypač ten, kur grioveliais srovena vanduo ir knibžda galybė visokiausių vabalėlių. Gera būdavo parkristi ant žemės, priglusti ir uosti jos kvapą, jausti ją po savimi, tvoskiančią karščiu, kvepiančią vasara, jos ypatingu kvapu, tokiu skirtingu nuo kitų metų laikų kvapų. Mąstydavau apie visokiausius dalykus, o ypač apie skruzdėles, juo labiau dabar, kai supratau, kokie yra tie skruzdėlynai, mąstydavau apie požeminius takus, nematomus, vingiuojančius į visas puses. Jie kaip ir venos ant mano kojų, vos vos pastebimos po oda, tačiau knibždėte knibždantys šen bei ten šmirinėjančių skruzdėlių ir paslapčių. Jei žmogus paragautų nuodų, ir jam taip atsitiktų, nuodai pasklistų venomis kaip dūmai po žeme, menkas skirtumas.

Netrukus man nusibodo vienui vienam stebėti pomidorų lapais ropinėjančius vabaliukus. Pasukau baltųjų vartelių link ir įsibėgėjęs nudūmiau kaip Bufalas Bilas, atsidūriau prie salotų lysvės ir gražiai peršokau ją, nė nekliudęs pakraščiais augančios žolės. Mudu su Ugu šaudydavome iš orinio šautuvo į taikinį arba supdavomės hamakuose, o kartais prie mūsų prisidėdavo sesutė su Lila, išsimaudžiusios, švariomis suknelėmis. Mudu su Ugu irgi eidavome maudytis, o vakare visi išeidavome pasivaikščioti, arba sesutė svetainėje skambindavo pianinu, o mes, susėdę ant turėklų, žiopsodavome į žmones, grįžtančius iš darbo, kol pagaliau parvažiuodavo dėdė Karlosas, tuomet visi urmu puldavome prie jo sveikintis ir drauge pažiūrėti, ar nebus atvežęs rausvu virželiu surišto paketo ar žurnalo *Billiken*. Kartą, kai visi šokome bėgti prie vartų, Lila užkliuvo už akmens ir susimušė kelį. Vargšė Lila, vos tvardėsi, kad nepravirktų, tačiau ašaros pačios tryško jai iš akių, ir aš, staiga prisiminęs, kokia griežta

jos motina, pagalvojau, kad, pamačiusi sumuštą kelį, ji išbars Lilą, prikiš, girdi, dūksti kaip berniūkštis. Mudu su Ugu užsisodinome ją ant sunertų rankų ir nunešėme prie baltųjų vartelių, o sesutė slapčiomis nuskuodė namo – tvarsčio ir spirito. Ugas nepaprastai susirūpino, panoro pats gydyti Lilą, ir sesutė taip pat, kad tik būtų šalia Ugo, tačiau aš nustūmiau juos į šalį ir paprašiau Lilą pakentėti ne daugiau kaip sekundę ir užsimerkti, jeigu nori. Bet ji nenorėjo ir tuo metu, kol aš spiritu tepiau jai kelį, ji žiūrėjo Ugui į akis, kad jis įsitikintų, kokia ji drąsi. Aš stipriai papūčiau žaizdelę, o kai sutvarsčiau koją, jai palengvėjo ir nustojo skaudėti.

– Verčiau eitum namo, kad tavo mama nepyktų, – tarė sesutė.

Lilai nuėjus, man pasidarė nuobodu su Ugu ir sesute, jiedu įniko kalbėtis apie pramoginę muziką, Ugas buvo matęs filmą su De Karo ir ėmė švilpauti tango melodijas, pasiūlęs sesutei pritarti pianinu. Aš nuėjau į savo kambarį ir, išsitraukęs albumą su pašto ženklais, negalėjau nusikratyti minties, kad motina tikriausiai dabar bara Lilą, o ji galbūt verkia, ir kad jai gali užsikrėsti žaizda, kaip dažnai atsitinka. O kokia drąsuolė pasirodė Lila, kai spiritu tepiau jai kelį, ir kaip žiūrėjo į Ugą nenuleisdama akių, nė ašarėlės nenuvarvindama.

Ant naktinio stalelio gulėjo Ugo botanikos vadovėlis, iš jo kyšojo povo plunksnos kotelis. Ugas leisdavo man ja grožėtis, tad atsargiai ištraukiau ją ir padėjau prie lempos, kad galėčiau geriau apžiūrėti. Man regis, gražesnės plunksnos visame pasaulyje nėra. Atrodė raibuliais nusėta, kaip vanduo balose, bet nebuvo ko nė lyginti, atrodė daug gražesnė, žalia, spindinti, nelyginant tie vabalai, gyvenantys abrikosmedžiuose, tokie su dviem ilgais ūsais su gauruotais kamuoliukais ant galo. Plačiausioje plunksnos vietoje, pačiame vidury, žėrėjo aukso šlakeliais išmarginta

melsvai violetinė akis, kaip gyvas nieko panašaus nebuvau matęs. Tuomet staiga supratau, kodėl povas vadinamas „karališkuoju“, ir juo ilgiau žiūrėjau, juo daugiau minčių lindo galvon apie visokiausias keistybes, apie kurias rašoma romanuose, ir galiausiai padėjau tą plunksną, nes būčiau ją pavogęs iš Ugo, o to daryti nevalia. Gal dabar Lila galvoja apie mus, vienui viena sėdėdama namie (o namai tamsūs, tėvai griežti), o aš tuo tarpu žaidžiu su plunksna ir pašto ženklais. Verčiau padėsiu viską į vietą ir galvosiu apie vargšę Lilą, kokia ji drąsuolė.

Naktį nežinia kodėl niekaip negalėjau sudėti akių. Man nedavė ramybės mintis, kad Lila blogai jaučiasi, karščiuoja. Mielai būčiau paprašęs mamą, kad pasiteirautų jos motinos, bet tai buvo neįmanoma, pirmiausia, mane išjuoktų Ugas, ir, be to, mama supyktų, sužinojusi, kad Lila susimušė kelį, o mes jai nieko nepasakėme. Kelis kartus buvau beužsnūstąs, bet nepasisekė, ir pagaliau nutariau verčiau iš ryto nueiti pas Lilą ir pats pamatyti, kaip ji jaučiasi, arba pašaukti ją prie ligustrų gyvatvorės. Galiausiai užmigau galvodamas apie Lilą ir Bufalą Bilą, ir apie mašiną skruzdėlėms naikinti, bet daugiausia apie Lilą.

Rytą atsikėliau anksčiau už visus ir nubėgau į savo darželį prie glicinijų. Mano darželis – viso labo viena lysvė, bet tai mano lysvė, tik mano, man ją padovanojo močiutė, kad galėčiau sodinti, ką tik noriu. Iš pradžių pasodinau strypainį, paskiau batatų, bet dabar man labiau patinka gėlės ir visų labiausiai – jazminų gardenija, ji labai svaigiai kvepia, ypač naktimis, ir mama visada sako, jog mano jazminų gardenija – pati gražiausia visame sode. Atsargiai iškasiau griovelį aplink jazminų gardeniją, savo didžiausią turtą, paskiau išroviau drauge su žemėmis apkibusiomis šaknimis. Tuomet pašaukiau Lilą, ji irgi buvo atsikėlusi, ir kelis jau atrodė visiškai sveikas.

– Ar Ugas išvažiuoja rytoj? – paklausė.

Atsakiau, kad išvažiuoja, Buenos Airėse turi laikyti stojamuosius egzaminus į licėjų. Dar pasakiau Lilai, kad atnešiau jai dovaną, ir ji paklausė kokią, ir tuomet pro ligustrų šakas parodžiau savo jazminų gardeniją ir pasakiau, kad ją dovanoju, ir, jeigu ji nori, galiu padėti jai įveisti darželį, kuris bus tik jos vienos. Lila pasakė, kad jazminų gardenija labai graži, ir nuėjo atsiklausti motinos, o aš peršokau per ligustrus – padėsiu jai sodinti. Mes pasirinkome mažytę lysvę, išrovėme apdžiūvusias chrizantemas, ir aš ėmiau kasti žemę, kad lysvė kitaip atrodytų, o paskiau Lila man parodė, kad norėtų pasodinti jazminų gardeniją vidury lysvės. Aš pasodinau, palaistėme krūmelį laistytuvu, išėjo labai gražus darželis. Dabar reikėjo gauti velėnos, apkraštuoti lysvę iš visų pusių, bet skubėti nebuvo ko. Lila labai džiaugėsi darželiu, ir kelio nebeskaudėjo. Ji panoro, kad Ugas ir mano sesuo pasigrožėtų mūsų darbu, ir aš nubėgau jų kviesti, bet tuo metu mama pašaukė gerti kavos su pienu. Negrių mergaitės pešėsi savo sode, ir Kufina kaip paprastai spiegė. Galvoje netelpa, kaip galima peštis tokį gražų rytą.

Ugas turėjo išvažiuoti į Buenos Aires šeštadienį popiet, ir aš širdies gilumoje džiaugiausi, kad dėdė Karlosas nutarė tą dieną mašinos nekurti ir atidėjo sekmadieniui. Be abejo, geriau padirbėti mudviem, to dar betrūko, kad Ugas apsinuodytų prieš išvažiuodamas ar dar kokia nelaimė atsitiktų. Tą vakarą truputį jo pasiilgau, nes jau buvau pripratęs prie to, kad jis gyvena mano kambaryje, juo labiau kad mokėjo atmintinai daugybę istorijų ir nuotykių. Tačiau sesutei buvo dar blogiau, ji vaikščiojo po namus kaip lunatikė, o kai mama paklausė, kas atsitiko, atsakė, kad nieko, bet jos veidas buvo daug išraiškingesnis už žodžius, ir mama įdėmiai pažiūrėjo į ją ir išėjo pasakiusi, jog esama maž-

vaikių, kurios tariasi esančios jau suaugusios, o iš tikrųjų nė nusišnypšti dar nemoka. Man pasirodė, kad sesutė elgiasi kaip paskutinė kvailė, juo labiau tada, kai pamačiau, kaip ji kieme spalvotomis kreidelėmis ant šiferio rašinėja Ugo vardą, parašo, nutrina ir vėl rašo, kiekvienąsyk vis kitokia spalva ir kitokiomis raidėmis, paskiau nupiešia strėle pervertą širdį, ir aš sprukau baimindamasis, kad nesusitvardęs skelsiu jai antausį arba nuėjęs viską papasakosiu mamai. Tačiau visa bėda, kad tą popietę Lila anksti išėjo namo, pasakiusi, jog dėl sumušto kelio mama neleidžia jai ilgiau žaisti su mumis. Ugas pareiškė, kad penktą valandą kažkas atvažiuos iš Buenos Airių jo pasiimti, ir paprašė ją pabūti drauge iki išvykimo, tačiau Lila atsakė, jog negali, ir nubėgo nė neatsisveikinusi. Todėl, atvažiavus automobiliui, Ugas pats turėjo eiti atsisveikinti su Lila ir jos motina, paskiau atsisveikino su mumis ir išdulkėjo labai patenkintas, pažadėjęs atvažiuoti kitą savaitgalį. Tą vakarą pasijutau labai vienišas savo kambaryje, tačiau, kita vertus, man palengvėjo, nes viskas vėl priklausė man vienam ir galėjau gesinti šviesą kada tinkamas.

Sekmadienį atsibudęs išgirdau mamą kalbant pro vielinę tvorą su ponu Negriu. Priėjau pasisveikinti kaip tik tuo metu, kai ponas Negris pasakojo mamai, kad nuvyto visos salotos toje lysvėje, kur vakar veržėsi dūmai, mums bandant mašiną. Mama labai nustebo, nes mašinos naudojimo instrukcijoje parašyta, kad augalams dūmai nekenkia, ir ponas Negris atkirto, jog nėra ko tikėti instrukcijomis, kaip ir vaistais, girdi, žmogus skaito vaistų vartojimo instrukciją ir mano, kad gali išsigydyti nuo visų ligų, o nespėja atsigosti, kai jau guli tarp keturių žvakių ant lentos. Mama pasakė, kad galbūt mergaičių kuri bus netyčia išpylusi ant lysvės pamuilių (tačiau man pasirodė, kad mama norėjo pasakyti, kad jos, nevaleikos, tyčia taip padarė ir užsitarnavo

pylos), ir tuomet ponas Negris atsakė, kad patikrins, tačiau jeigu dėl tos mašinos tikrai žūva augalai, neverta užsikrauti tiek vargo. Mama jam atsakė, kad negalima lyginti nuostolių, patirtų nuvytus keliems salotų lapeliams, su skruzdėlių daroma žala soduose ir kad popiet mes užkursime mašiną, ir tegu jie perspėja mus, savo sode pastebėję dūmus, mes nedelsdami užtaisysime skruzdėlynus, kad jiems nereiktų niekuo rūpintis. Močiutė pašaukė mane gerti kavos, ir jau nebežinau, apie ką jiedu ten dar kalbėjo, tačiau džiūgavau, kad vėl stosime kovon prieš skruzdėles, ir iki pietų skaičiau apie Raflzą*, nors jis man patiko kur kas mažiau nei Bufalas Bilas ar kitų romanų herojai. Sesutė atsipeikėjusi vaikščiojo dainuodama po namus, dabar ji paišė spalvotais pieštukais ir netikėtai atėjo į mano kambarį, nespėjau nė susivokti, kai ji kyštelėjo nosį į mano knygą, o aš tuo metu paraštėje netyčia parašiau savo vardą – man patiko rašinėti savo vardą kur pakliūva, o šalia savojo visiškai netyčia Lilos. Užverčiau knygą, bet ji spėjo perskaityti ir nusikvatojusi pažvelgė į mane su užuojauta, buvau bešokąs ant jos, bet ji suspiegė, ir išgirdau mamos žingsnius, tuomet įsiutęs nukūriau į sodą. Per pusryčius ji pašaipiai žiūrėjo į mane, mielai būčiau spyręs po stalu jai į koją, bet ji galėjo paleisti gerklę, o juk šiandien popiet turėjome užkurti mašiną, tad nutariau pakentėti ir nepasakiau nė žodžio. Pokaičio metu įsiropščiau į gluosnį su knyga – paskaityti ir pamąstyti, o kai pusę penktos atsikėlęs išėjo dėdė Karlosas, užsiplikėme žaliosios arbatos – matės, paskiau užkūrėme mašiną, ir aš sutaisiau dvi geldas molio. Moterys liko viduje, buvo labai karšta, ypač šalia

* Artūras Raflzas – anglų rašytojo E. W. Hornungo, Arthuro Conano Doyle'io svainio, sukurtas personažas, vagis džentelmenas, Šerloko Holmso priešingybė. (Čia ir toliau – vert. past.)

žarijų prikrautos mašinos, tačiau žalioji arbata – matė praverčia per tokius karščius, ypač jei geri ne saldžią ir karštą.

Pasirinkome patį sodo galą šalia vištidės, regis, kaip tik ten pabėgo skruzdėlės ir įniko graužti pistacijas. Vos tik įkišome žarnelės antgalį į didžiausią skruzdėlyną, pro visur ėmė veržtis dūmai, smelkėsi net pro plytomis grįstą vištidės aslą. Aš bėgiojau šen bei ten, užtepdamas plyšelius, man patiko drėbti molį ir glaistyti jį tol, kol nustoja eiti dūmai. Persisvėręs per vielinę Negrių sodo tvorą, dėdė Karlosas paklausė Čolos, ne tokios žioplos kaip kitos dvi jos seserys, ar jų sode nerūksta dūmai, ir Kufina įsiaudrinusi ėmė zuiti aplink, tikrindama, ar nesiveržia kur dūmai, nes visi jie labai gerbė dėdę Karlosą, tačiau jų pusėje dūmų nebuvo. Bet užtat išgirdau, kad mane šaukia Lila, nubėgau prie ligustrų ir pamačiau ją su suknele oranžiniais žirneliais, mano mėgstamiausia, ir sutvarstytu keliu. Ji šaukė, kad jos sode rūksta dūmai, kitaip tariant, jos darželyje, ir aš peršokau per vielinę tvorą, nešinas gelda su moliu, ir, kol ji susigraudinusi pasakojo, jog, mums kalbant su Negrių mergaitėmis, staiga išvydusi veržiantis dūmus kaip tik toje vietoje, kur mudu pasodinome jazminų gardeniją, aš atsiklaupiau ir ėmiau iš visų jėgų drėbti molį. Dūmai labai pavojingi neseniai persodintai gardenijai, juo labiau kad čia pat buvo nuodai, nors taisyklėse parašyta, kad augalams jie nekenkia. Pagalvojau, kad būtų ne pro šalį perkasti požeminį skruzdėlių taką už kelių metrų nuo lysvės, bet visų pirma nutariau pridrėbti molio ir kuo geriau užglaistyti tą vietą, iš kur smelkėsi dūmai. Lila sėdėjo paunksnėje su knyga, žiūrėdama, kaip aš dirbu. Man patiko, kad ji žiūri į mane, ir prikrėčiau tiek molio, jog dūmai tikrai nebūtų galėję prasiveržti. Paskiau priėjęs paklausiau, kur jų kastuvas – norėčiau perkasti požeminį skruzdėlių taką, kad dūmai su visais nuodais negalėtų pasiekti

jazminų gardenijos. Lila pašokusi nubėgo kastuvo, o kadangi ilgai negrįžo, ėmiau žiūrinėti knygą – iliustruotas pasakas ir apstulbau pamatęs, kad Lilos knygon irgi įkišta neįkainojamoji karališkojo povo plunksna, o ji niekad nebuvo man apie ją užsiminusi. Dėdė Karlosas pašaukė mane glaistyti plyšelių, bet aš vis dar žiūrėjau į plunksną – ji negalėjo būti Ugo, tačiau atrodė visiškai tokia pati, lyg išplėšta tam pačiam karališkajam povui iš uodegos, žalia, su violetine ir mėlyna akimi, perdėm nuberta auksiniais šlakeliais. Kai Lila atėjo, nešina kastuvu, paklausiau, iš kur ji gavo plunksną, ir buvau besakąs, kad ir Ugas turi tokią pačią. Iš karto net nesuvokiau, ką ji sako, kai, apsipylusi raudoniu, atsakė, jog Ugas ją padovanojęs atsisveikindamas.

– Jis pasakė, kad jų namuose tokių plunksnų gausybė, – pridūrė ji lyg teisindamasi, tačiau nežiūrėdama į mane.

Tuomet dėdė Karlosas dar garsiau mane pašaukė pro ligustrų gyvatvorę, ir aš, metęs Lilos atneštą kastuvą, nubėgau prie vielinės tvoros, nors Lila mane šaukė sakydama, kad jos darželyje iš žemės vėl veržiasi dūmai. Peršokau per tvorą ir, iš savo sodo pažvelgęs pro ligustrų šakas, pamačiau, kad Lila verkia, laikydama rankoje knygą, iš kurios kyšojo plunksnos galiukas, o dūmai jau smelkiasi iš po jazminų gardenijos, nuodydami jos šaknis. Naudodamasis proga, kad dėdė Karlosas vėl šnekasi su Negrių mergaitėmis, pribėgau prie mašinos, atplėšiau nuodų skardinę ir įpyliau į mašiną du, tris pilnus šaukštus nuodų, paskiau uždariau sklendę; dūmai siaubė skruzdėlynus, naikindami visas skruzdėles – dabar mūsų sode nebeliks nė vienos gyvos skruzdėlės.

Užkaltos durys

„Servanteso" viešbutis Petronei patiko tuo, kuo nepatiktų kitiems. Buvo niūrus, ramus, pustuštis. Atsitiktinis pakeleivis laive, jiems plaukiant per upę, patarė jame apsistoti, pabrėždamas, kad jis pačiame Montevidėjo centre. Petronė apsigyveno antrame aukšte, kambaryje su vonia, tiesiai priešais registratūrą. Dirstelėjęs į lentą su raktais, pamatė, kad viešbutyje tik vienas kitas svečias. Prie kiekvieno rakto buvo prikabintas sunkus varinis numeriukas – naivi administracijos gudrybė, kad svečiai neįsikištų rakto į kišenę.

Liftas sustodavo priešais registratūrą, kur buvo staliukas su dienraščiais ir telefonų sąrašu. Iki jo kambario buvo vos keli žingsniai. Viduje buvo tamsu ir tvanku, bet užtat, atsukus čiaupą, pliūptelėdavo karštas, kone verdantis vanduo. Mažas langelis žvelgė į gretimo kino teatro stogą, kuriuo retkarčiais vaikštinėdavo balandis. Vonios kambaryje langas buvo didesnis, bet ir ten žvilgsnis įsiremdavo į sieną, o tolimas dangaus lopinėlis atrodė lyg netikras. Baldai buvo geri, ganėtinai stalčių ir lentynų. Ir kaip reta daug pakabų.

Administratorius buvo aukštas ir liesas, visiškai nuplikęs. Nešiojo akinius auksiniais rėmeliais ir kaip ir visi urugvajiečiai kalbėjo aiškiu, skambiu balsu. Jis pasakė Petronei, jog antrame aukšte labai ramu, užimtas tik gretimas kambarys, kuriame gyvenanti vieniša moteris, tarnautoja, grįžtanti į viešbutį vėlai

vakare. Rytojaus dieną Petronė susidūrė su ja lifte. Suprato, kad tai ji, pamatęs kambario numerį – raktą su numeriuku ji laikė delne nelyginant didžiulę auksinę monetą. Budėtojas paėmė jų raktus, pakabino ant lentos ir leidosi šnekėti su moterimi apie laiškus. Petronė spėjo pastebėti, kad ji dar palyginti jauna, neišvaizdi, prastai apsirengusi kaip ir visos čionykštės moterys.

Jo apskaičiavimu, derybos su mozaikų gamintojais turėtų užtrukti ne ilgiau kaip savaitę. Popiet Petronė sukabino drabužius į spintą, ant stalo sutvarkė popierius ir išsimaudęs išėjo pasivaikščioti po centrą, o paskiau patraukė į savo kompanionų kontorą. Iki pat vėlyvo vakaro vyko derybos, per tą laiką jie spėjo ir išgerti kokteilių Positose, ir pavakarieniauti pagrindinio kompaniono namuose. Į viešbutį jį parvežė po pirmos valandos nakties. Nuvargęs jis atsigulė ir iškart užmigo. Atsibudo apie devintą ir dar neišsiblaivęs ir apdujęs nuo nakties sapnų prisiminė lyg girdėjęs verkiant vaiką.

Išeidamas iš viešbučio, jis šnektelėjo registratūroje su budėtoju, kalbančiu vokiška tartimi. Teiraudamasis apie autobusų eismą ir gatvių pavadinimus, atsainiai permetė akimis erdvų holą, kurio gale buvo matyti jo ir vienišos moters kambarių durys. Tarp abiejų durų, užkelta ant postamento, stovėjo nevykusi Miloso Veneros kopija. Tolėliau, šone, buvo nedidelė svetainė, kaip paprastai pristatyta kėdžių ir staliukų, nukrautų laikraščiais. Jiems nustojus kalbėti, tyla tarytum sukrešėdavo, pelenais nuguldavo ant baldų ir aslos plytelių. Kurtinamai dundėjo liftas, lygiai taip pat rėžė ausį sklaidomų laikraščių šiurenimas arba degtuko brūkštelėjimas.

Vakarop, pasibaigus pasitarimams, Petronė pasivaikščiojo Liepos Aštuonioliktosios gatve, pavakarieniavo vienoje iš kavinių Nepriklausomybės aikštėje. Sekėsi neblogai, ko gero, grįžti į

Buenos Aires galėsiąs kur kas anksčiau, nei galvojęs. Nusipirko argentinietišką laikraštį, pakelį juodų cigarečių ir lėtais žingsniais pasuko viešbučio link. Gretimame kino teatre ėjo du jau matyti filmai, ir, tiesą pasakius, jis niekur nenorėjo eiti. Administratorius pasisveikino, eidamas pro šalį, ir paklausė, ar jis nepageidautų dar vieno patalynės komplekto. Jie pasišnekėjo rūkydami ir atsisveikino.

Prieš guldamas Petronė sutvarkė parsineštus popierius ir atsainiai perskleidė laikraštį. Viešbutyje buvo nepaprastai tylu, tik retkarčiais Soriano gatve pradundėdavo vienas kitas tramvajus, sudrumsdamas tylą, o po to ji tapdavo dar gūdesnė. Gana ramiai, bet vis dėlto šiek tiek suirzęs jis sviedė laikraštį į šiukšlių dėžę ir nusirengė, retkarčiais žvilgtelėdamas į spintos veidrodį. Spinta buvo sena, priremta prie sienos, kurioje buvo durys į gretimą kambarį. Pamatęs duris, Petronė nustebo – anksčiau nebuvo jų pastebėjęs. Iš pradžių jis galvojo, kad pastatas skirtas viešbučiui, bet dabar susivokė, jog kaip ir diduma kuklių viešbutukų jis įrengtas arba buvusioje įstaigoje, arba gyvenamajame name. Beje, beveik visuose viešbučiuose, kur jis apsistodavo, – o jis nemažai keliaudavo, – visada pasitaikydavo užkaltų durų, kartais aiškiai matomų, tačiau beveik visada užstatytų drabužių spinta, stalu arba kabykla, kad nepamatytų pašalinė akis, dviprasmiškai ir droviai – taip moterys rankomis dangstosi pilvą arba krūtis. Šiaip ar taip, durys buvo prieš akis, išsikišusios virš spintos. Kadaise žmonės vaikščiojo pro jas, varstė jas, trankė, suteikdami joms gyvybės, vis dar aiškiai regimos staktoje, tokioje skirtingoje nuo sienos. Petronė įsivaizdavo, jog kitoje pusėje irgi stovi spinta ir kaimynė tą patį galvoja apie duris.

Jis nebuvo pavargęs, tačiau užmigo iš karto. Po trijų ar keturių valandų atsibudo nuo keisto pojūčio, lyg būtų atsitikę kas

nors negera, nemalonaus. Uždegė naktinę lempą ir, pamatęs, jog laikrodis rodo pusę trijų, vėl užgesino. Tuomet gretimame kambaryje pasigirdo lyg vaiko verksmas.

Iš pradžių nieko nesuprato. Netgi apsidžiaugė: vadinasi, praeitą naktį jam nedavė miegoti vaikas. Viskas aišku, galima ramiai miegoti toliau. Tačiau netrukus dingtelėjo kita mintis, ir jis, nedegdamas šviesos, lėtai atsisėdo lovoje ir įsiklausė. Taip, tikrai, verksmas girdėti iš gretimo kambario. Jis sklido pro užkaltas duris, kaip tik ten, kur lovos kojūgalis. Betgi gretimame kambaryje vaiko negalėtų būti, administratorius aiškiai pasakė, kad moteris gyvena viena ir beveik visą dieną praleidžia darbe. Petronei dingtelėjo mintis, kad galbūt šiąnakt ji apsiėmė prižiūrėti kokios giminaitės ar draugės vaiką. Na, o vakar? Dabar jis buvo tikras, kad girdėjo verksmą, ir tas verksmas buvo ypatingas, nepanašus į jokį kitą: labai tylus inkštimas, gailus kūkčiojimas, kartais pertraukiamas knirkčiojimo, tokio silpno ir trumpo, lyg vaikas būtų labai apsirgęs. Ko gero, tai kelių mėnesių kūdikis – naujagimiai paprastai verkia šaižiai, klykia, kol užkimsta ar uždūsta. Petronė kažkodėl įsivaizdavo, jog tai – tikriausiai berniukas, sukritusiu veideliu, silpnas ir ligotas, leisgyvis. Todėl ir knirkia naktimis, virkauja, bet nieko neprisišaukia. Jeigu nebūtų šių durų, per storas sienas verksmo nebūtų girdėti, ir niekas nė nežinotų, kad gretimame kambaryje verkia vaikas.

Rytą per pusryčius Petronė prisiminė verksmą, rūkydamas cigaretę. Prastai išmiegojus dieną nelabai sekasi darbas. Dusyk pabudo vidury nakties, ir kiekvienąsyk dėl verksmo. Antrąsyk buvo dar blogiau: verkė ne tik vaikas, buvo girdėti, kaip moteris bando jį raminti. Labai tyliai, pakuždomis, bet taip aiškiai, lyg teatro scenoje, jog tas kuždesys ėjo kiaurai duris, tarsi moteris

būtų kalbėjusi visu balsu. Vaikas kartais nutildavo, it užliūliuotas, paskiau vėl imdavo gailiai kūkčioti, nepaguodžiamai verkdamas. Moteris vėl kuždėdavo nesuprantamus žodžius, kaip motina maldydama savo kūdikį, nukamuotą fizinių ir dvasinių kančių, gyvenimo ar mirties baimės.

„Visa tai labai gražu, tačiau administratorius mane apmulkino", – pagalvojo Petronė, išeidamas iš savo kambario. Jis nekentė melo ir neketino to slėpti. Administratorius sužiuro į jį nustebęs.

– Kūdikis? Jūs tikriausiai apsirikote. Šiame aukšte kūdikių nėra. Man regis, aš jau esu jums sakęs, kad greta jūsų gyvena vieniša moteris.

Petronė patylėjo prieš atsakydamas. Arba administratorius įžūliai meluoja, arba viešbučio akustika bus jam iškirtusi bjaurų pokštą. Administratorius žiūrėjo į jį šnairomis, lyg savo ruožtu pasipiktinęs svečio priekaištais. „Ko gero, jis mano, kad aš nedrįstu prašyti perkeliamas į kitą kambarį ir ieškau kliaučių", – pagalvojo Petronė. Buvo sunku, tiesiog neįmanoma tvirtinti to, ką administratorius griežtai paneigė. Jis gūžtelėjo pečiais ir paprašė laikraščio.

– Tikriausiai būsiu susapnavęs, – tarė suirzęs, kad priverstas sakyti šiuos žodžius ar apskritai teisintis.

Kabarete buvo nežmoniškai nuobodu, šeimininkai vaišino gana saikingai, tad Petronė, prasimetęs nuovargiu, grįžo į viešbutį. Jie sutarė pasirašyti sutartis rytojaus dieną popiet; tiesą pasakius, daugiau reikalų nebeliko.

Registratūroje buvo taip tylu, kad Petronė susigriebė einąs pirštų galais. Prie lovos gulėjo vakarinis laikraštis ir laiškas iš Buenos Airių. Jis atpažino žmonos rašyseną.

Prieš eidamas gulti, jis apžiūrėjo spintą ir durų viršų. Užkėlus ant spintos du lagaminus ir pristūmus iki durų, garsai iš gretimo

kambario susilpnėtų. Kaip paprastai tokiu metu nebuvo girdėti nė garso. Viešbutis miegojo, miegojo žmonės ir daiktai. Tačiau Petronei, jau suirzusiam, atrodė, jog viskas yra priešingai, jog niekas nemiega, jog tylos gūdumoje visi kažko laukia. Jo slopinamu nerimu, matyt, užsikrėtė visas namas ir žmonės, jie būdrauja, užsiglaudę savo kambariuose. Kvailystė, ir tiek.

Jis beveik nesudirgo, kai trečią valandą nakties pravirko vaikas. Atsisėdęs lovoje, pagalvojo, ar nederėtų pakviesti budėtojo – jis galėtų paliudyti, kad šiame kambaryje neįmanoma miegoti. Vaikas verkė taip silpnai, jog kartais nebūdavo girdėti, tačiau Petronei atrodydavo, kad tebegirdi verksmą ir kad ilgai netrukus jis vėl sustiprės. Praslenka dešimt ar dvidešimt sekundžių – vėl pasigirsta gaikščiojimas, gaili dejonė, o paskiau pratisas verksmas.

Degdamasis cigaretę, jis pagalvojo, ar nederėtų mandagiai pabarbenti į sieną – tegu moteris nuramina kūdikį. Vos pagalvojus apie juos, moterį ir kūdikį, jam dingtelėjo mintis, kad neįtikėtina, jog jie yra ten, už durų, nors ir kaip būtų keista, bet neįtikėtina, ir baigta, kad administratorius jam tiesiog pamelavo. Dabar verksmo beveik nebuvo girdėti, vien moters balsas, švelniai – bet primygtinai – maldantis vaiką. Ji liūliavo vaiką, ramino, ir Petronė įsivaizdavo, kad ji sėdi lovos kojūgalyje supdama lopšį arba laikydama vaiką ant rankų. Tačiau, nors ir stengdamasis, negalėjo įsivaizduoti vaiko, lyg administratoriaus žodžiai būtų kur kas patikimesni nei sklindantys garsai. Laikas bėgo, gailios dejonės tai pritildavo, tai sustiprėdavo, ir Petronei pamažu kilo įtarimas, jog visa tai – pasityčiojimas, protu nesuvokiamas kvailas ir pasibaisėtinas žaidimas. Jis prisiminė pasakojimus apie vienišas moteris, slapčia žaidžiančias su lėlėmis, šnekas apie tariamą motinystę, nepalyginamai pavojingesnę už maniakišką

pomėgį glamonėtis su šunimis, katėmis ar artimųjų vaikučiais. Moteris tiesiog mėgdžioja alkano kūdikio verksmą, tuščiomis rankomis liūliuoja įsivaizduojamą sūnelį, galimas daiktas, net paplūdusi ašaromis, nes jai apsimesti nereikia, ji verkia tikromis ašaromis, jos išgalvota bėda ten pat, tuščiame viešbučio kambaryje, abejingos paryčių prietemos apsaugota.

Jau nė nesvajodamas apie miegą, Petronė uždegė naktinę lempą ir susimąstė – ką daryti? Jo nuotaika visiškai sugedo, paveikė aplinka, kurioje viskas staiga pasirodė netikra, apgaulinga, tuščia: ir tyla, ir verksmas, ir liūliavimas, tai buvo vienintelis tikras dalykas šią priešaušrio valandą ir drauge nepakenčiamas melas. Belsti į sieną jam atrodė per maža. Dar nebuvo visiškai atsibudęs, nors vėl gulti ir miegoti išties nebūtų galėjęs; staiga susigriebė, jog pamažu stumia spintą, kol pagaliau pasirodė nešvarios, dulkių nugultos durys. Basas, su pižama, prigludo prie jų kaip šimtakojis ir, prikišęs lūpas prie pušinių lentų, suknirkė, suinkštė falcetu, mėgdžiodamas kūdikio verksmą, sklindantį iš gretimo kambario. Vis garsiau knirkė ir kūkčiojo. Kitapus durų stojo tyla, kuri galėjo tęstis iki pat ryto, tačiau tą pačią akimirką Petronė išgirdo, kaip, šlepsėdama šlepetėmis, moteris ėmė bėgioti po kambarį, suspigo, tačiau spiegimas netikėtai nutrūko lyg įtempta styga.

Buvo jau po dešimtos, kai jis atsidūrė prie registratūros. Rytą, daugmaž po aštuonių, pro miegus girdėjo administratoriaus ir kažkokios moters balsus. Kažkas vaikščiojo gretimame kambaryje, stumdė baldus. Prie lifto jis pamatė skrynią ir du didelius lagaminus. Administratorius Petronei pasirodė sumišęs.

– Ar gerai miegojote šiąnakt? – paklausė profesionaliu tonu, beveik neslėpdamas abejingumo.

Petronė gūžtelėjo pečiais. Kuriems galams aiškintis, jei viešbutyje liko gyventi ne ilgiau kaip parą?

– Šiaip ar taip, šiąnakt bus ramiau, – tarė administratorius, žiūrėdamas į lagaminus. – Vidurdienį ponia išvažiuoja.

Jis laukė atsakymo, ir Petronė padrąsino jį žvilgsniu.

– Seniai čia gyvena, o štai ėmė ir sugalvojo išsikelti. Sunku suprasti tas moteris.

– Taip, – pritarė Petronė. – Sunku.

Gatvėje jam pasidarė silpna, nors jis jautėsi kuo puikiausiai. Gerdamas karčią kavą, vis dar galvojo apie tą patį, pamiršęs savo reikalus, abejingas saulėtai dienai. Jis kaltas, kad toji moteris išsikelia iš viešbučio, apkvaišusi iš baimės, gėdos ir pykčio. *Seniai čia gyvena...* Turbūt nesveika, bet nepavojinga. Ne jai, o jam derėtų išsikelti iš „Servanteso" viešbučio. Reikėtų pasikalbėti su ja, atsiprašyti, paprašyti, kad niekur nevažiuotų, pažadėti, kad niekam nieko nesakysiąs. Jis pasuko atgal, išsigandęs stabtelėjo pusiaukelėje. O jeigu jis padarys kvailystę, jeigu moteris visiškai kitaip atsilieps į jo žodžius? Metas eiti į susitikimą su kompanionais, nemandagu vėluoti. Tiek jau to, tegu ji sau kvailioja. Beprotė, ir tiek, tegu sau keliasi į kitą viešbutį ir ten liūliuoja savo įsivaizduojamą sūnelį.

Tačiau naktį jam vėl pasidarė negera, ir tyla kambaryje atrodė dar gūdesnė. Grįždamas jis neištvėrė nepažvelgęs į lentą – gretimo kambario rakto jau nebuvo. Persitaręs keliais žodžiais su budėtoju, kuris žiovaudamas laukė budėjimo pabaigos, jis nuėjo į kambarį, nelabai tikėdamasis ramaus miego. Atsinešė vakarinius laikraščius ir detektyvinį romaną. Sudėjo lagaminus, sutvarkė popierius. Buvo tvanku, ir jis plačiai atidarė nedidelį langą. Lova buvo gražiai paklota, bet jam pasirodė, kad gulėti

kieta ir nepatogu. Pagaliau kambaryje buvo ramu, ir jis galėjo saldžiai miegoti – ir nemiegojo. Vartėsi nuo vieno šono ant kito, nukamuotas tos tylos, kurią taip klastingai pelnė, kuri taip kerštingai jam buvo grąžinta. Dingtelėjo ironiška mintis, kad dabar jis ilgisi vaiko verksmo, kad jam negana visiškos ramybės – jis negalės nei užmigti, nei juo labiau būdrauti. Jam trūko vaiko verksmo, ir, kai vėliau išgirdo silpną, gerai pažįstamą verksmą už užkaltų durų, suprato – įveikdamas baimę, įveikdamas norą pašokti ir bėgti vidury nakties, – kad dabar gera ir kad moteris nemelavo, kad gerai darė maldydama kūdikį, idant jis nutiltų ir jie pagaliau galėtų ramiai užmigti.

Menadės

Kažkur gavęs programą, atspausdintą ant kreminio popieriaus, donas Peresas palydėjo mane į mano vietą. Devinta eilė, truputį į dešinę: tobula akustinė pusiausvyra. Gerai pažįstu Karūnos teatrą – kaprizingas kaip isterikė moteris. Savo draugams visada patariu niekada nepirkti tryliktos eilės, ten susidaro kažkas panašaus į oro duobę, kur negirdėti muzikos, nei juo labiau vietos kairėje galerijos pusėje, nes ten panašiai kaip Florencijos „Komunale" teatre kai kurie instrumentai tarsi atsiskiria nuo orkestro ir sklando ore, pavyzdžiui, fleita gali suskambėti nuo tavęs per tris metrus, o visas orkestras toliau griežia scenoje: tai įspūdinga, bet nelabai malonu.

Užmečiau akį į programą. Klausysimės „Vasarvidžio nakties sapno", „Don Žuano", „Jūros" ir penktosios simfonijos. Vos susitvardžiau nenusišypsojęs. Ir vėl Maestras, sena lapė, griebėsi akiplėšiškos estetinės savivalės, sudarydamas koncerto programą, taip bando nuslėpti puikią psichologo uoslę, kuria garsėja miuzikholų vadovai, pianistai virtuozai ir laisvųjų imtynių rengėjai. Tik mirtinai nuobodžiaujant įmanoma atklysti į koncertą, kur po Štrauso seka Debiusi ir staiga – Bethovenas, tokie dalykai nei protu, nei širdimi nesuvokiami. Tačiau Maestrui klausytojai gerai pažįstami, jis rengia koncertus nuolatiniams Karūnos teatro lankytojams, kitaip tariant, ramiems, nereikliems žmonėms, kuriems paprastesnių kūrinių klausytis maloniau nei

sudėtingesnių – svarbu, kad būtų įprasta ir pažįstama, lengvai virškinama ir nedrumstų ramybės. Mendelsonas juos jaudina, Don Žuanas – toks taurus ir artimas, visas melodijas galima pašvilpauti. Klausydamiesi Debiusi, jie jaučiasi esą menininkai, nes ne kiekvienam suprantama jo muzika. Ir galiausiai – pagrindinis patiekalas, Bethovenas, galingas garso masažas, likimas beldžia į duris, pergalės simbolis raidė „V“, kurčias genijus, ir baigta – kuo greičiau namo, rytoj kontoroje darbo per akis.

Tiesą pasakius, širdyje puoselėjau kuo švelniausius jausmus Maestrui, padovanojusiam gerą muziką mūsų miestui, kur prieš dešimtį metų, išskyrus „Traviatą“ ir „Gvaranių“* uvertiūrą, žmonės nieko daugiau nebuvo girdėję, gyvendami meno nepažįstančiame užkampyje. Maestras atvyko į mūsų miestą, pasirašęs sutartį su vienu ryžtingu impresarijumi, ir sukūrė, ko gero, aukščiausios klasės orkestrą. Pamažu jo repertuare pasirodė Bramsas, Maleris, impresionistai, Štrausas ir Musorgskis. Iš pradžių nuolatiniai lankytojai niurzgė, todėl Maestrui teko nuleisti kartelę ir įtraukti į programą „operų ištraukas“, vėliau ėmė karštais ir ilgais plojimais lydėti net Bethoveną, prie kurio jis stengėsi mus pripratinti, o galiausiai plodavo Maestrui bet kokia proga, vien tik jį išvydę, kaip štai dabar, kai, jam pasirodžius scenoje, kilo neregėtas negirdėtas džiūgavimas. Koncertinio sezono pradžioje klausytojai apskritai dosnūs aplodismentų, ploja kiek išgalėdami, na, o dėl Maestro visi tiesiog iš proto kraustėsi, nors jis tik atsainiai nusilenkė, nė neketindamas jiems įtikti, ir atsigręžė į orkestrą, nutaisęs plėšikų vadeivos miną. Šalia manęs iš kairės sėdėjo ponia Džonatan – aš menkai ją pažįstu, bet esu girdėjęs, kad ji didelė muzikos mėgėja.

* Brazilų kompozitoriaus Carloso Antonio Gomeso (1836–1896) opera.

– Čia tai bent žmogus, tai bent žmogus, pasiekė tokių aukštumų, apie kurias kiti galėtų nebent pasvajoti. Jis išugdė ne tik orkestrą, bet ir mus, klausytojus, – sukuždėjo ji man nukaitusi. – Argi ne nuostabu?

– Žinoma, – iš prigimties būdamas atlaidaus būdo, sutikau aš.

– Kartais man atrodo, kad jis turėtų diriguoti atsigręžęs į salę, juk mes irgi kaip ir jo muzikantai.

– Atleiskit, išskyrus mane, – atsakiau. – Gaila, apie muziką turiu labai miglotą išmanymą. Pavyzdžiui, ši programa man atrodo pasibaisėtina. Beje, visai galimas daiktas, aš klystu.

Ponia Džonatan rūsčiai nužvelgė mane ir nusisuko, tačiau vis dėlto paėmė viršų jos įgimtas paslaugumas, ir ji malonėjo apšviesti man protą.

– Į programą įtraukti patys tikriausi šedevrai, ir ji sudaryta atsižvelgiant į gerbėjų laiškus. Nejaugi jūs nežinote, kad Maestras šįvakar švenčia sidabrines vestuves su muzika? Ir kad orkestras gyvuoja penkerius metus? Paskaitykite programą, ten pačiame gale yra labai subtilus daktaro Palasino straipsnis.

Palasino straipsnį perskaičiau per pertrauką, po Mendelsono ir Štrauso, pelniusių Maestrui audringas ovacijas. Bevaikščiojant fojė, keliskart dingtelėjo mintis, ar atlikėjai tikrai nusipelnė tokio klausytojų jausmų protrūkio, nors paprastai, kaip esu pastebėjęs, jie nelabai linkę eikvoti savo jausmų atsargas. Tačiau jubiliejai – tai vartai, plačiai atlapoti žmonių kvailumui išlieti, ir, man regis, Maestro gerbėjai nesugebėjo valdytis. Bare sutikau daktarą Epifaniją su visa šeima. Jo dukterys, įraudusios, įsijautrinusios, apspito mane kaip vištelės kudakuodamos (beje, jos man priminė įvairių rūšių sparnuočius), kad Mendelsonas žiauriai patiko, jo muzika švelni kaip aksomas ir šilkas, kiekviena gaida sklidina dangiško romantizmo. Noktiurno galima klausytis visą

gyvenimą, o *scherzo* atliktas fėjų rankomis. Bebai labiau patiko Štrausas – toks galingas, tikras vokiečių Don Žuanas, o nuo ragų ir trombonų tiesiog kūnas pagaugais ėjęs – aš kažkodėl jos žodžius supratau tiesiogiai. Daktaras Epifanija klausėsi mūsų pokalbio, atlaidžiai šypsodamas.

– Ak, jaunimas! Iškart matyti, kad nesate girdėjusios Rislerio* nei regėjusios diriguojant fon Biulovo**. Tai bent laikai buvo!

Dukterys piktai sužiuro į tėvą. Rosarita pareiškė, jog dabar dirigentai nepalyginamai geresni nei prieš penkiasdešimt metų, o Beba neleido tėvui net suabejoti nepaprastu Maestro talentu.

– Žinoma, žinoma, – sutiko daktaras Epifanija. – Mano nuomone, šį vakarą Maestras buvo genialus. Kiek aistros, kiek įkvėpimo! Jau daug metų, kai šitaip nesu plojęs.

Ir parodė man delnus, į kuriuos pažvelgęs galėjai pamanyti, kad jis ką tik trynė burokėlius. Keisčiausia, kad iki šiol buvau priešingos nuomonės, man atrodė, jog Maestrui tiesiog nesėkminga diena, gal jam skauda kepenis, kad jis, kaip sakoma, nuleido sparnus – pasirinko paprastą, santūrų stilių. Tikriausiai aš vienintelis visame Karūnos teatre taip galvojau, nes Kajas Rodrigesas, mane išvydęs, kibo man į atlapus šaukdamas, kad Don Žuanas – viršūnė, o Maestras – neprilygstamas dirigentas.

– Ar prisimeni tą Mendelsono *scherzo* vietą, kur, atrodo, ne orkestras groja, o kuždasi būrelis kaukų?

– Na, pirmiausia reikėtų išgirsti, kaip kuždasi kaukai, – atsakiau.

* Joseph-Édouard Risler (1873–1929) – žymus prancūzų pianistas.
** Hans Guido Freiherr von Bülow (1830–1894) – žymus vokiečių dirigentas, pianistas ir kompozitorius.

– Nekvailiok, – atkirto išraudęs Kajas, ir aš pamačiau, kad jis iš tikrųjų pyksta. – Kaip tu nesugebi to suvokti? Maestras – genijus, bičiuli, šiandien diriguoja kaip niekad. Man regis, visai be reikalo apsimeti tokiu kietakakčiu.

Kaip tik tuo metu prie mūsų atskubėjo Giljermina Fontan. Žodis žodin pakartojo visas Epifanijos dukterų liaupses, paskiau jiedu su Kaju apsiašaroję sužiuro vienas į kitą, sugraudinti savo sutartinio žavėjimosi, sandoros, sutaurinančios – deja, neilgam – žmonių širdis. Žiūrėjau į juos nustebęs, niekaip nesuprasdamas, kas galėtų sužadinti tokį džiūgavimą; tiesa, ne kiekvieną vakarą einu į koncertus kaip jie ir kartais galiu supainioti Bramsą su Brukneriu arba atvirkščiai, o jų aplinkoje tai būtų pasmerkta kaip nedovanotinas nemokšiškumas. Šiaip ar taip, tie įraudę veidai, prakaituoti sprandai, neslopstantis troškimas be perstojo ploti bet kur – ir fojė, ir vidury gatvės – man pakišo mintį apie atmosferos poveikį, drėgmę, saulės dėmes, dalykus, paprastai turinčius įtakos žmogaus elgsenai. Pamenu, tą akimirką netgi dingtelėjo mintis, gal salėje koks pokštininkas bando pakartoti garsųjį daktaro Okso eksperimentą ir sukurstyti klausytojus. Giljermina pertraukė mano mintis, stipriai timptelėdama man už rankovės (mudu buvome menkai pažįstami).

– O dabar bus Debiusi, – sukuždėjo ji, jausdamasi devintame danguje. – Vandens žaismas, *La Mer**.

– Su malonumu klausysiuos, – atsakiau, plaukdamas pasroviui.

– Ar įsivaizduojate, kaip diriguos mūsų Maestras?

– Nepriekaištingai, – spėjau, žvelgdamas į ją, nes buvo įdomu išgirsti, kaip ji įvertins mano atsaką.

* Jūra. (Pranc.)

Tapo aišku, kad Giljermina tikėjosi iš manęs ugningesnių žodžių, nes iškart atsigręžė į Kają, kuris sriaubė sodos vandenį nelyginant ištroškęs kupranugaris, ir jiedu įniko palaimingai svarstyti, kaipgi skambės Debiusi antroji dalis ir kokios didybės pasieks trečioji. Nutariau pasivaikščioti koridoriais, paskiau vėl grįžau į fojė – visur ir jaudino, ir dirgino klausytojų žavėjimasis pirmąja koncerto dalimi. Tas sukiršintų bičių dūzgimas pamažėle veikė man nervus, ir pagaliau pats užsidegiau ir nejučia padvigubinau įprastą Belgrano sodos vandens porciją. Iš dalies man buvo apmaudu, kad nedalyvauju tame žaidime, o žmones stebiu iš šalies kaip koks entomologas. Ką padarysi, man visad taip atsitinka gyvenime, ir aš tuo džiaugiuosi, nes esu laisvas kaip paukštis ir su niekuo nesusijęs.

Kai grįžau į parterį, visi jau sėdėjo, ir man teko pakelti ant kojų visą eilę, kol galiausiai priėjau prie savo vietos. Muzikantai vangiai ėjo į sceną, ir man pasirodė keista, kad žmonės subėgo anksčiau už juos – taip ištroškę muzikos. Apžvelgiau balkonus ir galeriją, visur juoda, lyg musių stiklainyje nuo medaus. Frakuotų vyrų būreliai galerijoje atrodė kaip varnų pulkai; šen bei ten blykčiojo elektriniai žibintuvėliai – melomanai, atsinešę partitūras, bandė savo šviesas. Pamažu ėmė gesti didysis sietynas, temstančioje salėje klausytojai skardžiais plojimais pasitiko Maestrą. Man dingtelėjo įdomi mintis, kad garsai palengva gožia šviesą, o viena mano juslė eina poilsio, užleisdama vietą kitai. Man iš kairės delnais įnirtingai plojo ponia Džonatan, ir ne ji viena – sutartinai tratino visa eilė. Tačiau priekyje, už dviejų ar trijų eilių, po dešinei išvydau žmogų, kuris sėdėjo nukneibęs galvą. Tikriausiai neregys; pastebėjau blizgant baltą lazdelę, bereikalingus akinius. Tik mudu vieni neplojome, ir aš iškart juo susidomėjau. Mielai atsisėsčiau šalia pasikalbėti: vertas dėmesio

kiekvienas žmogus, šį vakarą neplojantis katučių. Priešaky už dviejų eilių tvatino delnais Epifanijos dukterys, nuo jų nesiliko ir tėvas. Maestras linktelėjo, pakėlė akis į viršų, iš kur žemyn vilnimis ritosi plojimų griausmas, atsitrenkdamas į parterio ir ložių aplodismentų sieną. Man pasirodė, kad jo veidas lyg susirūpinęs, lyg sutrikęs: jo klausa tikriausiai pagavo skirtumą, matyt, jis pajuto, kad šiandien per jubiliejinį koncertą klausytojai elgiasi visiškai kitaip nei paprastai. Nėra ko nė sakyti, kad „Jūra" sulaukė ne ką mažesnių ovacijų nei Štrausas, ir tai savaime suprantama. Mane irgi sukrėtė finalo griausmas ir galingos garso bangos, ir aš taip plojau, kad įskaudo delnai. Ponia Džonatan verkė.

– Nėra žodžių, – vapėjo ji šlapiu veidu, lyg ką tik išnėrusi iš lietaus. – Na, tiesiog žodžių nėra.

Maestras pasirodydavo scenoje kaip visada greitai ir elegantiškai, mikliai lyg aukciono vedėjas užšokdavo ant dirigento pakylos. Duodavo ženklą orkestrui atsistoti, ir dar garsiau suskardėdavo plojimai ir „bravo" šauksmai. Neregys, sėdintis mano dešinėje, plojo santūriai, tausodamas delnus, aš mėgavausi stebėdamas, kaip šaltakraujiškai – nuleidęs galvą, susikaupęs, mintimis beveik nukilęs kitur – jis atiduoda duoklę šlovinamai garsenybei. Iš visų pusių skriejo „bravo", paprastai skambantys pavieniui kaip asmeninė išraiška. Iš pradžių plojimai nebuvo tokie audringi kaip koncerto pirmojoje dalyje, tačiau dabar muzika lyg ir liko nuošaly, o plota ne „Don Žuanui" ir ne „Jūrai" (ar veikiau jos efektams), bet vien Maestrui ir, be kita ko, tam bendrumo jausmui, apėmusiam visą salę, ovacijos kartais taip sustiprėdavo, savaime įgydamos galios, kad būdavo beveik neįmanoma jų ištverti. Suirzęs pažvelgiau į kairę ir pamačiau moterį raudona suknele – pagrindiniu taku pribėgusi prie scenos, ji sustojo priešais dirigento pakylą, prie pat Maestro kojų.

Nusilenkdamas klausytojams dar kartą, Maestras ūmai atsitiesė, kone kaktomuša susidūręs su moterimi raudona suknele. Tačiau iš viršutinių balkonų ritosi toks griausmas, kad jis norom nenorom užvertė galvą ir pamojo kaire ranka, nors tai darydavo tik labai retais atvejais. Tai sukurstė dar didesnę džiūgavimo audrą, ir prie plojimų prisidėjo perkūniškas trypimas ložėse ir balkonuose. To tikrai jau buvo per daug.

Pertraukos nebuvo, tačiau Maestras nuėjo truputį atsipūsti, ir aš atsistojau norėdamas geriau apžvelgti salę. Suplukę nuo tvankos ir jausmų, diduma klausytojų atrodė lyg pasigailėtinos krevetės, ištrauktos iš vandens. Šimtai nosinių vilnijo lyg jūra, tarytum pasityčiojimas iš ką tik nuskambėjusios „Jūros". Daugelis pustekiniu puolė į fojė paskubomis išgerti alaus arba limonado ir, baimindamiesi praleisti ką nors ypatinga, skubėjo atgal į salę, susidurdami su išeinančiais, tad prie didžiųjų parterio durų susidarė spūstis ir grūstis. Tačiau niekas nekėlė balso, visų širdys prisipildė begalinio gerumo, apėmė toks visuotinis susijausminimas, kad žmones suvienijo brolybė ir atjauta. Ponia Džonatan, vos telpanti savo krėsle, žiūrėjo į mane – aš vis dar stovėjau – užvertusi galvą, ir jos veidas kažkodėl man priminė ropę. „Nėra žodžių, – kartojo ji. – Tikrai nėra žodžių."

Beveik apsidžiaugiau, pamatęs, kad grįžta Maestras, nes minia, kuriai priklausiau ir aš, deja, man kėlė gailestį ir pasidygėjimą. Visoje salėje tik muzikantai ir Maestras, regis, vieninteliai išlaikė orumą. Ir, beje, neregys, kuris sėdėjo netoli manęs, sustingęs, įstabiai susikaupęs, nežemindamas savęs plojimu.

– Penktoji, – iškvėpė man į ausį ponia Džonatan. – Tragedijos ekstazė.

Būtų puikus filmo pavadinimas, pagalvojau ir užsimerkiau. Turbūt tuo metu pašoko noras susitapatinti su neregiu, vieninteliu

žmogumi toje gličioje terpėje. Ir kai akyse sumirgėjo žali žiburėliai, lyg kregždės šmėkštelėję po vokais, pirmoji Penktosios frazė trenkė man lyg žemkasės kaušas, ir aš norom nenorom atsimerkiau. Maestras griežtu, taisyklingų bruožų veidu atrodė kone žavus – akimoju atplėšė nuo žemės visais savo motorais dūzgiantį orkestrą. Salėje įsiviešpatavo didi tyla, žaibiškai nuslopindama aplodismentus; man netgi dingtelėjo mintis, jog Maestras paleido savo mašiną, klausytojams tebeplojant. Pirmoji tema praskriejo mums virš galvų su visais prisiminimų blyksniais ir simboliais, tuo įprastuoju, tuo nepamirštamuoju tatata. Antroji, didingai diriguojama, aidu atsiliepė salėje, ir man pasirodė, kad įsiliepsnoja oras, tačiau ugnis, neregima ir šalta, degina iš vidaus. Ko gero, niekas, išskyrus mane, neišgirdo pirmojo riksmo, trumpo ir prislopinto, tačiau aš, su nuostaba išvydęs, kaip priešaky sėdinti mergina sutirtėjo, konvulsijų tampoma, iškart išgirdau jį pro skambų varinių ir medinių pučiamųjų akordą. Riksmas buvo trumpas ir šaižus – kaip paskutinę meilės akto akimirką arba ištikus isterijos priepuoliui. Jos galva loštelėjo, pakaušiu atsitrenkdama į bronzinį vienaragį, kokiu papuošti visi Karūnos teatro krėslai, ir ji ėmė taip įnirtingai trypti kojomis, kad kaimynai gavo laikyti ją už rankų. Viršuje, pirmoje balkono eilėje, išgirdau dar vieną riksmą ir trypimą kojomis. Vos pasibaigus antrajai daliai, Maestras išsyk peršoko prie trečiosios; ir man dingtelėjo mintis, ar dirigentas, pasinėręs į orkestro garsų akivarą, galėtų išgirsti riksmą salėje. Mergina priekinėje eilėje pamažu sviro suglebusi, ir kažkokia moteris (tikriausiai motina) vis dar prilaikė ją už rankos. Mielai būčiau jai padėjęs, bet pabandyk ką nors padaryti koncerto metu, kai jos sėdi kitoje eilėje, o aplink nepažįstami žmonės. Buvau besikreipiąs į ponią Džonatan, nes moterys geriau išmano, ką dera daryti tokiais

atvejais, tačiau ji, paskendusi muzikoje, spoksojo Maestrui į nugarą, neatplėšdama nuo jos akių; man regis, kažkas blizgėjo jai po apatine lūpa ant smakro. Staiga priešakinėje eilėje pašoko ponas su smokingu, plačia nugara užstodamas Maestrą. Keista, kai koncerto metu kas nors atsistoja, bet neką mažiau keista, kad kažkas ima rėkti ir niekas nekreipia į tai dėmesio, nėmaž nesirūpina, jog merginą ištiko isterijos priepuolis. Ūmai mano žvilgsnis nejučia nukrypo į raudoną dėmę parterio vidury, ir vėl pamačiau tą pačią moterį, kuri per pertrauką plodama bėgo prie scenos. Ji ėjo iš lėto, ir, nors laikėsi tiesiai, iš eisenos atrodė, kad sėlina: tykino lėtais žingsniais kaip užhipnotizuotas žmogus, pasirengęs vienu šuoliu pulti į priekį. Ji žiūrėjo įsispitrėjusi į Maestrą, vienu tarpu man net pasirodė, kad jos akys nesveikai blizga. Kažkoks vyriškis, išėjęs iš savo eilės, leidosi jai įkandin; kai jiedu priėjo penktą eilę, prie jų prisidėjo dar trys žmonės. Artėjo finalas, ir, Maestrui mostelėjus, salėn siūbtelėjo pirmieji didingi akordai, nuostabiai ryškūs – netikėtai išdygusios tobulos skulptūros, aukštos baltos ir žalios kolonos, garsų Karnakas*, kurio pagrindine nava žingsnis po žingsnio, pasekėjų lydima, sėlino moteris raudona suknele.

Driokstelėjus vienam orkestro griausmui ir dar neprasidėjus kitam, vėl išgirdau riksmą, tačiau šįkart jis atsklido iš ložės dešinėje pusėje. Ir drauge su juo, stelbdami muziką, nuaidėjo pirmieji plojimai – nors laukti buvo likę nedaug, klausytojams pritrūko kantrybės, tarytum tame aistrų katile visa salė, nelyginant dūstanti nuo gašlos patelė, nelaukdama, kol savo geismą vyriškai patenkins orkestras, būtų patyrusi palaimą aimanuodama, raitydamasi

* Karnako šventykla – šventyklų kompleksas Egipte, El Karnako kaime, esančiame apie 3 km į šiaurę nuo Luksoro, netoli Nilo.

ir klykdama iš neapsakomo malonumo. Negalėdamas nė pasisukti krėsle, jaučiau užpakaly kaip ir kaupiantis kažkokias galias, kažkas artėjo drauge su moterimi raudona suknele, kuri, pasekėjų lydima, pagrindiniu teatro taku priėjo prie scenos kaip tik tuo metu, kai Maestras nelyginant matadoras, špaga smeigiantis buliui į sprandą, dirigento lazdele pervėrė paskutinę garsų sieną ir išsekęs susilenkė dvilinkas, tarsi pamautas ant ragų – palaužtas finalo iškrovos. Kai atsitiesė, visa salė stovėjo ant kojų, ir aš, savaime suprantama, ir oras suskilo nelyginant stiklas, kai į jį siūbtelėjo ištisas miškas aštrių iečių – plojimų ir šauksmų, susiliejančių į nepakenčiamai darkią, nuo drėgmės išpurtusią, bet vis dėlto savotiškai didingą masę, kažką panašaus į bėgančių bizonų kaimenę. Iš visų pusių į parterį plūdo klausytojai, ir aš netgi nenustebau, išvydęs, kaip iš ložės žemyn nušoko du vyriškiai. Cyptelėjusi lyg priminta žiurkė, ponia Džonatan vargais negalais išsinėrė iš savo krėslo ir, ištiesusi rankas į sceną, plačiai išsižiojusi, pratrūko klykti iš džiaugsmo. Iki tos akimirkos Maestras stovėjo nugarą atsukęs į salę, tarsi niekindamas juos ir turbūt dėkodamas savo muzikantams. Bet štai jis iš lėto atsigręžė ir pirmąsyk nusilenkė klausytojams. Buvo visas perbalęs, lyg mirtinai išvargęs, ir man dingtelėjo į galvą mintis (iš tos begalės pojūčių, minčių nuotrupų, spiečiančių mane tame džiūgavimo pragare), kad jis gali nualpti. Jis dar sykį nusilenkė ir, pažvelgęs į dešinę, pamatė, jog į sceną įšoko šviesiaplaukis vyriškis su smokingu, o jam iš paskos – dar du. Man pasirodė, kad Maestras pasisuko, lyg ketindamas lipti nuo pakylos, bet tą pačią akimirką pastebėjau, jog jis loštelėjo, stengdamasis iš kažko išsivaduoti. Moteris raudona suknele laikėsi įsikibusi Maestrui į dešinę koją ir, užvertusi galvą, kažką klykė – bent man taip atrodė, sprendžiant iš jos burnos: man regis, lygiai taip pat klykė visi, tikriausiai klykiau ir aš. Maestras paleido

iš rankos lazdelę, bandydamas ištrūkti ir sakydamas kažką, tačiau buvo neįmanoma ką nors suprasti. Vienas moters pasekėjų griebė Maestrui už kitos kojos, žemiau kelio, ir šis atsigręžė į muzikantus, lyg melsdamas pagalbos. Muzikantai stovėjo tarp išblaškytų instrumentų, apakinti ryškios prožektorių šviesos. Visur nelyginant varpos ražienoje mėtėsi išvartyti piupitrai, o į sceną iš abiejų pusių stumdydamiesi lipo vyrai ir moterys, žodžiu, buvo neįmanoma atskirti, kurie iš jų – muzikantai. Pamatęs ant dirigento pakylos ropščiantis žmogų, Maestras puolė prie jo, kad šis padėtų išsivaduoti nuo moters ir jos pasekėjų, įsikibusių jam į kojas, tačiau, tą pačią akimirką susigriebęs, jog tas žmogus – anaiptol ne muzikantas, bandė jį atstumti, bet šis apkabino jį per liemenį, pamatė, kaip moteris raudona suknele išskėtė rankas, lyg ko nors melsdama, ir netikėtai Maestras dingo – jį įtraukė žmonių verpetas ir nusinešė visu pulku. Iki tos akimirkos, aiškiaregio siaubo apimtas, stebėjau viską iš viršaus, o gal iš apačios, bet netikėtai po dešinei išgirdau šaižų spiegimą ir pamačiau neregį – atsistojęs jis mostagavo rankomis lyg vėjo malūnas sparnais, kažko prašydamas, melsdamas, reikalaudamas. To jau buvo per daug, nebeįstengdamas stebėti visko iš šalies, pasijutau esąs tiesioginis tų džiaugsmingų šėlionių dalyvis ir puoliau prie scenos, užšokau ant jos kaip tik tuo metu, kai apkvaitusi minia apsupo smuikininkus ir įniko jiems iš rankų plėšti instrumentus (girdėjau, kaip jie treška ir sprogsta it didžiuliai rudi tarakonai), paskiau stumti visus muzikantus nuo scenos į parterį, o ten jų laukė kiti, kurie pasiuto juos glėbesčiuoti, ir jie dingo minios verpetuose. Keisčiausia, kad aš neturėjau nė menkiausio noro drauge su visais reikšti savo jausmų, norėjau nebent iš šalies stebėti, kas vyksta to neregėto jubiliejaus metu. Dar turėjau užtektinai sveiko proto ir pagalvojau, kodėl muzikantai nesprunka į užkulisius, tačiau beregint supratau, kad tai

neįmanoma – iš abiejų scenos pusių mūru slinko tuntai klausytojų, aklinai užtverdami kelią, trypdami instrumentus, svaidydami piupitrus, plodami ir klykdami: salėje griaudėjo toks siaubingas triukšmas, kad klausytojų ausims jis jau atrodė kaip tyla. Prie manęs kurnėjo storulis su klarnetu rankoje, ir man pašoko noras nutverti jį už pakarpos ar bent jau pakišti koją, kad jis pakliūtų miniai į nagus. Tačiau nesiryžau, ir tuomet geltonveidė dama plačia iškirpte, kurioje vibždėjo gausybė vėrinio perlų, pasipiktinusi pervėrė mane neapykanta degančiu žvilgsniu ir, puolusi į priekį, sugriebė klarnetininką, kuris, bejėgiškai suspigęs, bandė apsaugoti savo instrumentą. Jį nutvėrė du vyrai ir, jau nebesispyriojantį, nutempė į parterį, kur viešpatavo visiška sumaištis.

Plojimų beveik nebebuvo girdėti, vien riksmai – klausytojai nebeturėjo laiko ploti, visi gaudė muzikantus, glėbesčiavo juos ir globstė, klykė vis spigiau ir šaižiau, šen bei ten tiesiog žviegdami, ir man pasirodė, jog taip žviegti įmanoma ne šiaip sau, o tik iš skausmo, tad, dingtelėjus minčiai, kad, šitaip zujant ir šokinėjant, ne vienam turbūt lūžo ranka ar koja, iš tuščios scenos puoliau atgal į parterį, ten, kur gerbėjai, pagaliau sugaudę visus muzikantus, vedėsi juos į skirtingas puses, vieni – į ložes, kur buvo tikra maišatis, kiti – siaurais takais į fojė. Kaip tik ložėse ir skardėjo baisiausi klyksmai, tarytum muzikantai, nuglobstyti ir nuglėbesčiuoti, būtų beviltiškai meldę leisti jiems atsikvėpti. Parterio klausytojai grūdosi apačioje po ložėmis, ir kai aš, šokinėdamas per krėslus, puoliau ten, kur buvo didžiausia kamšatis, sietynai staiga prigeso, rausvoje šviesoje buvo vos matyti tik veidai, o patys žmonės atrodė lyg traukulių tampomi šešėliai, tuntai tai susiliejančių, tai išsiskiriančių beformių pavidalų. Man regis, šalia pat, antroje ložėje, šmėkštelėjo ir iškart dingo sidabrinė Maestro ševeliūra, lyg kas būtų paklupdęs jį ant grindų.

Greta išgirdau šaižų ir nuožmų klyksmą ir pamačiau, kaip ponia Džonatan ir viena Epifanijos duktė trūkčiagalviais skuba prie Maestro ložės: dabar nebeabejojau, kad antroje ložėje – moters raudona suknele ir jos pasekėjų užspeistas Maestras. Epifanijos duktė sunėrė rankas, ir ponia Džonatan, neįtikėtinai mikliai įsispyrusi į jas kaip į balnakilpę, nėrė į ložę. Pažinusi mane, Epifanijos duktė kažką man suriko, tikriausiai prašydama padėti, tačiau aš nukreipiau akis į šalį ir likau bestovįs atstu nuo ložės, nė kiek nenusiteikęs ginčyti iš susižavėjimo visiškai paklaikusių žmonių teisės ir trukdyti jiems vienas kitam lamdyti šonus. Mačiau, kaip gavo į dūdą Kajas Rodrigesas, itin pasižymėjęs scenoje beatodairiška drąsa, gerbėjams genant muzikantus į parterį, ir, svyruodamas į šalis, nupėdino su kraujuojančia nosimi. Jis nesužadino man nė menkiausio gailesčio, kaip, beje, ir neregys, kuris ropojo grindimis, atsitrenkdamas į krėslus, pasiklydęs tame simetriškame miške, kur nebuvo jokių orientyrų. Manęs jau niekas nebejaudino, nebent knietėjo sužinoti, kada pagaliau ložėse nuščius ausis veriantys klyksmai, kuriems parteryje be atilsio antrino klausytojai, stumdydamiesi ir stengdamiesi vienas per kitą įsiropšti į ložes. Suvokdami, kad koridoriais pro minią prasiveržti nepavyks, narsiausieji bandė pasekti ponios Džonatan pavyzdžiu. Žiūrėjau į visa tai, suvokdamas, kas vyksta, tačiau neturėjau nė menkiausio noro lįsti į tą maišatį, ir mane kažkodėl ėmė graužti sąžinė dėl savo abejingumo, lyg šį vakarą būčiau elgęsis gėdingai ir nepateisinamai. Vienui vienas sėdėdamas tuščiame parteryje, po kelių minučių pajutau, kaip kažkur už mano sąstingio ribų pamažu ščiūva nežabotas pašėliškas minios klyksmas, galiausiai riksmai nutilo, buvo girdėti nebent, kaip kuždėdamiesi netvarkingai traukiasi klausytojai. Pagaliau, taręs sau, kad jau metas eiti, šoniniu taku pasukau

iš salės ir netrukus atsidūriau fojė. Vieni kiūtino it apgirtę, kiti nosine šluostėsi rankas arba lūpas, tvarkėsi eilutę, taisėsi apykaklę. Fojė pastebėjau kelias moteris, kurios įnirtingai rausėsi rankinukuose, ieškodamos veidrodėlio. Viena jų, matyt, susižeidė – rankoje laikė kruviną nosinaitę. Pamačiau bėgant daktaro Epifanijos dukteris: įtūžusios, tikriausiai todėl, kad nepavyko įsisprausti į ložę, jos nužvelgė mane tokiomis akimis, lyg aš būčiau kaltas. Palaukęs, kol jos, mano apskaičiavimu, atsidurs gatvėje, pasukau paradinių laiptų link, ir tuomet, savo pasekėjų lydima, fojė pasirodė moteris raudona suknele. Vyrai kaip ir anksčiau pėdino iš paskos, regis, slėpdamiesi vienas už kito, kad niekas nepastebėtų sulamdytų, sudraskytų eilučių. Tačiau moteris raudona suknele ėjo priešaky, iš aukšto žiūrėdama į visus, ir, kai susilygino su manimi, pastebėjau, kad ji apsilaižė lūpas, apsilaižė iš lėto, gardžiuodamasi, šypsodama.

II

Kikladų stabas

– Man vis viena, ar tu klausaisi, ar ne, – tarė Somosa. – Taigi, man regis, turėtum tai žinoti.

Moranas krūptelėjo, lyg ūmai grįžęs iš tolių toliausių. Prisiminė, kad, prieš nuklysdamas į miglotus vaizduotės kraštus, pagalvojo, jog Somosa tikriausiai kuoktelėjo.

– Atsiprašau, aš truputį užsisvajojau, – tarė. – Sutik, jog visa tai... Trumpai tariant, ateini ir randi tave tarp...

Tačiau būtų pernelyg paprasta daryti prielaidą, kad Somosa kraustosi iš proto.

– Taip, nėra žodžio, – tarė Somosa. – Bent jau mūsų kalba.

Jiedu žvilgtelėjo vienas į kitą, ir Moranas pirmas nukreipė akis į šalį, o Somosa, vėl prašnekęs atsainiu tonu, leidosi į aiškinimus, išsyk pradingstančius už suvokimo ribų. Vengdamas žiūrėti į jį, Moranas nejučia nuklydo žvilgsniu prie statulėlės, stovinčios ant kolonos, ir mintimis grįžo į aną auksinę, cikadų cirpimo ir žolių kvapų prisodrintą popietę, kai jiedu su Somosa, patys negalėdami patikėti savo laime, atkasė ją saloje. Jis prisiminė, kaip Terezė, už kelių metrų stovinti ant uolos, nuo kurios vėrėsi vaizdas į Paroso pakrantę, grįžtelėjo išgirdusi Somosos šauksmą, akimirką padvejojusi, tekina leidosi prie jų ir, pamiršusi, kad rankoje laiko maudymosi kostiumėlio raudoną liemenėlę, palinko prie duobės, iš kur stiebėsi Somosos rankos

su statulėle, tokia apipelijusia ir apkalkėjusia, jog beveik nepanašia į meno kūrinį, ir Moranas lyg piktai, lyg juokais sušuko, kad ji prisidengtų, ir Terezė atsitiesusi pažvelgė į jį lyg nieko nesuprasdama, paskui ūmai nusisuko ir rankomis prisidengė krūtis, tuo tarpu Somosa, padavęs statulėlę Moranui, iššoko iš duobės. Drauge Moranas prisiminė, kas vyko toliau, nakvynę žygio palapinėse sraunaus upokšnio pakrantėje, mėnesienoje tarp alyvmedžių klaidžiojančios Terezės šešėlį, ir dabar Somosos balsas, vienodai gaudžiantis pustuštėje skulptoriaus dirbtuvėje, tarytum sklido iš anos nakties, tapdamas dalimi prisiminimų, kai Somosa miglotai, užuominomis kalbėjo apie savo beprotišką viltį, o jis, gurkšnodamas sakais atsiduodantį vyną, linksmai juokėsi ir pravardžiavo draugą netikru archeologu ir nepataisomu poetu.

„Nėra žodžio, – galiausiai pareiškė Somosa. – Bent jau mūsų kalba."

Giliame Skoroso slėnyje, žygio palapinėje, jis laikė savo rankose statulėlę, glostė, kol galiausiai išgliaudė iš apgaulaus laiko ir užmiršties kevalo (Terezė tarp alyvmedžių siuto, į šuns dienas dėdama Morano priekaištus, jo kvailus prietarus), ir pamažu atslinko naktis, tuo tarpu Somosa kalbėjo jam apie savo beprotišką viltį kada nors pažvelgti į statulėlę kitaip, kliaujantis ne vien akimis ir rankomis, ir mokslu, tuo tarpu į jųdviejų pokalbio giją pynėsi vynas ir tabakas drauge su cikadų cirpimu ir upokšnio šniokštimu, kol pagaliau liko toks miglotas įspūdis, kad niekas neaišku. Vėliau, kai Somosa, nešinas statulėle, grįžo į savo palapinę, o Terezei nusibodo sėdėti vienai ir ji atėjusi atsigulė, Moranas papasakojo jai apie Somosos fantazijas, ir jiedu su lengva paryžietiška ironija nusišaipė: galgi visi La Platos gyventojai tokios lakios vaizduotės. Prieš užmigdami jie

pusbalsiu dar aptarė popietės įvykius, kol pagaliau Moranas atsiprašė, Terezė jam atleido ir pabučiavo, ir vėl viskas buvo kaip visada, saloje ar bet kur kitur, tik jis ir ji, ir juos gaubianti naktis, ir ilgas užsimiršimas.

– Ar dar kas nors žino? – paklausė Moranas.

– Ne. Tik mudu. Man regis, taip bus geriausia, – tarė Somosa. – Pastaruosius kelis mėnesius kojos iš čia nesu kėlęs. Iš pradžių ateidavo tokia senė dirbtuvės tvarkyti ir drabužių skalbti, bet ji man trukdė.

– Neįtikėtina, kad įmanoma taip gyventi Paryžiaus pakrašty. Tyla... Klausyk, gal tu bent nueini į miestelį nusipirkti maisto?

– Anksčiau nueidavau, jau sakiau tau. Turiu čia visko, ko man reikia.

Moranas pažvelgė į tą pusę, kur pirštu parodė Somosa, už statulėlės ir lentynose sukrautų jos kopijų. Matė tik medgalius, gipsą, akmenis, plaktukus, dulkes, medžių šešėlius už langų. Pirštas, regis, krypo į dirbtuvės kertę, kur nebuvo nieko, tik ant grindų mėtėsi nešvarus skuduras.

Apskritai jų gyvenime ne kažin kas pasikeitė, dveji pastarieji metai irgi buvo tuščia laiko kertė, o nešvarus skuduras liudijo tai, ko jie nepasakė vienas kitam ir ką galbūt turėjo pasakyti. Kelionė į salas, romantinė beprotybė, gimusi Sen Mišelio krantinės kavinėje, pasibaigė, kai tik jie rado stabą slėnyje riogsančiuose griuvėsiuose. Ko gero, pirmosiomis savaitėmis nuotaiką gadino baimė įkliūti, ir vieną gražią dieną, kai jie trise ėjo į paplūdimį, Moranas pastebėjo Somosos žvilgsnį ir tą patį vakarą pasikalbėjo su Tereze, ir jie nutarė kuo greičiau grįžti namo: jie gerbė Somosą ir buvo tos nuomonės, kad būtų negražu, jeigu jis imtų – taip netikėtai – kankintis. Grįžę į Paryžių, susitikdavo gana retai, beveik visada tik profesiniais reikalais, tačiau į pasimatymus Moranas

ateidavo vienas. Pirmąsyk Somosa pasiteiravo apie Terezę, tačiau paskiau, regis, nustojo ja domėtis. Visa tai, ką reikėjo pasakyti vienas kitam, slėgė juodu, o ko gero – ir visus tris. Moranas sutiko, kad Somosa kurį laiką palaikytų statulėlę pas save. Neįmanoma būtų jos parduoti anksčiau nei po dvejų metų: tokį terminą kaip papildomą kyšio sąlygą nustatė Markosas, žmogus, pažįstamas su pulkininku, pažįstančiu vieną Atėnų muitininką. Somosa parsinešė statulėlę į savo butą, ir Moranas matydavo ją kiekvieną kartą, kai jie susitikdavo. Somosa niekada nebuvo kviečiamas į svečius pas Moranus, nebūdavo kalbos ir apie daugelį kitokių dalykų, paprastai susijusių su Tereze. Somosą persekiojo tik jo įkyri mintis, apie nieką kita jis nekalbėdavo, kai kartais pakviesdavo Moraną į savo butą pasivaišinti konjaku. Nieko nuostabaus, juo labiau kad Moranas pernelyg gerai žinojo Somosos potraukį į tam tikros rūšies marginalinę literatūrą, kad imtų stebėtis jo liguista svajone. Tiesa, stulbino jo fanatiškas įsitikinimas beveik nesąmoningo atvirumo valandėlėmis, kai jis jausdavosi beveik tuščia vieta, rankos, be perstojo glostančios nuosaikiai dailią statulėlę, vienodi užkalbėjimai, įkyriai kartojantys tas pačias nuvalkiotas išmintis. Morano nuomone, Somosos apsėdimas buvo suvokiamas: kiekvienas archeologas savotiškai susitapatina su tyrinėjama ir atsekama praeitimi. Tuomet lengva įsiteigti mintį, kad, užmezgus glaudų ryšį su vienu iš tokių pėdsakų, įmanoma manipuliuoti erdve ir laiku, pralaužti spragą, pro kurią galima patekti į... Somosa niekada nevartodavo tokių terminų, išskyrus tai, kas įprasta, nieko daugiau, visada kalbėdavo savotiška nesuderinamų užuominų ir užkalbėjimų kalba. Jau tuomet jis pradėjo gaminti negrabias statulėlės kopijas; Moranas spėjo pamatyti pirmąją, prieš Somosai išvykstant iš Paryžiaus, ir mandagiai ir draugiškai išklausė nuolat kalamas nuvalkiotas tiesas apie veiksmo

ir aplinkybių pasikartojimą kaip išsivadavimo būdą, apie tvirtą Somosos įsitikinimą, kad, atkakliai siekdamas tikslo, galų gale susitapatinsiąs su pradine sandara tokiu atitikmeniu, jog tai būsiąs daugiau nei atitikmuo, tai bus nebe dvilypumas, o susiliejimas, pirmapradis sąlytis (jis kalbėjo ne šiais žodžiais, Moranas turėjo juos perteikti savaip, vėliau atpasakodamas Terezei). Sąlytis, Somosos žodžiais tariant, įvykęs prieš keturiasdešimt aštuonias valandas, vasaros saulėgrįžos metu, birželio naktį.

– Gerai, – sutiko Moranas, degdamasis cigaretę. – Tačiau aš norėčiau, kad tu paaiškintum, kodėl esi toks tikras, jog... Na, jog pasiekei tikslą.

– Paaiškinti... Argi tu nematai?

Jis vėl parodė pirštu į oro pilį dirbtuvės kampe, mostu lubose nubrėždamas lanką link ryškių reflektoriaus spindulių pluošto nupliekstos statulėlės, stovinčios ant plonos marmurinės kolonos. Moranas ne vietoje prisiminė, jog Terezė kirto sieną, paslėpusi statulėlę žaisliniame šunyje, kurį Markosas tam tyčia pagamino Plakos rūsyje.

– Kitaip ir būti negalėjo, – beveik vaikiškai tarė Somosa. – Sulig kiekviena nauja kopija aš vis labiau artėjau prie tikslo. Formos mane atpažindavo. Turiu galvoje, kad... Et, čia turėčiau aiškinti kelias dienas pagret... Ir keisčiausia, kad čia viskas sueina į... Tačiau, kai atsitinka tai...

Jis mosavo rankomis, pabrėždamas „čia“ ir „tai“.

– Tiesą pasakius, tu tapai tikru skulptoriumi, – tarė Moranas, suvokdamas, jog visiškai nusišneka. – Dvi pastarosios kopijos – tiesiog tobulybė. Jei kada nors gaučiau palaikyti statulėlę, nesuprasčiau, ar davei man originalą, ar kopiją.

– Aš niekados tau jos neduosiu, – tiesiai pareiškė Somosa. – Nemanyk, kad aš pamiršau, jog ji priklauso mums abiem. Tačiau

aš jos tau niekados neduosiu. Labiausiai norėčiau, kad judu su Tereze pasektumėte mano pėdomis, būtumėte su manimi. Taip, labai norėčiau, kad judu būtumėte su manimi tą naktį, kai pasieksiu tikslą.

Pirmąsyk per pastaruosius kone dvejus metus Moranas išgirdo jį minint Terezę, lyg iki šiol ji buvo jam mirusi, tačiau dabar, jam tariant Terezės vardą, jo balse suskambo ankstesnės gaidelės, atgimė Graikija, tas rytas, kai jie leidosi į paplūdimį. Vargšas Somosa. Vis dar. Vargšas beprotis. Tačiau jam pačiam pasirodė keisčiausia, jog, pasikalbėjęs su Somosa, paskutinę akimirką, prieš sėsdamas į automobilį, pajuto nenugalimą norą paskambinti Terezei į darbą ir paprašyti, kad vakarop atvažiuotų pas juos į dirbtuvę. Reikėjo pamąstyti, suvokti, ką pagalvos Terezė, klausydama jo aiškinimų, kaip nusigauti iki vienišo, ant kalvos stovinčio namelio. Kad tiksliai, žodis žodin pakartotų tai, ką jis sako. Moranas mintyse prakeikė savo nepagydomą maniją – pastangas kiekvienąsyk atkurti nugyventas akimirkas, lyg muziejuje restauruojant graikų vazą, kruopščiai klijuojant menkiausias dalelytes, – ir Somosos balsą, neatskiriamą nuo mosikuojančių rankų, tarsi iš oro dalelyčių lipdančių permatomą vazą, rankų, kuriomis jis rodė į statulėlę, versdamas Moraną prieš savo valią vėl žiūrėti į baltą sidabrinį vabzdį, atklydusį iš istorijos apyaušrio, nukaltą nesuvokiamos praeities gyventojo nesuvokiamomis aplinkybėmis, prieš tūkstančius metų, dar anksčiau, žiloje senovėje, tolių tolybėje, kur viską lemdavo žvėriškas riksmas, šuolis, su augalija susijusios apeigos, pasikartojančios drauge su potvyniais ir atoslūgiais, sizigijomis, tuoktuvių laikotarpiais ir negrabiomis dievų pagerbimo ceremonijomis, neišraiškingą veidą, nosies liniją, perpus skiriančią aklą, nepakenčiamos įtampos prisodrintą veidrodį, vos prasikalusias krūtis, lyties trikampį ir

rankas, sunertas ant pilvo, – pirmapradžių laikų stabą, menantį pirmykštį šventų ritualų siaubą ir akmeninį kirvį, naudojamą aukoms pribaigti ant aukurų, sukrautų kalvų viršūnėse. To dar betrūko, kad ir jis su protu susipyktų, lyg jam būtų negana archeologo profesijos.

– Būk geras ir pasistenk man viską paaiškinti, – tarė Moranas, – nors ir manai, kad nėra ko aiškinti. Apskritai aš suprantu tik tiek, kad pastaruosius kelis mėnesius tu kalei kopijas ir kad prieš dvi paras...

– Tai labai paprasta, – tarė Somosa. – Aš visada jaučiau fizinį sąlytį su anuo, kitu. Tačiau man teko grįžti į praeitį penkis tūkstančius metų, nueitų klaidžiais keliais. Įdomiausia, jog dėl tos klaidos kalti jie patys, egėjų palikuonys. Tačiau dabar tai nebeturi reikšmės. *Žiūrėk, štai taip.*

Stovėdamas greta stabo, jis pakėlė ranką ir švelniai uždėjo ant krūtinės ir pilvo. Kita ranka glostė kaklą, palengva slinkdamas prie nesamos statulėlės burnos, ir Moranas išgirdo Somosą kalbant dusliu, neišraiškiu balsu, lyg būtų kalbėjusios jo rankos ar toji nesamoji burna, pridūmytuose urvuose pasakodamos apie medžioklę, apie užspeistus elnius, apie vardą, kurį valia ištarti tik vėliau, apie mėlynų riebalų rieves, dvilypių upių žaismą, Pohko vaikystę, eitynes prie vakarinių laiptų ir pragaištingos tamsos gaubiamų aukštumų. Jis pagalvojo, ar, pasinaudojęs proga, kol Somosa nemato, spėtų paskambinti Terezei ir paprašyti, kad atvežtų daktarą Vernė. Tačiau Terezė tikriausiai jau važiavo čionai, ir prie uolingo skardžio, kurio papėdėje riaumojo Daugiaveidė, žaliųjų vadas nupjovė kairįjį ragą pačiam gražiausiam patinui, padavė jį druskos sargybinių vadui ir šitaip atnaujino sandorą su Hagesa.

– Klausyk, leisk man atsipūsti, – tarė Moranas ir pasikėlęs žengė į priekį. – Tikrai įdomu, bet mane baisiai troškina. Išgerkime ko nors, galiu atnešti...

– Viskis štai ten, – tarė Somosa, pamažu atitraukdamas rankas nuo statulėlės. – Aš negaliu gerti, man reikia susilaikyti prieš aukojimą.

– Gaila, – tarė Moranas, ieškodamas butelio. – Nemėgstu gerti vienas. Kas per aukojimas?

Jis įsipylė sklidiną taurę viskio.

– Vienijimosi, tavo žodžiais tariant. Ar negirdi? Dviguba fleita, kaip ir tos statulėlės, kurią matėme Atėnų muziejuje. Gyvybės garsas kairėje, nesantaikos – dešinėje. Nesantaika Hagesai – taipgi gyvybė, tačiau, atliekant aukojimą, fleitininkai nustoja pūtę dešiniąją dūdelę, ir girdėti tik naujos, pralietą kraują geriančios gyvybės švilpesys. Ir fleitininkai pilna burna kraujo pučia jį pro kairiąją dūdelę, o aš tepu krauju jai veidą, žiū, štai taip, ir pro kraują išryškės jos akys ir burna.

– Liaukis paistęs niekus, – tarė Moranas, patraukęs gerą gurkšnį. – Kraujas visiškai netiks mūsų marmurinei lėlytei. Kas be ko, čia tvanku.

Somosa lėtai nusivilko palaidinę. Pamatęs, kad jis sagstosi kelnes, Moranas pagalvojo, kad be reikalo leido jam taip įsiaistrinti, iškart neužkirtęs kelio jo manijos protrūkiui. Somosa, lieknas, tamsaus gymio, atsitiesė, reflektoriaus apšviestas, ir mąsliai įsmeigė žvilgsnį į kažkokį tašką erdvėje. Iš praviros burnos jam nutįso seilės, ir Moranas, staigiai pastatęs taurę ant grindų, sumetė, kad turi kažkaip jį apgauti ir prasmukti prie durų. Jis net nepastebėjo, kaip Somosos rankoje atsirado akmeninis kirvis. Dabar jis viską suprato.

– Tai buvo galima numanyti, – tarė, palengva traukdamasis atatupstas. – Sandora su Hagesa, ar ne? Kraują turės paaukoti vargšelis Moranas, tiesa?

Nežiūrėdamas į Moraną, Somosa pasuko jo pusėn – sėlino pusračiu, tarytum eidamas iš anksto numatytu keliu.

– Jeigu iš tikrųjų ketini mane nužudyti, kuriems galams tau reikėjo vaidinti šį spektaklį? – suriko Moranas, traukdamasis į neapšviestą dirbtuvės dalį. – Mudu puikiai suprantame, jog visa tai dėl Terezės. Tačiau ką tu laimėsi, juk ji tavęs nemyli ir niekada nepamils?

Nuogišius pamažu paliko reflektoriaus apšviestą ratą. Slinkdamas į tamsų kampą, Moranas užmynė ant šlapių skudurų, sumestų ant grindų, ir suprato, kad toliau trauktis nėra kur. Išvydo pakeltą kirvį ir liuoktelėjo, kaip jį mokė Nagašis Ternų aikštės sporto salėje. Somosa gavo spyrį į šlaunį ir *niši* smūgį iš kairės į kaklą. Kirvis nusileido įstrižai, pernelyg toli, ir Moranas, staigiai atstūmęs griūvantį ant jo kūną, griebė už nusvirusios rankos riešo. Somosa vos spėjo dusliai surikti iš nuostabos, kai kirvio ašmenys perskrodė jam kaktą.

Net nepažvelgęs į jį, Moranas nusivėmė dirbtuvės kampe ant nešvarių skudurų. Jautėsi išsekęs, ir išsivėmus palengvėjo. Paėmė nuo grindų taurę ir išgėrė viskį iki dugno, svarstydamas, kad netrukus turėtų atvažiuoti Terezė ir kad reikia ką nors daryti, paskambinti į policiją, pasiaiškinti. Už kojos tempdamas Somosos kūną į reflektoriaus apšviestą ratą, sumetė, kad būtų nesunku įrodyti būtinosios ginties atvejį. Somosos keistenybės, nusišalinimas nuo visuomenės, akivaizdus pamišimas. Pasilenkęs rankomis perbraukė per kruviną lavono veidą ir plaukus, žiūrėdamas į rankinį laikrodį – buvo be dvidešimties aštuonios.

Netrukus atvažiuos Terezė, verčiau išeiti į lauką, palaukti sode arba gatvėje, kad tik ji nepamatytų stabo, kurio veidu raudonomis srovelėmis sruvo kraujas – per kaklą, lenkdamas krūtis, tekėjo į dailų lyties trikampį ir nuvarvėjo šlaunimis. Kirvis styrgsojo giliai įsmigęs aukai į galvą, ir Moranas ištraukęs pakilnojo jį lipniomis rankomis. Koja pristūmęs lavoną prie kolonos, jis pauodė orą ir žengė prie durų. Verčiau jas atidaryti, kad Terezė galėtų įeiti. Atrėmęs kirvį į sieną, jis pamažu nusirengė, nes buvo tvanku ir dvokė šutu, sausakimša minia. Jau nuogas išgirdo burzgiant taksi ir Terezės balsą, gožiantį fleitų garsus; užgesino šviesą ir su kirviu rankose atsistojo prie durų, lyžčiodamas kirvio ašmenis ir tardamas sau, kad Terezė visada atvyksta laiku.

Geltona gėlė

Juokai juokais, bet mes – nemirtingi. Žinau, kaip kažin ką, žinau, nes pažįstu vienintelį mirtingąjį. Jis man papasakojo savo gyvenimo istoriją bistro Kambronės gatvėje, o buvo toks girtas, jog meluoti jam nebuvo jokio reikalo, nors bistro šeimininkas ir seni lankytojai prie baro taip kvatojo, kad vynas tryško iš akių. Ko gero, iš veido išraiškos pastebėjęs, kad man įdomu, kietai įsikibo į manę, ir galų gale mes atsidūrėme jaukioje aplinkoje, prie kampinio stalelio, kur galėjome sau ramiai gerti ir šnekučiuoti. Jis man papasakojo, kad anksčiau dirbo savivaldybėje, paskiau išėjo į pensiją, kad žmona kuriam laikui persikėlė pas savo tėvus, kitaip tariant, jį metė. Jis buvo ne toks jau senas ir ne toks jau kvailas, prakaulaus veido, karščiuojančiomis akimis. Tiesą pasakius, gėrė skandindamas savo sielvartą, – taip pareiškė išlenkęs penktą taurę raudonojo. Nuo jo nedvelkė paryžietišku kvapu, šiaip ar taip, iš kvapo jautėme, jog abu esame užsieniečiai. Be kita ko, nagai buvo išpuoselėti, o švarkas nenusėtas pleiskanomis.

Jis papasakojo, kad ne per seniausiai devyniasdešimt penktojo maršruto autobuse matė kokių trylikos metų berniuką, o įdėmiau pasižiūrėjęs pastebėjo, jog berniukas labai panašus į jį, bent jau taip atrodė, kiek jis prisimena save tokio amžiaus. Ilgai netrukus įsitikino, jog berniukas visa kuo panašus į jį, toks pats veidas, tokios pačios rankos, tokia pati sruoga, nusvirusi

ant kaktos, tokios pačios akys, įsodintos toli viena nuo kitos, ir netgi toks pat nedrąsus, lygiai taip pat, kaip jis kitados, įgulęs į iliustruotą vaikišką žurnalą, visiškai taip pat kresteli galvą, taisydamasis plaukus, tokie patys įprasti nerangūs judesiai. Jis atrodė toks panašus, jog nejučia kėlė šypseną, tačiau, vaikui išlipus Renų gatvėje, jis taip pat išlipo ir nenuvažiavo į Monparnasą, kur buvo susitaręs susitikti su draugu. Bandė ištaikyti dingstį užkalbinti vaiką, paklausė kelio ir, nė kiek nenustebęs, išgirdo balsą, savo balsą, kokiu kalbėjo vaikystėje. Vaikas kaip tik pasuko į tą gatvę, kurios jis teiravosi, tad jiedu nuėjo drauge ta kryptimi, nedrąsiai žingsniuodami šalia vienas kito. Ir staiga jam lyg akys atsivėrė. Nieko aiškaus, tik ryškėjo tai, ko ir aiškinti nereikėjo, kas pasirodė paprasčiausiai miglota ir kvaila, kaip dabar, kai jis bandė aiškinti, kas atsitiko.

Žodžiu, jis įsiprašė į vaiko namus ir, naudodamasis įgyta skautų instruktoriaus patirtimi, sugebėjo prasismelkti į neįveikiamą tvirtovę – prancūzų šeimą. Pamatė padailintą skurdą, susenusią motiną, dėdę pensininką, dvi kates. Vėliau paprašė savo brolį leisti savo keturiolikmetį sūnų pasivaikščioti su juo, ir jis sutiko. Berniukai veikiai susidraugavo. Taigi jis ėmė kas savaitę lankytis Liuko namuose; motina jį vaišindavo atkaitinta kava, jie kalbėdavosi apie karą, apie okupaciją, apie Liuką. Tai, kas prasidėjo kaip savotiškas apreiškimas, ėmė augti geometrine progresija, ryškėti ta akivaizdžia forma, kurią žmonės tiesiog vadina likimu. Paprasčiausiai šnekant, buvo galima pasakyti: Liukas – tai kitas jis, jis nemirė, vadinasi, visi mes nemirtingi.

– Visi nemirtingi, bičiuli. Įsidėmėkit, niekas to negalėjo įrodyti, ir aš tuo įsitikinsiu gal kokiais nors devyniasdešimt penktaisiais. Menkas mechanizmo sutrikimas, laiko kilpa, lygiagretusis, o ne nuoseklusis įsikūnijimas. Liukas turėjo gimti po mano mirties,

tačiau... Jau nekalbant apie pasakišką atsitiktinumą, nulėmusį mudviejų susitikimą autobuse. Regis, jau esu minėjęs, jog tai savotiškas, žodžiais nenusakomas reiškinys. Taip atsitiko, ir gana. Tačiau paskui apninka abejonės, žmogus išvadina save kvailiu ir ima gerti raminamuosius. Ir drauge su abejonėmis – įrodymai, vieną po kitos naikinantys abejones, įrodymai, kad jis neklysta, kad nebuvo pagrindo kilti abejonėms. Tai, ką jums pasakysiu, sukelia dar didesnį juoką mulkiams, kai kartais imu ir iškloju savo mintis. Liukas ne tik buvo mano vaikystės įsikūnijimas – jis turėjo tapti toks, koks esu aš, vargšas nevykėlis, kuris kalba su jumis. Reikėjo tik pamatyti, kaip jis žaidžia, kaip jam amžinai nesiseka, kaip parvirtęs tai išsisuka koją, tai išsinarina raktikaulį, kaip nemoka slėpti jausmų, kaip nurausta ko nors klausiamas. O motina, kaip ir visos motinos, linkusi viską iškloti pirmam pasitaikiusiam, nors vaikas čia pat miršta iš gėdos, išpasakodavo menkiausias smulkmenas, kaip jam kalėsi pirmasis dantukas, ką jis piešdavo aštuonerių metukų, kuo sirgo... Aišku, vargšė moteris nieko neįtarė, o dėdė kaip niekur nieko žaisdavo su manim šachmatais, aš jiems buvau kaip ir savas, net pinigų skolindavau į mėnesio pabaigą. Man buvo vieni niekai susižinoti apie Liuko praeitį, reikėdavo tik įterpti klausimą, bešnekant apie tai, kas domino senukus: dėdės reumatą, pikčiurną namsargę, politiką. Taip man atsivėrė visa Liuko vaikystė, beskelbiant šachą karaliui ir beaptariant mėsos kainas, ir taip susikaupė nepaneigiami įrodymai. Palaukit, užsisakom dar po taurę, taigi Liukas buvo aš, toks, koks buvau vaikystėje, tačiau įsivaizduoju jį anaiptol ne kaip savo kopiją. Veikiau kaip antrininką, suprantat, matote, septynerių metų aš išsisukau riešą, o Liukas išsinarino raktikaulį, devynerių abu sirgome tymais ir skarlatina, ir negana to, bičiuli, atsiliepė medicinos pažanga ir panašūs dalykai, aš

kankinausi dėl tymų dvi savaites, o Liukas pasveiko po keturių dienų. Viskas sutapo, ir todėl, pavyzdžiui, tokiu atveju duoninės savininkas galėtų būti Napoleono įsikūnijimas, tik jis to nežino, nes viskas jo gyvenime vyko nuosekliai, todėl jis niekada negalėtų savo akimis autobuse pamatyti savo antrininko, o jeigu kada nors pamatytų, tuomet suprastų, kad sekė ir tebeseka Napoleono pėdomis, kad indų plovėjui tapti geros duoninės savininku Monparnase – tai lyg iš Korsikos įšokti į Prancūzijos karaliaus sostą, kad, narstydamas savo gyvenimo istoriją, galėtų aptikti akimirkų, panašių į žygį Egiptan, pasiskelbimą konsulu ir Austerlico pergalę, ir netgi susiprotėtų, kad ilgainiui kas nors gali atsitikti jo duoninei ir kad gyvenimą jis užbaigs Šventosios Elenos saloje, atitinkančioje mansardą šeštame aukšte, tačiau taip pat nugalėtas, taip pat iš visų pusių apsuptas vienatvės vandenų, taip pat besididžiuojantis savo turėta duonine nelyginant erelio skrydžiu. Supratote, tiesa?

Aš supratau, tačiau atsakiau, jog vaikystėje visi mes persergame tomis pačiomis ligomis ir tuo pačiu metu ir beveik visi ką nors išsinariname žaisdami futbolą.

– Aišku, bet aš jums minėjau tik akivaizdžius sutapimus. Pavyzdžiui, nesvarbu, kad Liukas panašus į mane, bet svarbu buvo tai, jog tas panašumas man krito į akis autobuse. Iš tikrųjų svarbios tik pasekmės, tačiau tai sunku paaiškinti, nes jos tiesiogiai siejasi su charakteriu, miglotais prisiminimais, vaikystės mitais. Tuo metu, kitaip sakant, kai buvau Liuko amžiaus, išgyvenau sunkų laikotarpį, prasidėjusį užsitęsusia liga, vėliau, visiškai pasveikęs, nubėgau žaisti su draugais ir susilaužiau ranką, paskiau, vos sugijus rankai, įsimylėjau vieno bendraklasio seserį ir kamavausi, kaip kamuojasi kiekvienas, neišdrįsdamas pažvelgti į akis merginai, kuri atvirai iš jo šaiposi. Liukas irgi sirgo, kai tik

pasveiko, jį pakvietė į cirką, ir ten, leisdamasis laiptais, paslydo ir išsinarino koją. Ilgai netrukus motina jį užklupo beverkiantį palangėje su nematyta neregėta melsva nosinaite saujoje.

Kaip ir kiekvienas, linkęs paprieštarauti, pasakiau, jog vaikystėje meilės neįmanoma išvengti kaip ir gumbų bei plaučių uždegimo. Tačiau sutikau, jog atsitikimas su orlaiviu – tai jau visai kas kita. Tuo orlaiviu su prisukamu sraigtu, kurį jis padovanojęs Liukui gimimo dienos proga.

– Dovanodamas orlaivį, prisiminiau konstruktorių, kurį mama man padovanojo, kai man suėjo keturiolika, ir tai, kas tuomet atsitiko. Tai va, nors artėjo audra, kokių netrūksta vasarą, ir tolumoje dundėjo griaustinis, sode, netoli vartelių į gatvę, ėmiau pavėsinėje ant stalo montuoti keliamąjį kraną. Kažkas mane pašaukė, ir aš akimirkai įbėgau į vidų. Kai grįžau, konstruktoriaus dėžė buvo dingusi, o varteliai atviri. Bliaudamas iš nevilties, nukūriau į gatvę, bet ten jau nebuvo nė gyvos dvasios, ir staiga tą pačią akimirką trenkė žaibas į priešais stovintį namą. Viskas įvyko ūmai, ir aš prisiminiau tą atvejį duodamas orlaivį Liukui, ir jis žiūrėjo į dovaną toks pat laimingas, koks tada buvau aš žiūrėdamas į savo konstruktorių. Motina man atnešė puodelį kavos, kaip paprastai ėmėme šnekučiuoti ir staiga išgirdome klyksmą. Liukas puolė prie lango, lyg norėdamas pro jį iššokti. Veidas buvo baltas kaip popierius, akys pilnos ašarų, jis vos sugebėjo išlementi, jog orlaivis netikėtai pasukęs į šoną ir išskridęs pro atvirą orlaidę. „Jis pradingo, pradingo“, – verkdamas kartojo Liukas. Staiga išgirdome rėkiant pirmame aukšte, tekinas įpuolė dėdė ir pasakė, jog kitapus gatvės dega namas. Dabar suprantat? Taigi, būtų ne pro šalį išgerti dar po taurę.

Paskui, kadangi aš tylėjau, vyriškis pasakė, jog netrukus jis ėmė galvoti tik apie Liuką, tik apie Liuko likimą. Motina ketino

jį leisti į amatų mokyklą, kad, jos žodžiais tariant, kukliai prasiskintų kelią į gyvenimą, tačiau tas kelias jau buvo atviras, ir tik jis vienas galėjo pasakyti motinai ir dėdei, jog viskas beprasmiška, jog, nors ir ką jie darytų, niekas nepasikeistų, vaiko lauktų pažeminimas, vargana kasdienybė, vienodų metų našta, nesėkmės, alinančios dvasią, skurdas, bėgimas į pagiežingą vienatvę ir vienintelis prieglobstis – priemiesčio bistro, bet jis negalėjo apie tai nė užsiminti, nes jį būtų apšaukę pamišėliu ir amžinai atskyrę nuo Liuko. Tačiau baisiausia buvo ne tiek Liuko likimas; baisiausia, jog Liukas taipgi turėjo mirti, o kitas žmogus perimti Liuko ir jo paties išvaizdą, paskiau numirti, idant kitas žmogus savo ruožtu nueitų tą patį kelią. Liukas jam beveik neberūpėjo; naktimis, nebepajėgdamas sumerkti akių, jis jau galvodavo apie kitą Liuką, apie kitus, vardu Roberas arba Klodas, arba Mišelis, begalybę vargetų, pasmerktų perimti jo pavidalą, bet įsitikinusių, kad jie gyvena laisva valia ir turi pasirinkimą. Vyriškiui vynas žadino liūdesį, ir čia jis buvo bejėgis.

– Dabar visi juokiasi iš manęs, kai sakau, jog Liukas mirė po kelių mėnesių, ką tie neišmanėliai supras, kad... Taigi, ir jums nėra ko sproginti į mane akių. Mirė po kelių mėnesių, susirgo bronchitu, daugmaž kaip aš tokio pat amžiaus – kepenų uždegimu. Mane paguldė į ligoninę, o Liuko motina užsispyrė slaugyti sūnų namie, aš lankiau jį kas dieną, kartais atsivesdavau sūnėną, kad pažaistų su Liuku. Tuose namuose buvo taip liūdna, jog mano apsilankymai buvo tikra Dievo dovana ir pramoga Liukui, ir skardinė silkių arba abrikosų pyragas. Kai užsiminiau, jog vienoje vaistinėje gaunu puikų nuokainį, jie netgi priprato prie to, kad aš perku vaistus. Galų gale sutiko, kad slaugyčiau Liuką, ir galite įsivaizduoti, jog tokiuose namuose, kur gydytojas užsuka tik iš pareigos, niekas per daug neima į galvą, kad

galutiniai simptomai visiškai neatitinka pirminės diagnozės... Ko taip žiūrit? Ar pasakiau ką nors ne taip?

Ne, viskas gerai, juo labiau išgėręs tiek vyno. Priešingai, vargšelio Liuko mirtis parodė, kur gali nuvesti vaizduotė, kai žmogus ima svaičioti devyniasdešimt penktojo maršruto autobuse ir galų gale atsiduria prie tyliai mirštančio vaiko lovos. Taip ir pasakiau, norėdamas jį nuraminti. Jis valandėlę spoksojo įsmeigęs akis į tolį, paskui vėl prašneko.

– Ką gi, kaip sau norit. Tiesą pasakius, po laidotuvių kelias savaites pirmąsyk jaučiausi lyg ir laimingas. Vis dar eidavau aplankyti Liuko motinos, nunešdavau pakelį sausainių, tačiau man menkai rūpėjo tiek ji, tiek jos namai, buvau lyg apdujęs nuo neįtikėtinos minties, jog esu pirmas mirtingasis, jog pagaliau jaučiu, kad mano gyvenimas trumpėja sulig kiekviena diena, sulig kiekviena taure vyno, kad galų gale numirsiu kur nors ir kada nors, pakartodamas dievaižin kur ir dievaižin kada mirusio nepažįstamojo likimą, tačiau mirsiu iš tikrųjų, nes nebėra Liuko, kuris galėtų sekti mano pėdomis ir beprasmiškai pakartoti mano beprasmišką gyvenimą. Matot, bičiuli, kokia palaima, pavydėkit man tos laimės, kol gyvenu.

Nes iš pažiūros neilgai jam liko gyventi. Įveikė bistro ir pigus vynas, o akys liguistai spindėjo. Ir vis dėlto jis gyveno dar kelis mėnesius, kiekvieną akimirką mėgaudamasis skurdžia kasdienybe, žlugusiu vedybiniu gyvenimu, savo nuosmukiu, sulaukęs penkiasdešimties metų, bet jau tikras, kad mirtis neišvengiama. Vieną popietę, eidamas per Liuksemburgo sodą, pamatė gėlę.

– Žydėjo pačiame lysvės krašte, kažkokia geltona gėlė. Stabtelėjau prisidegti cigaretės, atlėgo širdis į ją bežiūrint. Toks įspūdis, kad ir ji žiūri į mane, tokie dalykai kartais... Žinote, jauti kažką tokio, kaip sakoma, grožį. Kaip kažin ką, graži buvo gėlė, neregėto

grožio. O aš buvau pasmerktas, kurią nors dieną reikės mirti ir galutinai išnykti. Nuostabi buvo gėlė, ateities žmonės niekada nepasiges gėlių. Ir staiga supratau, ką reiškia nebūtis, tai, ką laikiau ramybe, paskutine grandimi. Manęs laukė neišvengiama mirtis, o Liukas jau buvo miręs, niekada nebematys gėlės nė vienas mūsų, nieko nebematys, visiškai nieko, ir tai bus nebūtis, kai nė vienas mūsų nebematys gėlės. Degtukas nudegino man pirštus. Gatvėje įšokau į autobusą, važiuojantį kažin kur, ėmiau kvailai spoksoti, spoksoti į visa tai, kas vyko gatvėje, ir į visa tai, kas vyko autobuse. Kai atvažiavome į galinę stotelę, persėdau į kitą autobusą, važiuojantį į priemiestį. Visą popietę ligi pat vėlaus vakaro važinėjau autobusais, mąstydamas apie gėlę ir Liuką, trokšdamas tarp keleivių pamatyti žmogų, panašų į Liuką, ką nors, kas galėtų dar kartą būti manimi, ką nors, į ką galėčiau žiūrėti įsitikinęs, jog matau save, o paskiau, netardamas nė žodžio, dingti, kad jis būtų saugus, kad toliau tęstų savo beprasmišką gyvenimą, kvailą nevykusį gyvenimą, pereisiantį į kitą kvailą nevykusį gyvenimą, pereisiantį į kitą kvailą nevykusį gyvenimą, pereisiantį...

Atsiskaičiau.

Pokalbis prie stalo

Laikas – tai vaikas, kuris žaidžia stumdydamas pėstininkus.
HERAKLEITAS, 59 fragmentas

Daktaro Federiko Moraeso laiškas

Buenos Airės, 1958 m.
liepos 15 diena, antradienis

Ponui Albertui Rochasui
Lobosas

Mano mielas bičiuli,

Kaip paprastai tokiu metų laiku man kyla nesutramdomas noras vėl susitikti senus draugus, nors mūsų keliai jau seniai išsiskyrė dėl begalės priežasčių, į kurias atsižvelgti mus tolydžio moko gyvenimas. Tikiuosi, jūs irgi ilgesingai svajojate apie malonų pokalbį prie stalo, trokšdamas drauge su pašnekovais pasiguosti bent viltimi, jog laikas mums buvo daug palankesnis, lyg bendri prisiminimai galėtų valandėlei grąžinti mums prarastą stiprybę.

Žinoma, visų pirmiausia dedu viltis į jus ir iš anksto siunčiu jums šį laišką, tikėdamasis paskatinti jus kelioms valandoms

išvykti iš savo dvaro Lobose, kur rožynas ir biblioteka jus traukia labiau nei visos Buenos Airės. Ryžkitės šiai dvigubai aukai: sėsti į traukinį ir pakentėti sostinės triukšmą. Pavakarieniausime pas mane kaip senais laikais su nuolatiniais draugais, išskyrus... Tačiau pirmiausia norėčiau nurodyti datą, idant pamažu apsiprastumėte su šia mintimi; matote, aš gerai jus pažįstu ir ruošiu dirvą pagal strateginį planą. Taigi, tarkime, tai būtų...

Daktaro Alberto Rochaso laiškas

Lobosas, 1958 m. liepos 14 diena

Ponui Federikui Moraesui
Buenos Airės

Mielas bičiuli,

Turbūt labai nustebsite gavęs šį laišką vos kelioms valandoms praslinkus po malonaus susitikimo jūsų namuose, tačiau tai, kas atsitiko tą vakarą, mane taip paveikė, kad aš laikau savo pareiga išsakyti jums savo susirūpinimą. Jūs žinote, kad aš nemėgstu telefonų ir taipgi neturiu polinkio rašyti laiškus, tačiau, pats vienas apmąstęs tai, kas atsitiko, beregint nutariau, jog logiškiausia ir paprasčiausia būtų nusiųsti jums šį laišką. Sakau jums ranką pridėjęs prie širdies, jeigu Lobosas nebūtų taip toli nuo sostinės (senas ligotas žmogus kitaip matuoja atstumą), manding, šiandien pat būčiau grįžęs į Buenos Aires ir apie tai su jumis pasikalbėjęs. Apskritai gana kalbų, eikime prie reikalo. Tačiau pirmiausia, mielas Federikai, leiskite dar kartą jums padėkoti už nuostabią vakarienę – tik jūs mokate taip vaišinti.

Tiek Luisas Funesas, tiek Bariosas ir Robirosa man pritarė, kad jūs – žmonijos pažiba (Bariosas *dixit**) ir neprilygstamas amfitrionas. Taigi prašom nesistebėti, kad, nepaisant to, kas atsitiko, ligi šiol šiek tiek su ilgesiu menu tą vakarą, palikusį man tokį mielą įspūdį, džiaugdamasis, kad laimė lėmė darsyk susitikti su senais draugais ir atgaivinti vienatvės nepermaldaujamai dildomus prisiminimus.

Ar išties bus naujiena tai, ką ketinu jums pasakyti? Rašydamas jums šiuos žodžius, negaliu išsivaduoti nuo minties, kad turbūt tik namų šeimininko padėtis paskatino jus vakar nuslėpti nejaukią nuotaiką, kurią tikriausiai jums sukėlė nemalonus incidentas, įvykęs tarp Robirosos ir Luiso Funeso. Na, o Bariosas, kaip paprastai išsiblaškęs, nieko nepastebėjo; nuoširdžiai mėgaudamasis, gurkšnojo kavą ir klausėsi anekdotų ir pokštų, kiekvieną akimirką pasirengęs paleisti itin mūsų visų vertinamą šmaikštų kreolišką sąmojį. Žodžiu, Federikai, jeigu šis laiškas jums nesako nieko nauja, prašom atleisti; šiaip ar taip, man regis, gerai padariau, kad ryžausi jį parašyti.

Vos atvykęs į jūsų namus, pastebėjau, kad Robirosa, kaip paprastai be galo nuoširdus, labai santūriai laikosi kiekvieną sykį, kai į jį kreipiasi Funesas. Taip pat pamačiau, kad Funesą žeidžia tas šaltumas ir kad ne vieną sykį jis tyčia užkalbindavo Robirosą, lyg norėdamas įsitikinti, jog bičiulio elgesys – anaiptol ne atsitiktinio išsiblaškymo vaisius. Kai prie stalo susirenka tokie puikūs pašnekovai kaip Bariosas, Funesas ir jūs, niekas nepastebi, kad kiti palyginti retai įsiterpia į pokalbį, ir, man regis, buvo nelengva pastebėti, jog Robirosa bendrauja tik su jumis, Bariosu ir manimi tais retais atvejais, kai aš stengiausi kalbėti – ne vien klausytis.

* Tarė. (Lot.)

Jau bibliotekoje, kai mes sėdomės prie židinio (ir jūs teikėtės duoti kai kurių nurodymų savo ištikimajam Ordonjesui), Robirosa atsiskyrė nuo mūsų ir, priėjęs prie lango, ėmė pirštais barbenti į stiklą. Aš persitariau vienu kitu žodžiu su Bariosu – kuris bandė ginti pasibaisėtinus branduolinius bandymus – ir ketinau patogiai įsitaisyti prie židinio; tą akimirką, netyčia grįžtelėjęs, pastebėjau, kad Funesas, palikęs mus, irgi eina prie lango, kur vis dar stovėjo Robirosa. Bariosas, išsakęs visus savo argumentus, atsainiai sklaidė „Eskvairą“, abejingas viskam, kas vyksta aplink. Jūsų bibliotekoje tokia savotiška akustika, kad aš nepaprastai aiškiai išgirdau prie lango patylomis tariamus žodžius. Man toks įspūdis, kad juos tebegirdžiu, tad drįstu juos pakartoti žodis žodin. Funesas paklausė: „Sakyk, kas tau atsitiko, bičiuli?“ ir Robirosa tuojau pat atsakė: „Nežinia, kokiu mielaširdingu vardu tave vadina toje ambasadoje. Tačiau aš galėčiau tave pavadinti tik vienu vardu, kurio nenorėčiau ištarti šiuose namuose.“

Tas keistas pokalbis ir ypač tonas mane taip apstulbino, kad aš, susigėdęs savo netaktiško elgesio, nukreipiau žvilgsnį į šalį. Tuo metu jūs baigėte šnekėti su Ordonjesu, ir jis išėjo, o Bariosas piktdžiugiavo žiūrėdamas į Vargos piešinį. Nebesigręždamas lango link, dar išgirdau Funeso balsą: „Dėl Dievo meilės, meldžiu tave...“ ir staigų kaip šmaikščio kirtis Robirosos atsaką: „Tokie dalykai, bičiuli, žodžiais neatitaisomi.“ Jūs džiugiai suplojote delnais, kviesdamas mus susėsti prie židinio, ir paėmėte žurnalą iš rankų Bariosui, įgulusiam į itin įdomų puslapį. Skambant pokštams ir juokui, vis dėlto dar nugirdau Funesą sakant: „Būk geras, kad tik nesužinotų Matildė.“ Akies krašteliu pamačiau, kaip Robirosa, gūžtelėjęs pečiais, nusisuko. Kaip tik tuo metu jūs priėjote prie jų, ir nė kiek nenustebčiau, jei būtumėte išgirdęs paskutinius žodžius. Tuomet pasirodė Ordonjesas, nešinas

cigarais ir konjaku, Funesas atsisėdo šalia manęs, ir užsimezgęs pokalbis užsitęsė iki vėlaus vakaro.

Nusižengčiau tiesai, mielasis Federikai, jei neprisipažinčiau, kad šis incidentas sugadino man visą tokios malonios vakaronės pabaigą. Mūsų laikais, kai neslūgsta karo grėsmė, uždaromos valstybių sienos ir godžiai kėsinamasi į naftos versloves, toks kaltinimas atrodo nepalyginamai rimtesnis nei anuomet, kai dar galėjome mėgautis laime; tai, kad jį meta toks žmogus kaip Robirosa, užimantis strateginę padėtį aukščiausiuose sluoksniuose, suteikia jam svorio, kurį neigti būtų vaikiška, juo labiau kad kaltinamasis – tikriausiai jūs neprieštarausite – savotiškai pripažįsta savo kaltę, nes nė nemėgina gintis ir tik meldžia pasigailėjimo.

Apskritai tai, kas galėjo atsitikti mūsų draugams, su mumis siejasi tik netiesiogiai. Šiuo atžvilgiu mano laiškas atstoja tuos žodžius, kurių tomis aplinkybėmis negalėjau ištarti. Aš pernelyg gerbiu Luisą Funesą, kad tikėčiau, jog neklystu, ir, galimas daiktas, vienatvė ir mizantropija, kurią jūs visi man draugiškai prikišate, paskatino mane, gerai nenugirdus ir nesupratus, kas vyksta, dievaižin ką įsivaizduoti, tad jūs keliais žodžiais galėtumėte nuvyti šalin tą mano susikurtą šmėklą. Duok, Dieve, kad taip ir atsitiktų, duok, Dieve, kad jūs nusijuoktumėte ir savo laiške, kurio nekantriai laukiu, man įrodytumėte, jog metai, išbalinę plaukus, taipgi susilpnino man nuovoką.

Tvirtai apkabinu

Jūsų bičiulis Albertas Rochasas

Buenos Airės,
1958 m. liepos 16 diena, trečiadienis

Ponui Albertui Rochasui

Mielas Rochasai,

Jeigu jūs panūdote mane nustebinti, džiaukitės: jūs pasiekėte tikslą. Nors, būdamas senas ir skeptikas, netikiu telepatija, vis dėlto turiu pripažinti jūsų nepaprastus gebėjimus, jeigu tai ne nuostabus atsitiktinumas. Šiaip ar taip, aš – sąžiningas lošėjas ir, man regis, būtų teisinga nuoširdžiai prisipažinti, jog buvau be galo nustebęs ir sutrikęs. Tai štai, mielas bičiuli: jūsų laišką gavau kaip tik tuo metu, kai kaip ir kiekvienais metais jums rašiau, norėdamas po dviejų savaičių pakviesti jus vakarienės. Man vos pradėjus naują pastraipą, pasirodė Ordonjesas, nešinas laišku: iškart pažinau pilką popierių, kurį jūs naudojate daugelį metų, kai mes pažįstami, ir šis sutapimas man buvo toks netikėtas, jog mečiau šalin parkerį lyg kokį šimtakojį. Bičiuli, kaip sakoma, pataikėt kaip pirštu į akį!

Tačiau palikime ramybėje tuos sutapimus! Turiu prisipažinti, kad jūsų pokštas mane išmušė iš vėžių. Pirmiausia mane stebina tai, kad jūs sugebėjote taip nuodugniai viską nuspėti. Pirma, jūs įspėjote, kad aš netrukus išsiųsiu jums kvietimą pavakarieniauti mano namuose; antra (ir tai mane labiausiai apstulbino), kad nė kiek neabejojate, jog šiemet mūsų vakaronėn nekviesiu Karlo Frerso. Kaip jūs įsimiklinote įminti mano ketinimus? Man kyla įtarimas, kad kas nors klube galėjo jums pasakyti, jog mudu su Frersu nesutariame dėl Žemės panaudos sutarties, tačiau, kita vertus, jūs gyvenate kaip atsiskyrėlis ir su niekuo nebendraujate. Apskritai lenkiu galvą prieš jūsų analitinį protą, jei iš tikrųjų tai

analizė. Man tai atsiduoda veikiau raganavimu, ir mano spėjimą nuostabiai patvirtina tai, kad jūsų laišką gavau kaip tik tuo metu, kai sumaniau rašyti jums.

Šiaip ar taip, mielas Albertai, jūsų išradinga išmonė turi ir kitą pusę, kuri man kelia nerimą. Kokio tikslo jūs siekiate, netiesiogiai kaltindamas Luisą Funesą? Kiek man žinoma, judu visada buvote labai geri draugai, nors gyvenimas nuvedė mus visus skirtingais keliais. Jei iš tikrųjų turite ką prikišti Funesui, kodėl rašote man, o ne jam pačiam? Ir galiausiai kodėl jums neaptarus savo kaltinimų su Robirosa, juo labiau kad mums, jo artimiausiems draugams, puikiai žinoma, kokias aukštas pareigas jis eina valstybės aparate? Tačiau jūs žaidžiate trijų bortų karambolį, nors kol kas aš nenorėčiau klausti, kodėl jūs taip elgiatės. Pridėjęs ranką prie širdies prisipažįstu, kad toks jūsų elgesys man kelia apmaudą ir aš negalėčiau pasakyti, jog tai tik pokštas, nes korton pastatyta vieno mūsų brangiausių bičiulių garbė. Aš visada jus laikiau doru ir sąžiningu žmogumi, kuris, aukštų siekių vedamas, mūsų korupcijos ir parsidavinėjimo laikais ryžosi verčiau užsidaryti nuošaliame dvare tarp knygų ir gėlių, nepalyginamai tyresnių už mus. Todėl, nors mane žavi ir stebina toks atsitiktinumų ir taiklių spėjimų žaismas, kuriuo mėgaujuos skaitydamas jūsų laišką, mane vis labiau apima nerimas, man regis, pavojingas netgi pačiai mūsų draugystės sampratai. Atleiskite man už atvirumą, o jeigu negalite atleisti, tuomet bent paaiškinkite, kad aš klystu, ir baikime šią kalbą.

Savaime suprantama, visa tai nė kiek nekeičia mano ketinimo pakviesti jus į svečius šio mėnesio trisdešimtą dieną, kaip jau rašiau jums, kai netikėtai gavau jūsų laišką. Aš parašiau Bariosui ir Funesui, šiuo metu važinėjantiems po provincijas, o Robirosa man paskambino ir padėkojo už pakvietimą. Kadangi apie

šedevrus nevalia nekalbėti, neturėtumėte nustebti išgirdęs, kad Robirosai papasakojau apie jūsų neįprastą epistoliarinio žanro pokštą. Nedažnai esu girdėjęs jį taip gardžiai juokiantis. Man, deja, jūsų laiškas neatrodo toks sąmojingas kaip mūsų bičiuliui, ir aš tikiuosi, kad jūs keliais žodžiais mane išvaduosite nuo to, kas vadinama akmeniu, gulinčiu ant širdies.

Taigi laukiu jūsų laiško arba artimiausio susitikimo mano namuose.

Nuoširdžiai jūsų
Federikas Moraesas

Lobosas, 1958 m. liepos 18 diena

Ponui Federikui Moraesui

Mielas drauge,

Jūs kalbate apie nustebimą, sutapimus, atsitiktinumus, epistoliarinio žanro laimėjimus. Labai ačiū, tačiau aš nesu iš tų, kuriems patinka komplimentai, tik pridengiantys mistifikaciją. Jeigu jūs manote, kad šis žodis pernelyg stiprus, nukreipkite prieš save kritikos geluonį, kuriuo pagarsėjote teismuose ir politikoje, ir įsitikinsite, jog visuomenės nuomonė nė kiek neperdėta. Arba – aš kaip tik to pageidaučiau – liaukitės juokavęs, jeigu jūs iš tikrųjų teikiatės juokauti. Aš suprantu, kad jūs – ir, galimas daiktas, visi jūsų svečiai, tąsyk pakviesti vakarienės, – bandote palaidoti užmirštyje tai, kas man tapo žinoma atsitiktinumo dėka, nors ir kaip dėl to apgailestauju. Suprantu ir tai, kad sena draugystė su Luisu Funesu jus skatina apsimesti, kad mano laiškas – tiesiog pokštas, tikintis, jog aš susivokęs prikąsiu liežuvį.

Tačiau aš niekaip negaliu suprasti, kam tokiems žmonėms kaip mudu su jumis gadinti santykius. Juk būtų pakakę vien paprašyti mane pamiršti tai, ką nugirdau bibliotekoje: visiems jums tikriausiai derėtų žinoti, kad aš gebu daug ką pamiršti, kai tik įsitikinu, jog tai bus kam nors pravartu.

Apskritai tarkime, kad mizantropija tik įlieja kartėlio į šiuos žodžius, bet juos parašė, mielas Federikai, jūsų senas draugas. Tiesa, šiek tiek sutrikęs, nes nesupranta, kodėl jūs norite vėl visus mus sukviesti. Be kita ko, kam reikia taip juokingai nusikalbėti, teisinantis, kad, berašydamas tariamą pakvietimą, gavote mano laišką? Jeigu neturėčiau įpročio iškart išmesti visos gaunamos korespondencijos, mielai išsiųsčiau jums atgal aną laišką.

Nebaigęs rašyti šio laiško, sėdau vakarieniauti. Klausydamasis per radiją žinių laidos, išgirdau apie Luiso Funeso savižudybę. Dabar tikriausiai ir šiaip jau, be tolesnių aiškinimų, suprasite, kad man labai skaudu, jog netyčia tapau liudytoju to incidento, kuris atskleidžia didžiai visus nustebinusios mirties paslaptį. Nemanau, kad tarp jų būtų mūsų bičiulis Robirosa, nors, kaip jūs rašėte, mano laiškas jam sukėlė juoką. Turbūt jums aišku, kad Robirosa gali džiaugtis savo darbo vaisiais, ir spėju, jog jam netgi malonu, kad yra liudytojas, savo akimis matęs priešpaskutinį šios tragedijos veiksmą. Visiems mums nėra svetima tuštybė, ir, galimas daiktas, Robirosa kartais apgailestauja, kad jo neįkainojamą tarnybą tautai gaubia tokia gili paslaptis, beje, jis puikiai supranta, jog šiuo atžvilgiu jis gali pasikliauti mumis – mes niekada neprasitarsime. Bene Funeso savižudybė nerodo, kad jis neklysta?

Šiaip ar taip, nei jūs, nei aš neturime pagrindo džiaugtis drauge su juo. Aš nežinau, kuo nusižengė Funesas; priešingai, prisimenu jį kaip nuoširdų bičiulį, anų geresnių ir laimingesnių

laikų draugą. Tikiuosi, neatsisakysite padaryti man paslaugos ir pasakyti vargšei Matildei, kad čia, vienatvėje, kurios nederėtų trikdyti, aš užjaučiu ją skaudžios netekties valandą.

Jūsų Rochasas

Buenos Airės,
1958 m. liepos 21 diena, pirmadienis

Ponui Albertui Rochasui

Jūsų laišką gavau šio mėnesio aštuonioliktą dieną. Laikau savo pareiga jums pranešti, kad, atsižvelgdamas į gedulą dėl savo bičiulio Luiso Funeso mirties, nutariau atšaukti mūsų susitikimą, numatytą šio mėnesio trisdešimtą dieną.

Pagarbiai
Federikas Moraesas

Orkestras

Skiriu Renė Kreveliui,
mirusiam dėl štai tokių dalykų

Tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt septintųjų vasarį Lusijas Medina man papasakojo ką tik jam nutikusį įdomų nuotykį. Kai tų pačių metų rugsėjį sužinojau, kad jis, metęs darbą, išvyko iš šalies, man dingtelėjo miglota mintis, jog tiedu dalykai susiję vienas su kitu. Nežinia, ar jis pats pastebėjo kokį nors ryšį. Jeigu kur nors tolimame krašte jam tai galėtų praversti, jeigu jis tebegyvena Romoje ar Birmingame, pasistengsiu kuo tiksliau papasakoti tą paprastą istoriją.

Vos dirstelėjęs į skelbimų skiltį, Lusijas pamatė, kad kino teatre „Gran Sinė Opera" eina Anatolio Litvako filmas, kurį jis pražiopsojo tuo metu, kai buvo rodomas miesto centre. Jį sudomino tai, kad toks kino teatras kaip „Opera" pakartotinai leidžia tą patį filmą, tačiau keturiasdešimt septintaisiais Buenos Airėse naujienėlių jau pasitaikydavo retokai. Šeštą valandą, baigęs darbą firmoje, esančioje Sarmiento ir Floridos gatvių sankryžoje, kaip tikras Buenos Airių gyventojas iš anksto mėgaudamasis malonumu, nuvyko į centrą ir atėjo į kino teatrą prieš pat seanso pradžią. Programoje buvo nurodyta, jog bus rodomas kino žurnalas, animacinis ir Litvako filmas. Lusijas paprašė bilieto parteryje, dvyliktoje eilėje, ir nusipirko *Kritiką*, kad nereiktų

žvalgytis į salės dekoracijas ir šoninius balkonėlius, ne be pagrindo keliančius vymą. Tuo metu prasidėjo kino žurnalas, ir, salėn plūstant žiūrovams, vasarotojos Majamio paplūdimiuose varžėsi su undinėmis, o Tunise vyko milžiniškos užtvankos atidarymo iškilmės. Po dešinei nuo Lusijo išsipleikė storas kūnas, dvelkiantis Atkinsono *Rusiška oda,* o tai tikri kvepalai. Kūną lydėjo du menkesnės apimties kūnai, kurie nestygo vietoje ir nutilo tik pasirodžius Ančiukui Donaldui. Visa tai labai įprasta Buenos Airių kino teatruose, ypač per vakarinius seansus.

Kai, užsidegus šviesoms, truputį nublanko nenusakomas žvaigždėtas ir debesuotas dangus, mūsų bičiulis, vos dirstelėjęs į salę, vėl įgulė į *Kritiką*. Salėje vyko kažkokie keisti dalykai, tiesiog protas nenešė. Parterį užtvindė damos, didžia dalimi apkūnios, panašios į kaimynę, didesnio ar mažesnio būrio atžalų lydimos. Jis nustebo, kad tokie žiūrovai perka „Operos" kino teatre parterio bilietus: kai kurios damos, iš pažiūros ir išvaizdos panašios į išsipusčiusias garbias virėjas, šnekėjosi grynai kaip italės gyvai mostaguodamos rankomis ir savo vaikus tramdė klykaudamos ir sukdamos jiems ausis. Lusiją ypač išmušė iš vėžių vyrams atstovaujantys ponai su skrybėlėmis ant kelių (beje, laikė jas abiem rankomis). Pažvelgęs į atspausdintą programėlę, nepastebėjo nė menkiausios užuominos apie ką nors kita, išskyrus paskelbtą filmą ir tolesnį repertuarą. Žodžiu, viskas atrodė gerai.

Atsipalaidavęs jis įgulė į laikraštį ir perskaitė užsienio agentūrų pranešimus. Įpusėjęs vedamąjį, susizgribo, kad pertrauka pernelyg ilgai užsitęsė, ir vėl apžvelgė salę. Į vidų plaukė porelės, būreliai merginų, elegantiškų, Vilja Krespo gyventojų arba Lesamos parko lankytojų požiūriu, kai kur parteryje vyko džiaugsmingi susitikimai, triukšmingos pažintys, viešpatavo linksmas šurmulys. Lusijui kilo įtarimas, ar tik jis nebus suklydęs, tik

niekaip negalėjo suvokti, kokią klaidą būtų galėjęs padaryti. Tuo metu šviesos užgeso, bet užtat tvykstelėję prožektoriai nuplieskė sceną, pakilo uždanga, ir Lusijas negalėjo patikėti savo akimis išvydęs išsirikiavusį įspūdingą moterų pučiamųjų orkestrą, o virš jo – juostą su užrašu: „ALPARGATŲ" ORKESTRAS. Ir jam tiesiog apstulbus iš netikėtumo (prisimenu, kaip jis atrodė pasakodamas), dirigentas mostelėjo lazdele, ir per parterį nusirito neįsivaizduojamo griausmo banga, tariamas karinis maršas.

– Žinai, tai buvo taip netikėta, kad aš ne iškart supratau, į kokią kvailą padėtį pakliuvau, – pasakojo Lusijas. – Mano protas, jeigu leisi man jį taip vadinti, beregint susiejo visus nukrypimus nuo normos ir nustatė tiesą: tai buvo spektaklis „Alpargatų" bendrovės tarnautojams ir jų šeimų nariams, o „Operos" sukčiai to nenurodė programose, kad galėtų parduoti atliekamus bilietus. Jie puikiai suprato, kad mes, pašaliniai, išgirdę apie orkestrą, nė iš tolo nenorėsime eiti į vidų. Pamačiau visa tai savo akimis, bet nemanyk, kad nustojau stebėtis. Pirmiausia, niekada nė neįsivaizdavau, kad Buenos Airėse galėtų būti toks fenomenalus moterų orkestras (turiu galvoje dalyvių skaičių). Kita vertus, jų atliekama muzika buvo tokia šiurpi, kad kančios, kurias turėjo ištverti mano klausa, sujaukė visas mano mintis ir refleksus. Mane ėmė pasiutiškas noras kvatoti iš visos gerklės ir podraug, visus išplūdus paskutiniais žodžiais, išeiti. Tačiau, be to, bičiuli, nenorėjau dar sykį pražiopsoti savo seno draugo Anatolio, tad sėdėjau kaip prikaltas.

Orkestras baigė pirmąjį maršą, ir damos viena per kitą įniko karštai ploti. Atliekant antrąjį numerį (paskelbtą scenoje iškėlus užrašą), Lusijas spėjo dar kai ką pastebėti. Orkestras buvo kraupi apgavystė, nes iš šimto su kaupu orkestrančių griežė vos trečdalis. Visa kita buvo grynas akidūmis, mergelės kilojo trimitus ir

ragus lyg tikros muzikantės, tačiau vienintelę muziką skleidė jų nuostabaus grožio strėnos, Lusijo akimis žiūrint, vertos liaupsių ir glamonių, ypač po gana nemalonių potyrių Maipo kabarete. Apskritai šiame neregėtame orkestre keturiasdešimt mergelių pūtė dūdas ir mušė būgnus, o visos kitos – gražiomis uniformomis ir išeiginiais veideliais – buvo tik akims paganyti. Dirigavo mįslingas, protu nesuvokiamas jaunuolis, juo labiau kad, įsispraudęs į fraką, atrodė nelyginant kiniškas siluetas raudona ir auksine spalva marguojančio orkestro fone, panašus į vabzdį, visiškai nederantį prie spektaklio spalvų gamos. Jaunuolis mostagavo ilgėliausia lazdele ir, regis, buvo nusiteikęs aistringai vadovauti orkestrui, tačiau, Lusijo nuomone, tam neturėjo jokių gebėjimų. Kokybės atžvilgiu orkestras buvo vienas prasčiausių, kokių jam teko matyti. Maršai sekė vienas po kito, koncertas tęsėsi visuotinės euforijos apimtoje salėje (tam tyčia kartoju jo sarkastiškai išpūstus žodžius), ir, pasibaigus kiekvienam numeriui, atgimdavo viltis, kad šimtinė spurgelių pagaliau dings nuo scenos ir po žvaigždėtais „Operos" skliautais įsiviešpataus tyla. Nusileido uždanga, ir Lusijas apsalo iš laimės, tačiau, pastebėjęs, kad prožektoriai neužgeso, nepatikliai atsitiesė krėsle. Ir štai uždanga vėl pakilo, tik dabar pasirodė naujas užrašas: ORKESTRO PARADAS. Mergelės išsirikiavo šonu, padrikai sustaugė variniai instrumentai, išspjaudami kažką panašaus į El Talos maršą, ir visos orkestrantės, nejudėdamos iš vietos, ėmė ritmiškai kilnoti kojas, lyg iš tikrųjų žygiuotų. Tų mergelių motinoms, jeigu jų čia būta, lengva būtų įsivaizduoti tikrą paradą, juo labiau kad priešaky mūdravo aštuonios nepranokstamos gražuolėlės, švaistydamosi kutais papuoštomis lazdelėmis, kurias suko rankose, svaidė aukštyn ir mikliai gaudė. Jaunasis vabzdys stovėjo priešaky, iš paskutiniųjų dėdamasis, kad žygiuoja, ir Lusijui teko *da*

*capo al fine** išklausyti begalę maršų, kurių pakaktų mažų mažiausiai penkiems ar aštuoniems kvartalams. Pabaigoje suskambėjo santūrūs plojimai, ir uždanga nusileido tarytum didžiulis vokas, gindama pamintą teisę į prieblandą ir tylą.

– Aš nustojau stebėtis, – pasakojo man Lusijas, – tačiau, netgi žiūrėdamas filmą, beje, puikų, negalėjau nusikratyti keisto pojūčio. Išėjęs į gatvę, pasinėriau į lipnią tvanką ir minią, aštuntą vakaro tvindančią gatves, ir užsukau į „Galeoną" išgerti *gin fizz***. Ten iškart pamiršau Litvako filmą, orkestras mane pavergė taip, lyg būčiau „Operos" scena. Mane ėmė juokas, bet juoktis negalėjau, nes buvo pikta, supranti. Pirmiausia būčiau turėjęs prieiti prie kino teatro kasos ir išrėžti į akis visą tiesą. Taip nepasielgiau, nes esu Buenos Airių gyventojas, man tai puikiai žinoma. Apskritai, ką beveiksi, tiesa? Tačiau mane siutino ne tai, būta dar kažko rimtesnio. Įpusėjęs antrą taurę, pagaliau supratau.

Nuo šios vietos Lusijo pasakojimas pasidaro painus, sunkiai perteikiamas. Iš esmės (esmė kaip tik ir išsprūsta) būtų galima pasakyti taip: ligi tol jam nedavė ramybės ištisa grandinė padrikų neįprastų elementų: apgaulinga programa, nederami žiūrovai, netikras orkestras, kurio diduma buvo ne muzikantai, nieko bendra su orkestru neturintis dirigentas, tariamas paradas ir jis pats, pakliuvęs ten, kur jam būti nederėjo. Staiga jam pasirodė, kad visa tai, ką jis matė, prašoko jo nuovoką. Kad pagaliau jam atsivėrė tikrovė. Tikrovės valandėlė, kuri jam atrodė apgaulinga, nes buvo tikroji, ta, kurios dabar jis nebemato. Tai, ką jis stebėjo, buvo tikra, kitaip sakant, apgaulinga. Jis nustojo stebėtis tuo, kad jį supa elementai, esantys ne savo vietoje, nes, suvokęs,

* Nuo pradžios iki galo. (It.)

** Alkoholinis kokteilis iš džino, citrinų sulčių, gazuoto vandens ir cukraus.

jog esama kito pasaulio, suprato, kad šis pojūtis gali pasireikšti gatvėje, „Galeone“, paveikti požiūrį į jo mėlyną eilutę, vakaro planus, rytojaus darbą, santaupas, atostogas kovo mėnesį, širdies draugę, jo brandumą, mirties valandą. Laimė, jis jau stengėsi nepasiduoti tam poveikiui, laimė, jis vėl buvo Lusijas Medina. Tačiau tai buvo tik laimės dalykas.

Kartais man dingteli mintis, kad išties būtų buvę įdomu, jeigu Lusijas būtų grįžęs į kino teatrą, ėmęs klausinėti ir patyręs, jog tokio koncerto visiškai nebūta. Tačiau galima lengvai patikrinti, ar tą vakarą „Operoje“ griežė orkestras. Apskritai nėra ko pūsti burbulo. Gal tai, kad Lusijo gyvenimas pasikeitė ir jis išvyko kitur, lėmė kepenys arba moteris. Ir nėra ko peikti orkestro ir tų vargšių mergelių.

Bičiuliai

Šitame žaidime viskas daroma greitai. Kai Pirmas Numeris nutarė, kad reikia likviduoti Romerą ir kad šio darbo imsis Trečias Numeris, Beltranas gavo žinią po kelių minučių. Ramiai, bet negaišdamas nė akimirkos, jis išėjo iš kavinės Korienteso ir Laisvės gatvių kampe ir sėdo į taksi. Maudydamasis savo bute ir klausydamasis žinių laidos, prisiminė, kad Romerą paskutinįsyk matė San Isidre tą dieną, kai jam nesisekė žirgų lenktynėse. Tuomet Romeras buvo tiesiog toksai Romeras, o jis – toksai Beltranas: geri draugai iki tol, kol gyvenimas jų nenuvedė skirtingais keliais. Liūdnokai šyptelėjo pagalvojęs, kaip atrodys Romeras, kai jiedu vėl susitiks, tačiau Romero išvaizda neturėjo jokios reikšmės, priešingai, reikėjo kruopščiai apsvarstyti klausimą dėl kavinės ir automobilio. Keisčiausia, kad Pirmas Numeris įsakė Romerą nužudyti kavinėje Kočiabambos ir Akmenų gatvės kampe, ir juo labiau tokiu metu; turbūt, jei tikėtume gandais, Pirmas Numeris senstelėjo. Šiaip ar taip, nevykęs įsakymas jam teikė kai kurių privalumų: jis galėjo paimti automobilį iš garažo, sustoti Kočiabambos gatvėje, neužgesinęs variklio, ir laukti, kol ateis Romeras kaip paprastai apie septintą vakaro susitikti su draugais. Jeigu pasiseks, jis pasistengs, kad Romeras nespėtų įeiti į kavinę ir kad ten niekas nepastebėtų ir nė neįtartų, jog jis kuo nors dėtas. Reikėjo tik pasikliauti sėkme ir nuovoka, duoti kokį nors paprastą ženklą (kurį Romeras būtinai pastebės, nes

turi geras akis), o paskiau įsilieti į eismą ir visu greičiu grįžti į garažą. Jeigu jiedu elgsis, kaip pridera – o Beltranas pasitikėjo Romeru kaip pats savimi, – viskas bus baigta akimoju. Jis vėl šyptelėjo įsivaizdavęs, kaip atrodys Pirmas Numeris, kai vėliau, gerokai vėliau jis paskambins iš kokio nors telefono automato ir praneš, kas atsitiko.

Pamažu rengdamasis, jis išbaigė cigarečių pakelį ir pasižiūrėjo į veidrodį. Paskiau iš stalčiaus paėmė kitą pakelį ir, prieš gesindamas šviesą, įsitikino, kad viskas gerai. Ispanų garaže jo fordas visada būdavo kaip naujas. Neskubėdamas leidosi Čiakabuko gatve ir be dešimties minučių septintą sustojo už kelių metrų nuo kavinės durų, prieš tai dusyk apvažiavo kvartalą, laukdamas, kol krovininis sunkvežimis atlaisvins jam vietą. Ten, kur jis sustojo, iš kavinės neįmanoma buvo jo pamatyti. Retkarčiais jis numindavo akceleratorių, kad neatvėstų variklis; rūkyti nenorėjo, bet jautė, kaip džiūva burna, ir siuto iš pykčio.

Be penkių minučių septintą pamatė Romerą, einantį priešiniu šaligatviu; beregint jį pažino iš pilkos skrybėlės ir languoto švarko. Žvilgtelėjęs į kavinės langą, sumetė, per kiek laiko šis pereis gatvę ir prisiartins. Tačiau per tokį atstumą nuo kavinės Romerui nieko negalėtų atsitikti, reikėjo palaukti, kol jis pereis gatvę ir žengs ant šaligatvio. Kaip tik tuo metu Beltranas pajudėjo iš vietos ir iškišo ranką pro langelį. Kaip ir buvo numatęs, Romeras jį pastebėjo ir nustebęs sustojo.

Pirmoji kulka kliudė jam į tarpuakį, paskiau Beltranas šovė į smunkantį kūną. Fordas rovė įžambiai gatvės, tiksliai pralėkė pro pat tramvajaus priekį ir pasuko į Takuarį. Palengva važiuodamas, Trečias Numeris pagalvojo, kad paskutinis žmogus, kurį išvydo Romeras, buvo toksai Beltranas, bičiulis iš žirgų lenktynių laikų.

Dingstis

Tikėkit netikėkit, bet čia viskas kaip kine, ką rodo – žiūrėk, o jei nepatinka – eik pro duris, tik pinigų niekas tau negrąžins. Šiaip ar taip, jau dvidešimt metų praėjo, kas nubūta – kaip nebūta, taigi papasakosiu jums viską, ir jeigu kas nors pagalvos, kad paistau niekus, tegu sau eina kiaulėms uodegų mezgioti.

Montesas buvo nužudytas uoste rugpjūčio naktį. Gal iš tiesų Montesas nuskriaudė kokią moterį, o jos vyras atsilygino jam su kaupu. Kiek žinau, Montesą nušovė iš užpakalio, į pakaušį, o tokie dalykai neatleistini. Mudu su Montesu vieną riešutą krimtome, visada drauge prie kortų ir juodaodžio Padiljos kavinėje, beje, juodaodis jums nei girdėtas, nei regėtas. Jis irgi padėjo galvą, kada nors papasakosiu, jei norėsite.

Apskritai, kai gavau žinią, kad Montesas kojas pakratė, tik spėjau pamatyti, kaip sesuo alpėja rypaudama prie jo lavono. Žvilgtelėjau į Montesą, tysantį atviromis akimis, ir daviau sau žodį, jog tas suskis neilgai mins dobilą. Tą vakarą šnektelėjau su Barosu, ir štai dabar galėtumėte pamanyti, kad paistau niekus. Mat Barosas atbėgo pirmas, kai driokstelėjo šūvis, ir aptiko Montesą bežiopčiojantį prie rojaus vartų. Barosas ne pirštu penėtas, vargais negalais išplėšė, kas jį nudėjo. Montesas mielai būtų pasakęs, bet su kulka pakaušyje kalbėti ne taip jau lengva, taigi Barosas ne kažin ką sugebėjo išpešti. Šiaip ar taip, Montesas išlemeno – tik pamanykit, kokius kliedesius pina mirštantieji, –

kažką panašaus į „mėlyną ranką“, paskiau kažkokį žodį, lyg „tatuiruotė“, ir mes sumetėme, kad tas tipas buvo jūreivis, ir baigta. Juk taip lengva būtų pasakyti Lopesas arba Fernandesas, tačiau pabandykit pasakyti su kulka makaulėje. Turbūt Montesas nežinojo, kuo jis vardu, tatuiruotė matyti, bet sužinok, kad gudrus, vardą, o juo labiau – ar jis tikras.

O dabar mirsite iš juoko išgirdę, kad mudu su Barosu po savaitės aptikome tą tipą, nors geriausioji pasaulio policija vis dar naršė uostą ir apylinkes. Mes turėjome savo seklių, bet aš nevarginsiu jūsų smulkmenomis. Tačiau juokingiausia visai kas kita, juokingiausia, kad mūsų seklys negalėjo nurodyti to tipo žymių, tik pasakė, jog jis išplaukia prancūzų laivu ir yra ne jūreivis, o keleivis – pamanykit, koks turtuolis! Taigi aišku kaip ant delno, kad tipas – buvęs jūreivis, turi pažįstamų laivuose ir, tuo naudodamasis, neša muilą. Žinojome nebent, kad jis argentinietis ir keliauja trečia klase. Nėra ko stebėtis. Gringas nebūtų sugebėjęs įveikti Monteso, bet keisčiausia, kad mūsų sekliui nepavyko sužinoti to tipo pavardės. Tiesą pasakius, jis susižinojo pavardę, bet pasirodė, kad tokios nėra keleivių sąraše. Žmonėms kartais kinkos ima virpėti, bičiuli, ir tas švilpis, už trisdešimt popierinių išguldęs duomenis mūsų sekliui, ko gero, iškraipė pavardę, baimindamasis dėl savo kailio. Arba tas tipas paskutinę akimirką gavo naujus dokumentus. Taigi filmas sukasi toliau, mudu su Barosu tarėmės kiaurą naktį, ir rytą aš nudrožiau į departamentą dokumentų. Tuomet buvo nesunku gauti pasą. Tai va, trumpai drūtai, mūsiškiai man parūpino bilietą, ir dešimtą valandą vakaro gyvas ir sveikas atsidūriau laive, plaukiančiame į Marselį, tokią prancūzų prieplauką. Iš veido matau, kad jums nuobodu, bet pakantraukite. Jei neįdomu, galiu ir nepasakoti. Puiku, kliūstelėk nendrinukės, įsivaizduokite, kad skaitote *Grafą*

Montekristą. Jau iš pradžių sakiau, jog tokie dalykai ne kasdien atsitinka, juo labiau kad buvo kiti laikai.

Laive keleivių beveik nebuvo, tad vienui vienas apsigyvenau keturvietėje kajutėje, tik pamanykit, kokia prabanga! Galėjau išsidėlioti visus drabužius, ir dar vietos būtų likę. Ar esate keliavę į Europą, vyručiai? Nepykit, aš tik pajuokavau. Tai va, visos kajutės išeina į koridorių, viename koridoriaus gale kavinukė, kitame – laiptai, vedantys į laivo pirmagalį. Pirmąjį vakarą praleidau denyje, žiūrėdamas į tolumoje pamažu dingstančias Buenos Aires. Kitą dieną ėmiau šniukštinėti. Montevidėjuje niekas neišlipo, laivas netgi neužsuko į prieplauką. Kai atsidūrėme atviroje jūroje, mane taip ėmė pykinti, kone visus vidurius išvėmiau, niekam iš jūsų to nelinkėčiau. Na, o sekti buvo visai nesunku, nes kavinukėje iškart galima sužinoti viską: pasirodo, iš dvidešimties su trupučiu keleivių penkiolika buvo sijonuotų, o kiti – beveik visi ispanai ir italai. Išskyrus mane, buvo dar trys argentiniečiai, ir, vos įlipę į laivą, visi keturi įsmilome į biliardą ir alų.

Iš tos trijulės vienas buvo senis, nors didžiausiam drąsuoliui galėjo įvaryti baimės. Kiti du buvo daugmaž trisdešimtmečiai kaip ir aš. Su Pereira mudu iškart susidraugavome, tačiau Lamas buvo santūresnis, toks liūdnas, kaip žemę pardavęs. Aš klausiausi ištempęs ausis, ar kuris nors neprašneks jūreivišku žargonu, kur buvęs nebuvęs tauškiau apie laivus – gal užkibs ant kabliuko. Netrukus supratau, kad pasukau ne tuo keliu ir kad mano ieškomas bernas saugosi kaip pasiutęs – taip saugosi tik žmogus, kuris bijo naktį prišlapinti lovą. Tokius niekus paistė apie laivus, kad ir man buvo aišku, jog nieko apie juos neišmano. Be to, buvo velnioniškai šalta, ir niekas neketino nusivilkti nei švarko, nei megztinio.

Visi trys man pasakė, kad plaukia į Marselį, tad Brazilijoje žiūrėjau akis išpūtęs, tačiau jie tikrai nemelavo – niekas padų nepasipustė. Kai užgriuvo karščiai, ėmiau vaikščioti vienais marškinėliais, tikėdamasis, kad jie paseks mano pavyzdžiu, tačiau jie vilkėjo marškiniais, o rankoves pasiraitodavo tik iki alkūnių. Senis Feras kvatojo žiūrėdamas, kaip aš rėžiu sparną apie kambarinę, ir laidė užuominas apie čiužinius mano kajutėje. Pereira irgi nesiliko nuo manęs, tačiau Petrona, šelmė ispanė, mus abu vedžiojo už nosies. O varganos kelionės ir to ėdalo, kuriuo mus maitino, nė prisiminti neverta.

Pastebėjęs, kad Pereira jau netoli tikslo su Petrona, aš irgi ėmiausi priemonių. Susidūręs su ja koridoriuje, pasiskundžiau, kad mano kajutę tvindo vanduo. Ji patikėjo, ir aš iškart užrakinau duris, kai tik ji įėjo į vidų. Kai pabandžiau ją graibyti, ji trenkė man antausį, tačiau kvatodama. Paskiau buvo nuolanki kaip avelė. Ką gi, padauginkite iš visų gultų, kaip sakė Feras, ir suskaičiuokite. Tiesą pasakius, tąnakt ne kažin ką nuveikėme, tačiau rytojaus dieną pajodžiau ją kaip reikiant, ir pasirodė, kad neapsimoviau – ispanė buvo to verta. Kaip kažin ką, verta.

Lyg tarp kita ko pasigyriau Lamui ir Pereirai, iš pradžių jie nenorėjo manimi patikėti arba tik apsimetė. Lamas kaip paprastai tylėjo, tačiau Pereira įsiaistrino, ir aš nuspėjau jo ketinimus. Apsimečiau kvailiu, ir jis nuėjo sau sudirgęs. Tą naktį Petrona neatėjo pas mane į kajutę, mačiau, kaip jiedu plepa prie prausyklų. Ar jums nekeista, kad ispanė taip greitai manęs nusikratė? Tai va, aš jums viską papasakosiu. Gavusi šimtinę ir pažadą prisidurti dar vieną, jei pateiks man reikiamą informaciją, Petrona karštai ėmėsi darbo. Kas be ko, nė neužsiminiau, kam man reikia žinoti, ar ant Pereiros rankų yra kokių žymių: paisčiau apie lažybas, visokiausius niekus. Mudu kvatojome kaip išprotėję.

Rytojaus dieną mudu ilgokai kalbėjomės su Lamu, laivo pirmagalyje susėdę ant virvių ritinių. Jis man pasipasakojo, kad vyksta į Prancūziją dirbti pasiuntiniu ambasadoje ar kažką panašaus. Jis buvo nešnekus, tikras murksa, tačiau su manimi kalbėjo gana atvirai. Stengiausi žvilgtelėti jam į akis, ir tuomet atmintyje iškildavo negyvo Monteso veidas, jo sesers rypavimas, budynės, kai jį atvežė po skrodimo. Man tiesiog nagai niežėjo priremti Lamą prie sienos ir tiesiai paklausti, ar tai jis tas tipas, kurio aš ieškau. Tačiau taip nieko nelaimėčiau, tik viską sugadinčiau. Verčiau palaukti, kol Petrona ateis į mano kajutę.

Apie penktą valandą ji pasibeldė į duris. Tiesiog leipdama iš juoko, iš karto man pareiškė, kad ant Pereiros rankų nieko nėra. „Turėjau užtektinai laiko apžiūrėti jį iš visų pusių“, – tarė kvatodama kaip išprotėjusi. Pagalvojau apie Lamą, kuris man pasirodė padoriausias iš visų, ir suvokiau, kaip galima apsirikti, kliaujantis pirmuoju įspūdžiu. Še tau ir padoriausias, velniai rautų! Jeigu Feras ir Pereira niekuo dėti, vadinasi, nėra ko nė galvos kvaršinti. Tiesiog iš apmaudo parverčiau Petroną, bet ji nenorėjo, teko keliskart pliaukštelėti per užpakalį, kad greičiau nusirengtų. Išleidau ją tik prieš pat vakarienę, ir vien todėl, kad nieko neįtartų įgula, jau pasigedusi kambarinės. Susitarėme, kad ji ateis kitą dieną popiet, ir aš nudrožiau vakarieniauti. Mes, visi keturi kreolai, sėdėjome prie vieno stalo, atstu nuo ispanų ir italų, o priešais mane sėdėjo Lamas. Jūs neįsivaizduojate, kaip man sunku buvo žiūrėti į jį kaip niekur nieko, kai iš galvos nėjo Montesas! Dabar jau nesistebėjau, kad jis įveikė Montesą, jis bet ką patiestų ant menčių, toks susikaupęs, iš pažiūros patikimas. Į Pereirą nebekreipiau dėmesio, tik paskiau susigriebiau, kad jis nė žodžio nesako apie Petroną, nors anksčiau tiesiog trimitavo, kaip patvarkys ispaniukę. Prisiminiau, kad ir ji ne kažin ką tepasakė

apie tą tipą – tik tai, kas man rūpėjo. Dėl viso pikta patykojau prie pravirų durų ir apie pusiaunaktį pamačiau, kaip ji šmurkštelėjo į Pereiros kajutę. Tuomet atsiguliau ir ėmiau galvoti.

Rytojaus dieną Petrona neatėjo. Aš užklupau ją vienoje prausyklos kabinoje ir paklausiau, kas vyksta. Atsakė, kad nieko, tiesiog turi daug darbo.

– Vakar vėl buvai pas Pereirą? – staiga paklausiau.

– Aš? Ką čia sugalvojai? Ne, nebuvau, – pamelavo ji.

Menki juokai, jeigu tau kas nors pavilioja moterį, o jeigu dar pats esi kaltas – nors gyvas līsk į žemę. Kai pareikalavau, kad ateitų naktį, apsibliovė ir pasakė, kad lyg vyresnysis, lyg bocmanas ją seka numanydamas, kas atsitiko, kad ji bijo netekti darbo, žodžiu, tauškė visokius niekus. Manding, kaip tik tuo metu ir supratau, kas vyksta, ir susimąsčiau. Ispaniukė man buvusi nebuvusi, nors savimeilė ir buvo įžeista. Tačiau buvo kur kas svarbesnių dalykų, ir aš mąsčiau visą naktį. Tą pačią naktį pastebėjau, kaip Petrona vėl šmurkštelėjo į Pereiros kajutę.

Rytojaus dieną įsimiklinau paplepėti su seniu Feru. Jau senokai nieko bloga apie jį negalvojau, bet norėjau galutinai įsitikinti, kad neklystu. Jis vėl man kuo nuodugniausiai papasakojo, kad plaukia į Prancūziją pas dukterį, ištekėjusią už prancūzo ir susilaukusią krūvos vaikų. Prieš padėdamas šaukštą, senis norėjo pamatyti vaikaičius, nešiojosi piniginę, kimšte prikimštą šeimyninių nuotraukų. Pereira pasirodė popiet, apsimiegojęs. Ir vėl... Lamas negalėjo išsiskirti su prancūzų kalbos vadovėliu. Tai bent draugija, brolau.

Taip tęsėsi iki tol, kol galiausiai priplaukėme prie Marselio. Kelis kartus prirėmiau Petroną prie sienos, nutykojęs ją koridoriuje, tačiau nesugebėjau jos įsivilioti į savo kajutę. Ji nė neužsi-

minė apie žadėtąjį atlygį, nors aš kiekvieną syk jai primindavau. Išsiviepdavo pasibodėjusi, kai tik išgirsdavo mane kalbant apie skolą, ir aš supratau, kad nesuklydau, ir viskas man paaiškėjo. Vakare, prieš pat įplaukiant į uostą, užtikau ją denyje, išėjusią pakvėpuoti grynu oru. Šalia stovėjo Pereira, pamatęs mane nutaisė nekaltą miną. Ištaikęs progą, kai jau buvo metas eiti gulti, užbėgau už akių kažkur baisiai skubančiai ispaniukei.

– Ar ateisi? – paklausiau, glostydamas jai šlaunis.

Ji atšoko lyg velnią išvydusi, bet tuojau pat atitoko.

– Negaliu, – tarė. – Bene nesakiau, kad mane seka?

Nagai niežėjo kirsti jai per nasrus, kad nelaikytų manęs mulkiu, tačiau susitvardžiau. Nebuvo laiko užsiiminėti niekais.

– Sakyk, – tariau. – Ar tikrai pasakei visą teisybę apie Pereirą? Užsirašyk ant kaktos, kad tai labai svarbu. Gal gerai neįžiūrėjai?

Iš akių pamačiau, kad ji bijo ir podraug vos tvardosi nenusikvatojusi.

– Liaukis, juk sakiau, kad nieko nėra. Gal norėtum, kad dar kartelį nueičiau pas jį pasitikrinti?

Ir nusijuokė, kalė, įsitikinusi, kad nieko nenutuokiu. Plekštelėjau jai per žandą ir grįžau į kajutę. Dabar man neberūpėjo, ar Petrona eis pas Pereirą, ar ne.

Rytą lagaminą jau buvau susikrovęs, o kas būtiniausia – susidėjęs į juostą. Prancūzas, dirbęs kavinukėje, šiek tiek kalbėjo ispaniškai ir man paaiškino, kad Marselyje policija lipa į laivą ir tikrina dokumentus. Tik tuomet išleidžia į krantą. Mes visi išsirikiavome į eilę ir vienas po kito rodėme dokumentus. Aš praleidau Pereirą į priekį ir, kai atsidūrėme kitoje pusėje, griebiau jam už rankos ir pasiūliau užsukti į mano kajutę – gražiai atsisveikinti ir išgerti nendrinukės. Jis jau buvo jos ragavęs, todėl iškart sutiko. Aš užstūmiau skląstį ir pažvelgiau jam į akis.

– O kur nendrinukė? – paklausė jis, bet, išvydęs tai, ką laikau rankoje, perbalo ir atšoko. – Nebūk žvėris. Dėl tokios mergos... – vos spėjo man išlementi.

Kajutė pasirodė gana ankšta, tik peršokęs per lavoną galėjau išmesti peilį į vandenį. Nors ir šiaip viskas buvo aišku, vis dėlto pasilenkęs pažiūrėjau, ar Petrona nemelavo. Griebiau lagaminą, užrakinau kajutę ir išėjau. Feras jau stovėjo krantinėje, kažką šaukė atsisveikindamas. Tylus kaip paprastai, Lamas laukė savo eilės. Priėjęs pakuždėjau jam kai ką į ausį. Maniau, kad iškris iš koto, bet taip man tik pasirodė. Valandėlę pagalvojęs, linktelėjo. Žinojau, kad negali nelinktelėti. Paslaptis mainais į paslaptį, abu tesėjome žodį. Po to, kai jis įtaisė mane pas savo draugus prancūzus, nieko daugiau apie jį negirdėjau. Po trejų metų nutariau grįžti namo. Velniškai pasiilgau Buenos Airių.

Buliukas

Skiriu amžinatilsį donui Chasintui Kukarui,
daugmaž apie 1930 metus
„Mariano Akostos“ pedagoginėje kolegijoje
per pedagogikos paskaitas mums
pasakojusiam apie Suareso kovas*

Ką beveiksi, brolyti, kai esi apačioje, visi tave karšia. Visi, drauguži, net paskutiniai bailiai. Priremia tave prie virvių, įvaro į kampą. Gana, liaukis, nėra ko manęs guosti. Pažįstu tave kaip nuluptą, kauke. Kiekvienąsyk, kai prisimenu, nešdinkis, sakau, nešdinkis iš čia. Tu manai, kad aš čia virkauju, bet man tiesiog įgriso čia tysoti. Ak, kaip prailgsta žiemovidžio naktys, prisimeni, kaip dainuodavo anas vaikinas parduotuvėje. Ak, kaip prailgsta... Gryna teisybė, brolyti. Nykesnės nei skurdžiaus viltys. Įsidėk į galvą, naktų aš beveik ir nematydavau, tik štai dabar jas pažinau savo kailiu... Visada eidavau gulti anksti, devintą arba dešimtą. Bosas sakydavo: „Į lovytę, vaikeli, rytoj teks pasidarbuoti kumščiais iš peties.“ Vieną vakarą man pasisekė išsisukti,

* Chustas Suaresas (Justo Suárez, 1909–1938), pravarde Buliukas iš Skerdyklų, – lengvojo svorio argentiniečių boksininkas, pelnęs didelę šlovę ir sirgalių simpatijas.

tiesiog atsitiktinai. Bosas... O dabar štai tysok ir spoksok į lubas. Va šito irgi nemoku – spoksoti aukštyn. Visi sakė, kad taip būtų buvę geriau, kad labai kvailai pasielgiau, kai atsistojau po dviejų sekundžių, piktas kaip velnias. Tiesą sakė, jei būčiau pagulėjęs iki aštuonių, baltapūkis nebūtų manęs taip žiauriai apdorojęs.

Tiek to, ką beveiksi. Ir dar tas kosulys. Paskiau tau tempia visokias mikstūras, bado adatomis. Vargšelė sesutė, kaip ji vargsta su manimi. Pats nė nusišlapinti nesugebu. Gera sesutė, girdo šiltu pienu, pasakoja visokius dalykus. Žodžio nėra, vaikeli. Bosas visada vadindavo mane vaikeliu. Kirsk iš apačios, aperkotu, vaikeli. Į srėbtuvę, vaikeli. Kai teko kovoti su juoduku iš Niujorko, bosas labai nerimavo. Prieš kovą ilgokai sėdėjau su juo viešbutyje. „Išlaikyk jį šešis raundus, vaikeli“, tačiau juodukas kalė kaip pašėlęs. Taigi tas juodukas, pala, kuo jis buvo vardu, lyg Floresas ar panašiai. Kietas riešutas krimst, brolau. Gražiai kovojo, vieną po kito rinko taškus. Iš apačios, vaikeli, kalk iš apačios. Gryną teisybę sakė, gerą uoslę turėjo. Per trečią raundą krito kaip lapas. Visas išgelto tas juodukas, regis, Floresas ar panašiai. Matai, kaip galima apsimauti, iš pradžių man pasirodė, kad su baltapūkiu bus lengviau. Nevalia per daug pasitikėti savimi, brolyti. Sudorojo jis mane kaip šiltą vilną. Iš netyčių užklupo, niekšas. Vargšas bosas tiesiog savo akimis netikėjo. Protas neneša, kaip pasikėliau. Kojų nejaučiau, stovėjau kaip vėjo papučiamas. Nepasisekė, vaikeli. Visiems galų gale kliūva. O kova su Taniu, prisimeni, vargšelis Tanis, na ir kalėmės. Buvo aišku, kad Tanis atsigavo. Šaunuolis indėnas, visus šonkaulius suskaičiavo, kalė kaip pasiutęs, iš apačios, iš viršaus. Niekaip negalėjo manęs įveikti, vargšelis Tanis. Kai nuėjau jo pasveikinti į jo kampą, velniškai skaudėjo veidą, šiaip ar taip, jam pavyko mane priremti ir duoti man į kaulus. Vargšelis Tanis, žinai, kaip

jis pažvelgė į mane, aš uždėjau pirštinę jam ant galvos ir nusijuokiau laimingas, nepagalvok, ne iš jo juokiausi, vargšelio. Jis tik dirstelėjo į mane, ir man pasidarė negera. Visi puolė prie manęs, šaunuolis, galiūnas, tai bent vyras, o Tanis sėdėjo nuleidęs nosį tarp saviškių, visi jie tylėjo kaip pelės po šluota. Vargšelis Tanis. Sakyk tu man, kodėl jis neina man iš galvos. Gal ir aš taip žiūrėjau į baltapūkį aną vakarą. Nežinia, neverta prisiminti. Na ir grumtynės, brolau. Dabar nėra ko vaidinti. Sulupo tave, ir baigta. Visa bėda, kad nenorėjau tuo patikėti. Gulėjau viešbutyje, o bosas rūkė be perstojo, beveik prietemoje. Menu, buvo tvanku. Paskiau mane apdėjo ledais, įsivaizduoji, kaip atrodžiau apdėtas ledais. Ilganosis tylėjo, negerai, kad tylėjo. Garbės žodis, vos tvardžiausi neverkęs kaip tada, kai ji... Kuriems galams gadinu tau kraują. Jei būčiau vienas, garbės žodis, apsibliaučiau. „Nepasisekė, bose“, – tariau jam. Ką dar galėjau pasakyti. O jis rūko kaip kaminas. Laimė, kad užmigau. Kaip dabar, kiekvieną sykį, kai man pavyksta užsnūsti, tai lyg laimingą loterijos bilietą ištraukiu. Dieną klausausi radijo, sesutė atnešė, klausausi... Galvoj netelpa, brolau. Tai va, klausaisi sau tango ir visokių spektaklių. Tau patinka Kanaras? Man patinka Fresedas, drauguži, ir Pedras Mafija. Aš juos matydavau prie ringo, pirmosiose eilėse, jie visada ateidavo pažiūrėti manęs. Kai galvoji apie tai, laikas greičiau bėga. Tačiau naktį – amen, drauguži. Nei radijo, nei sesutės, toks kosulys pasiunta draskyti, kosčiu, kosčiu, negaliu atsikosėti, kas nors iš kitos lovos įsiunta, užrinka. Kai prisimeni, kaip anksčiau... Žinai, dabar greičiau supykstu nei anksčiau. Laikraščiai rašė, kad paauglys mušdavausi su vežikais Kemos turguje. Paistalai, bičiuli, niekada nesiveldavau į muštynes gatvėse. Gal nebent kartą kitą, ir ne aš pradėdavau, garbės žodis. Patikėk. Visko pasitaiko, būdavo, stovi su bičais,

prikimba kokie nors tipai, ir užverda košė. Nemėgau muštis, bet, kai užvežiau pirmą kartą, supratau, kad smagu. Kur nebus smagu, jei kitas gauna į kaulus. Vaikystėje kirsdavau kaire, turbūt nepatikėsi, kaip man patikdavo darbuotis kaire. Močia ko iš koto neišvirto, pamačiusi, kad ringe kovoju su tipu, kuriam apie trisdešimt. Vargšelė manė, kad mane užmuš. Kai tas tipas susmuko, negalėjo savo akimis patikėti. Pasakysiu tau, kad ir aš negalėjau patikėti, iš pradžių maniau, kad man tiesiog pasisekė. O paskiau ilganosis nuvedė mane pas vieną draugą į klubą, ir šis patarė tęsti toliau. Prisimeni tuos laikus, vaikeli. Na ir tvatijau. Kas be ko, pasitaikydavo ir labai kietų. „O tu talžyk, ir baigta", – sakydavo man boso draugas. Vėliau jis prašneko apie profesionalus, kovas „Parke Romano", „Riverio" klubuose. Nieko apie tai neišmaniau, niekada neturėjau kišenėje penkiasdešimties monetų, kad galėčiau nueiti ten pažiūrėti. Vieną vakarą jis davė man dvidešimt pesų, vos neišprotėjau iš džiaugsmo. Tuomet kovojo lyg Tala, lyg anas kairiarankis džiūsna, gerai nepamenu. Išverčiau jį iš koto po dviejų raundų, o jis manęs nė nepalietė. Juk žinai, aš visada stengdavausi neužgauti veido. Jei būčiau žinojęs, ką man iškrės baltapūkis... Žmogus galvoji, kad tavo snukis geležinis, o kai gauni į srėbtuvę, akyse pažaliuoja. Nei geležinis, nei ką. Dvidešimt pesų, bičiuli, įsivaizduoji. Penkis daviau močiai, garbės žodis, iš grynos širdies, kad pamatytų, koks aš geras. Vargšelė vis taikėsi apelsinžiedžių odekolonu patepti man skaudamą riešą. Tik močiai, vargšelei, tokia mintis gali šauti į galvą. Pasakysiu tau, kad ji vienintelė manimi rūpinosi, nes anoji... Tai va, kai tik prisimenu aną, vėl grįžtu į Niujorką. Lanuso* beveik nebeprisimenu, viską matau kaip pro mig-

* Buenos Airių provincijos miestas, dabar — sostinės priemiestis.

lą. Languota eilutė, aha, dabar prisimenu, ir dono Fursijo namų priemenė, ir kaip gerdavome matę. Kaip tuose namuose visi šokinėdavo apie mane, vaikiščiai subėgę spoksodavo į mane pro grotinę tvorą, o ji klijuodavo į savo albumą *Kritikos* arba *Naujausiųjų žinių* laikraščių iškarpas, arba, sklaidydama *Grafiką*, rodydavo nuotraukas. Ar esi kada nors matęs savo nuotrauką? Pirmą kartą esi tiesiog pritrenktas, galvoji, juk tai aš, tai mano veidas. Paskiau sumeti, kad nuotrauka nebloga, beveik visada kerti smūgį arba stovi kaip nugalėtojas iškelta ranka. Žinai, kai užeidavo noras su ja susitikti, visada važiuodavau su savo „Graham Paige", visas kvartalas išbėgdavo į gatvę. Smagu būdavo gurkšnoti matę vidiniame kieme, ir visi klausinėdavo mane tai šio, tai to. Kartais tiesiog negalėdavau patikėti, jog tai teisybė, vakare, prieš užmigdamas, sakydavau sau, kad viską sapnavau. Kai močiai nupirkau sklypą, koks triukšmas kilo. Tik ilganosis vienintelis ramiai laikėsi. „Gerai padarei, vaikeli", – pasakė, kaip paprastai smilkydamas cigarą. Regis, pirmą kartą pamačiau jį klube, Limos gatvėje. Ne, Čiakabuke, pala, gerai prisiminsiu, tikrai Limos gatvėje, mulki, argi neprisimeni drabužinės, tokios nešvarios, žaliomis sienomis... Tą vakarą treneris mane pristatė bosui, pasirodė, kad jie draugai, kai pasakė man jo vardą, vos neiškritau iš koto, kai pamačiau, kad jis į mane žiūri, ir pagalvojau: „Atėjo pažiūrėti, kaip aš kovoju", ir, kai treneris mane jam pristatė, būčiau įmanęs prasmegti kiaurai žemę. Jis niekada man nesakė nė žodžio, tylėdavo kaip liežuvį prarijęs, ir gerai darė, todėl aš palengva kopiau aukštyn, per daug neįsijausdamas. Kaip anas kairiarankis, vargšelis per metus iškilo į padanges „Riverio" klube, o po dviejų mėnesių – krito kaip lapas, baisu prisiminti. Tuo metu ten buvo ne pyragai, vaikeli. Priveždavo tau visokiausių iš Italijos, Ispanijos, baisu prisiminti, jau nekalbu

apie baltapūkius. Žinia, kartais būdavo tikrai smagu, kaip anąsyk su kunigaikščiu. Pasaka, ir gana, kunigaikštis pirmoje eilėje prie pat ringo, o bosas man sako persirengimo kambaryje: „Nesimaivyk, nesikraipyk, neleisk dūmų į akis, anglai patys tokius dalykus puikiai išmano“, – prisimeni, sklido kalbos, kad jis Anglijos čempionas ar kažkas panašaus. Vargšas baltapūkis, toks išvaizdus vaikinas. Man kažkaip negera pasidarė, kai pasisveikinome, švilpis kažką suvogravo, suprask, kad gudrus, ką, atrodė, lyg eitų į ringą su cilindru ant galvos. Tikėk netikėk, o bosas sėdėjo ramus ramutėlis, galiu tau pasakyti, kad jis lyg niekada nepastebėdavo, jog man kinkos virpa. Vargšas ilganosis, jis manė, kad aš nieko nepastebiu. O kunigaikštis, bičiuli, čia pat, apačioje, ir netikėtai tokia staigmena, atsakydamas į pirmąjį baltapūkio apgaulų smūgį kabliuoju dešine ir kertu jam kaip pridera. Garbės žodis, tiesiog kojos nutirpo, kai pamačiau jį tysant ant žemės. Atrodė, kad miega, vargšelis. Tąkart nėmaž nesidžiaugiau nugalėjęs, kur kas gražiau būtų buvę, jei būtume gražiai pasidaužę keturis ar penkis raundus, kaip su Taniu ar su tokiu jankiu, vardu Hermanas, atvažiuodavo išsipustęs raudonu automobiliu. Gavo į skudurus, bet gražiai. Kaip kalėmės, *mamma mía*. Niekaip nenorėjo pasiduoti, tokias gudrybes išdarinėjo, kad... Na, jeigu jau kalbėsime apie gudrybes, bičiuli, reikėtų prisiminti Raganių. Iš kur jį tokį man ištraukė. Urugvajietis, žinai, galudienis, bet buvo bjauresnis už kitus, prilipo kaip dėlė, ir nusikratyk jo, kad gudrus. Iš kailio neriasi, pirštine į akis taikosi – mane toks siutas paėmė. Galų gale į ožio ragą jį suriečiau, jis apsižioplino, ir aš jam tvojau kaip dera... Trenk lėlytę ant žemės, vaikeli. „Trenk lėlytę ant žemės“*... Žinai, man net tango

* Chustui Suaresui skirto tango pavadinimas.

parašytas ir apskritai. Dar prisimenu kai kuriuos žodžius, *iš skerdyklos į centrą, iš centro į Niujorką*... Visi jį man dainuodavo, kepsnius kepdami, per radiją. Gražu būdavo klausytis per radiją, kaip apie tave dainuoja, močia klausydavosi, kai perduodavo visas mano kovas. Žinai, ji irgi klausydavosi, kai būdavo laidos, kartą ji man pasakė, kad išgirdo apie mane per radiją, kai brolis įjungė laidą apie mano kovą su vienu italu... Ar prisimeni italus? Nežinia, iš kur juos ilganosis ištraukdavo, šviežutėlius veždavo man iš Italijos, ir „Riverio" klube tokios kovos būdavo, kad Dieve duok... Jis netgi liepė man kovoti su dviem broliais, su pirmuoju buvo tiesiog pasaka, per ketvirtą raundą staiga prapliupo lietus, o mudu velniškai norėjome kautis, nes italas buvo vyras kaip reikiant, mudu taip kalėmės, kad širdis salo, ir tuomet ėmėme slysčioti, tai jis čiūkšt ant grindų, tai aš... Cirkas, ir tiek, brolau... Žinia, teko nutraukti kovą. Kitą sykį italas atsiėmė už du, ir bosas man pakišo jo brolį, ir jį nukaliau... Kokie laikai, vaikeli, gera buvo kautis, susirinkdavo visa gauja, prisimeni skelbimus, prisimeni, kaip kaukdavo automobiliai, drauguži, kaip šurmuliuodavo žiūrovai... Kartą skaičiau, kad boksininkas kaudamasis nieko negirdi, paistalai, vaikeli. Viską girdi, kas be ko, manai, negirdėjau, ką rėkia gringai, laimė, kad mano kampe sėdėdavo ilganosis, kabliuok iš apačios, vaikeli, iš apačios. Ir viešbutyje, ir kavinėse taip keista būdavo, brolau, tu nesi ten buvęs. Paskiau treniruočių salėje tie tipai tau šneka kažką, o tu nė žodžio nesupranti. Ženklais kalbasi, vaikeli, kaip kurčnebyliai. Laimė, kad būdavo jinai ir bosas, bent būdavo su kuo paplepėti, viešbutyje gerdavome matę, o kartais, būdavo, įgriūva koks saviškis, ir pasirašyk autografą, ir nukalk tą gringą, kad žinotų, kokie mes, argentiniečiai. Jie kalbėdavo tik apie čempionatą, ką beveiksi, jie manimi tikėjo, brolau, ir man knieste

knietėdavo visus išguldyti ir kautis iki paskutiniosios, kol tapsiu čempionu. Tačiau vis viena pašėlusiai ilgėjausi Buenos Airių, ir bosas leisdavo Karlito ir Pedro Mafijos plokšteles ir man skirtą tango, turbūt žinai, kad vienas tipas man paskyrė tango. Kaip ir Legiui, gryna teisybė. Kartą, menu, su ja ir bosu nuvažiavome į paplūdimį, kiaurą dieną pliuškenomės vandenyje, tiesiog pasaka. Nemanyk, kad galėjau per daug pramogauti, treniruokis rytą vakarą, valgyk su saiku, ir ilganosis nenuleidžia akių. „Neskubėk, vaikeli, dar spėsi pasimėgauti malonumais", – sakydavo man ilganosis. Prisimenu kovą su Mokoroa, tai bent buvo kova. Žinai, jau prieš du mėnesius bosas ėmė man kalti į galvą, kad kaire prastai dirbu, kad geriau dengčiausi iš tos pusės, parinkdavo vis naujus priešininkus per treniruotes, liepdavo šokinėti per virvutę, valgyti puskepius bifšteksus... Laimė, kad leisdavo gerti matę, tik truputį, visad norėdavau daugiau. Ir kiekvieną dieną viskas iš naujo, atsargiau su dešiniąja, per daug atsidengi ja kirsdamas, turėk galvoje, kad vaikinas ne iš molio krėstas. Lyg aš nežinočiau, ne kartą žiūrėjau, kaip jis kaunasi, man jis patiko, niekada nevirpino kinkų, turėjo savo stilių, bičiuli. Žinai, ką reiškia stilius, esi ringe, ir kai reikia ką nors daryti, darai iškart, ne taip kaip tie, kurie, stodami į kovą, bando atsargiais smūgiais įvertinti priešininką, cvangt vienur, cvingt kitur, ir taip trejetą minučių. Kartą *Grafike* kažkas parašė, kad neturiu savo stiliaus. Tiesiog pasiutau iš pykčio, garbės žodis. Nesakau, kad buvau kaip Rajitas, verta buvo pasižiūrėti, kaip jis kala, vaikeli, ir Mokoroa buvo ne blogesnis. Sakau tiktai, kad, vos prasidėjus kovai, man akys pasruvo krauju, maliau kumščiais kaip pašėlęs, bet tu nemanyk, kad aš nieko nesuvokiau, tiesiog man taip išėjo, o kai gerai išeina, nėra ko jaudintis. Juk žinai, kaip išėjo su Rajitu, nepatiesiau jo ant lentų, bet galėjau.

Ir Mokoroa galėjau, nėr ko sakyti. Ne senis, o tiesiog kultuvė, būdavo, kone pritupia ringe ir tvatija man iš apačios, taip kerta, kad tik laikykis. O aš jam talžau snukį, garbės žodis, įpusėjus kovai, mudu taip įsiutome, kad jau nebevaldėme rankų. Tąsyk nieko nepajutau, bosas griebė man už galvos, tarė: „Vaikeli, neatsidenk, kirsk jam iš apačios, vaikeli, tausok dešinę." Aš viską girdėdavau, bet, kai išeidavome į ringą, vėl kaldavome kaip pasiutę, ir taip iki pabaigos, kai jau visiškai pritrūko jėgų, kažkas neįtikėtina. Žinai, tą vakarą po kovos susitikome bare, ten susirinko visa gauja, smagu buvo matyti tą berną, jis kvatodamas pasakė man: šaunuolis esi, brolau, turi gerą ranką, o aš jam atsakiau: aš nugalėjau, bet man buvo vis viena, kad ir lygiosios, ir visi susidaužė, ir taip smagu buvo, kad žodžių nerandu... Bjauru, kaip tas kosulys drasko, užklumpa iš netyčių ir suriečia dvilinką. Tai va, dabar reikia žiūrėti sveikatos, gerti daug pieno ir ramiai gulėti, ką beveiksi. Skaudžiausia, kad nevalia keltis, atsibundi penktą valandą ir spoksai į lubas. Galvoji, galvoji, ir, aišku, visada negeros mintys lenda į galvą. Ir sapnai negeri, aną naktį sapnavau, kad vėl kovoju su Peralta. Kodėl būtinai turiu sapnuoti aną kovą, prisimink, kas ten atsitiko, vaikeli, ne, verčiau neprisiminti. Tu žinai, ką reiškia, kai susirenka visa gauja, visi kaip ir anksčiau, ne taip, kaip Niujorke, su gringais... Ir visa gauja pirmose eilėse, visi sirgaliai, ir taip norisi nugalėti, kad visi pamatytų, kaip... Ir kur čia nugalėsi, jeigu nieko neišeina, juk žinai, kaip kala Viktoras. Žinau, žinau, anksčiau įveikdavau jį viena ranka, tačiau grįžus viskas būdavo kitaip. Buvau prastai nusiteikęs, o bosas – juo labiau, kur čia pulsi treniruotis, kai maudžia širdį. Kas be ko, čia buvau čempionas, ir jis visai teisėtai mane iškvietė į kovą. Negi imsi šaudyti, tiesa? Bosas tikėjosi, kad sugebėsiu nugalėti taškais, per daug neatsidenk ir tausok jėgas,

kad greit nepervargtum, įsidėk į galvą, kad jis tave kals be perstojo. Ir, žinoma, jis puolė mane iš visų pusių, o aš labai prastai jaučiausi, ir visa gauja klykė priešais, nuovargis lenkė prie žemės, garbės žodis... Lyg miegas būtų apėmęs, girdi, nemoku tau dorai paaiškinti. Kovai įpusėjus, pasidarė bloga, o kas atsitiko paskiau – nebeprisimenu. Geriau ir neprisiminti, tiesa? Kuriems galams. Norėčiau apskritai viską pamiršti. Geriau užmigti, nors ir sapnuoju kovas, kartais gražiai nugaliu, ir širdis džiaugias. Kaip tada, kai buvo kunigaikštis, tiesiog pasaka. Bet geriausia, vaikeli, kai suvis nieko nesapnuoji, miegi sau kaip suvystytas, nei kosti, nei ką, ir taip visą naktį duodi į akį ligi pat ryto.

III

Pasakojimas vandens fone

Nesijaudink, atleisk, kad esu toks nemandagus. Savaime suprantama, kodėl tu paminėjai Lusiją, prisiminei jį, netikėtai užplūdus praeities ilgesiui, juo labiau dabar, kai širdį graužia tuštuma, mūsų vadinama prisiminimais, ir kiekvieną tokią bedugnę prarają reikia užpildyti žodžiais ir vaizdais. Be to, nežinia kodėl, pasak tavęs, mano būstas nuteikia atvirumui: atsisėdi štai čia, verandoje, pasižiūri į upę, apelsinmedžių giraitę, ir staiga pasijunti toli toli nuo Buenos Airių, kažkur pirmapradės gamtos gūdumoje. Prisimenu, Lainesas sakydavo, kad Deltą derėtų vadinti Alfa. O kitąsyk, per matematikos pamoką, kai tu... Kodėl gi tu paminėjai Lusiją, bene taip jau buvo būtina prisiminti jo vardą: Lusijas?

Štai konjakas, įsipilk. Kartais svarstau sau vienas, kurių galų tu varginies ir važiuoji manęs aplankyti? Išsipurvini batus, tave kamuoja uodai ir žibalinės lempos tvaikas... Nesiginčyk ir nenutaisyk įžeisto draugo minos. Ne tai turiu galvoje, Maurisijau, juk iš viso būrio mūsiškių tu vienintelis išlikai, tik su tavimi ir susitinku. Kas penki ar šeši mėnesiai ateina tavo laiškas, o paskiau atplauki motorlaiviu, vežinas glėbiu knygų ir butelių, žinių ir naujienų iš to tokio tolimo pasaulio, iki kurio ne daugiau kaip penkiasdešimt kilometrų, ir kupinas vilčių kada nors ištempti mane iš sutrūnijusios pirkios. Neužsigauk, tačiau mane siutina tavo draugiška ištikimybė. Turėk galvoje, tai yra savotiškas priekaištas. Kai išvažiuoji, imu kaltinti save, graužti, man

atrodo, kad mano pasirinkimas – tiesiog duoklė hipochondrijai, kad viskas nueitų velniop, jeigu tik išsiruoščiau į miestą. Tu juk esi vienas tų mielų liudytojų, kurie net slogiuose sapnuose lipa mums ant kulnų, išsišiepę iki ausų. Taigi, jeigu jau prašnekome apie sapnus, o tu paminėjai Lusiją, ko gero, papasakosiu tau sapną, kurį kadaise pasakojau jam. Tai atsitiko čia, tačiau tuomet – kiek tau metų, bičiuli? – visi jūs plaukdavote čionai, į šį būstą, tėvų paliktą mano valiai, mes irstydavomės, skaitydavome eilėraščius, kol imdavo pykinti, beviltiškai įsimylėdavome pačias nepastoviausias ir lengvabūdiškiausias vėjavaikes, be kita ko, pilni netramdomo, tačiau nekalto pedantiškumo, jaukūs nelyginant kvaili šunyčiai. Buvome tokie jauni, Maurisijau, taip lengva buvo apsimesti viskuo persisotinusiam, mėgautis mirties vaizdiniu, klausantis džiazo plokštelių ir gurkšnojant karčią matę: buvome tvirtai įsitikinę, jog mums prieš akis – penkiasdešimties ar šešiasdešimties metų nemirtingumas. Tu buvai uždariausias, laikeisi kaip mandagus ir ištikimas draugas, kurio neatstumsi, kaip atstumiami akiplėšos prielipai. Žiūrėdavai į mus tarytum iš šalies, ir jau tada ėmiau žavėtis tavo nebent katėms būdinga elgsena. Su tavimi kalbantis, atrodydavo, jog kalbiesi pats su savimi, ir, ko gero, kalbėtis su tavimi įmanoma tik taip, kaip aš kalbuosi šiandien. Tačiau tuomet čia lankydavosi kiti, ir mes dėdavomės, jog rimtai žiūrime vieni į kitus. Žinai, pati sunkiausia jaunystės valanda – tai rūškanas ir nenusakomas metas, kai atsisakome būti išties rimti ir užsidedame darkią rimto žmogaus kaukę, ir štai jau šiandien esu daktaras toks ir toks, o tu – inžinierius toks ir toks, ankstesnieji „mes" staiga atsiduriame praeityje, imame vertinti save kitoniškai, nors kurį laiką vis dar laikomės senų apeigų, drauge žaidžiame tuos pačius žaidimus, rengiame draugiškas vakarones, kurios mums

tarsi paskutiniai gelbėjimosi ratai susvetimėjimo ir vienatvės vandenyne, ir viskas vyksta taip pasibaisėtinai kasdieniškai, Maurisijau, ir vieni mūsų išgyvena tai skaudžiau nei kiti, o kiti, pavyzdžiui – tu, nė nejaučia, kaip bėga metai, lyg niekur nieko sklaido albumą, žiūrinėdami nuotraukas, kuriose mato save tai su trumpomis kelnaitėmis, tai su šiaudine skrybėle, tai su šauktinio apranga... Tai va, dėl to mano andainykščio sapno... Jis prasidėjo šičia, verandoje, kai žiopsojau į pilnatį, kabančią virš nendrynų, klausydamasis varlių, kurios ne tiek kurkė, kiek vampsėjo, vampsėjo taip garsiai, kaip nevampsi netgi šunys, o paskiau užžėlusiu takeliu leidausi prie upės, paskiau iš lėto ėjau pakrante, sprendžiant iš visa ko, basas, klampodamas per dumblynę. Sapnavau, kad esu vienui vienas saloje, o tuomet tai retai atsitikdavo; jeigu tokį sapną susapnuočiau dabar, vienatvė nebeatrodytų tokia slogi kaip anuomet. Tuomet buvau vienui vienas su mėnuliu, vos vos pakilusiu į dangų kitame upės krante, pliuškėjo vanduo ir retkarčiais nuo šakos griovin pumptelėdavo persikas. Varlės, ir tos tylėjo, oras buvo tvankus ir lipnus kaip šiąnakt, beje, čia jis beveik visada toks, ir man atrodė, jog turiu eiti toliau, už prieplaukos, atsidurti ten, kur upė daro didelį vingį, kirsti tiesiai apelsinmedžių giraitę, visą laiką žiūrėdamas į mėnulį. Aš nieko neišsigalvoju, Maurisijau, kai kada atmintis atsirenka tai, ką privalau išsaugoti. Pasakoju tau visa tai, ką anuomet pasakojau Lusijui: taigi priėjau tą vietą, kur nendrynai šiek tiek praretėję ir į upę driekiasi kyšulys, vieta labai pavojinga, klampi, be to, kaip suvokiau sapne, upė ten gili, pilna sietuvų, ir aš ėjau prie kranto palengva, dramblodamas mėnesienoje per šiltą, geltoną dumblyną. Stabtelėjęs prie pat krašto, įsistebeilijau į tamsų nendryną kitoje pusėje, kur vanduo paslaptingai pradingdavo brūzgynuose, o čia, visai šalia, klastingai pliuškeno

bangelės, atkakliai atsirisdamos ir vėl nuslūgdamos. Upė tviskėjo mėnesienoje nelyginant milžiniškas peilis vos įžiūrimomis briaunomis, rėždama man akis, o dangus taip slėgė pakaušį ir pečius, kad noromis nenoromis turėjau spoksoti į vandenį. Ir tuomet, kai tolėliau, aukštupio link, pastebėjau plūduriuojant skenduolį, kuris vos vos suposi, lyg stengdamasis išsinarplioti iš nendrių kitoje upės pusėje, man atsivėrė nakties prasmė, ir aš supratau, ko atėjau į pakrantę – pamatyti tą juodą dėmę, kūną, kuris palengva suposi, ranka ir koja užkibęs už nendrių, paskiau atitrūko ir, srovės nešamas, pamažu priplaukė prie pliko kranto, o ten mėnesiena aiškiai apšvietė jo veidą.

Tu išblyškai, Maurisijau. Išgerkime konjako, jeigu nori. Lusijas irgi išbalo, kai jam papasakojau savo sapną. Ir tik tiek tepasakė: „Kaipgi tu viską taip gerai atsimeni?" Tiesa, priešingai nei tu – tu visada toks mandagus – jis vis stengėsi užbėgti man už akių, lyg baimindamasis, kad aš staiga imsiu ir pamiršiu sapno pabaigą. Tačiau vis dar kažko trūko, tau sakiau, kad, srovės nešamas, skenduolis sukosi vartydamasis, kol pagaliau priplaukė prie pat manęs, prie to nedidelio kyšulio, kur aš stovėjau laukdamas, kol jis atsidurs kone prie mano kojų ir galėsiu pamatyti jo veidą. Jis apsivertė dar kartą, tarytum irdamasis suglebusia ranka, mėnulis plieskė jam tiesiai į krūtinę, spigindamas pilvą, pamėlusias kojas, vėlei apnuogindamas aukštielninką kūną. Jis priplaukė taip arti, kad būčiau galėjęs pasilenkti ir sugriebti jį už plaukų, taip arti, kad jį pažinau, Maurisijau, išvydau jo veidą ir surikau, man regis, kažkas panašaus į riksmą išplėšė mane iš manojo „aš"; ištrūkęs iš miego varžtų, puoliau prie ąsočio, ėmiau gerti springdamas ir sunkiai alsuodamas, o sukrėstoje, apkvaišusioje galvoje tvinksėjo mintis: juk aš jau nebeprisimenu to veido, kurį ką tik pažinau. O skenduolis tuo tarpu plaukė pasroviui, ir

bergždžia būtų buvę užsimerkti, bandyti grįžti upės pakrantėn, sapno pakrantėn, iš atminties atsikariauti tai, ko širdies gilumoje kaip tik ir nenorėjau prisiminti. Žodžiu, žmogus, žinia, galų gale susitaiko su likimu, suveikia kruopščiai suteptas dienos mechanizmas, viskas grįžta į seną vagą. Tą savaitgalį atvažiavai tu, atvažiavo Lusijas ir visi kiti, visą vasarą mes smagiai leidome laiką, paskiau, kaip prisimenu, tu išvykai į šiaurę, deltoje prasidėjo lietūs, ir Lusijui galiausiai nusibodo lindėti saloje, lietus ir visa kita išvedė jį iš kantrybės, ir mes ėmėme taip keistai žiūrėti vienas į kitą, kad aš apstulbau: niekad nebūčiau pagalvojęs, kad galėtume taip žiūrėti vienas į kitą. Tuomet puolėme ieškoti prieglobsčio prie šachmatų lentos arba prie knygos, įkyrėjo be reikalo nuolaidžiauti vienas kitam, ir kai Lusijas vėl išvyko į Buenos Aires, daviau sau žodį, kad jo nebelauksiu, nei jo, nei draugų, apkarto nerūpestingos jaunos dienos, tolydžio vis blausesnės ir rūškanesnės, įgižusios iki gyvo kaulo. Tačiau, jeigu kai kurie susivokę mandagiai atsisveikindavo: „Iki" ir nebesirodydavo, Lusijas, priešingai, nenoromis grįždavo, aš laukdavau jo prieplaukoje, mudu žiūrėdavome vienas į kitą tarytum iš tolo, iš ano, kito pasaulio, kasdien vis labiau liekančio praeityje, to vargano prarastojo rojaus, kurio jis atkakliai bandydavo ieškoti mano saloje, o aš stengdavausi iš paskutiniųjų jį apginti, nors, tiesą pasakius, nelabai to ir norėjau. Tu nieko panašaus neįtardavai, Maurisijau, ramiai sau vasarodavai kokiame nors slėnyje šalies šiaurėje, tačiau į tos vasaros pabaigą... Štai jis, matai? Teka virš nendryno, netrukus tavo veidą nušvies mėnesiena. Keisčiausia, kad tokiu metu ima itin garsiai pliuškenti vanduo, gal todėl, kad nuščiūva paukščiai ar kad tamsoje labiau išryškėja tam tikri garsai. Taigi, kaip matai, būtų negražu nutraukti pasakojimą tokiu nakties metu, kai viskas vis labiau panėši į aną naktį, kai

pasakojau savo sapną Lusijui. Netgi situacija kartojasi: tu sėdi tame pačiame hamake, kurį išduobė Lusijas, atvažiavęs į vasaros pabaigą, ilgai murksodavo kaip ir tu netardamas nė žodžio, o juk paprastai liežuvio nenulaikydavo, tačiau tuomet valandų valandas pildavo į gerklę, giežįdamas apmaudą nežinia dėl ko ir ant ko – gal nepakęsdamas tos visiškos tuštumos, kuri rėmė mus prie sienos, o mes nemokėjome jai priešintis. Nemanau, kad mes neapkentėme vienas kito, tai buvo kitoks jausmas, silpnesnis ir podraug baisesnis už neapykantą, nuobodulys ėdė pačią esmę to, kas anksčiau vadinosi audra, saulėgrąža arba, jeigu tu neprieštarauji, špaga, bet kuo, tik ne nuoboduliu, tuo niūriu, murzinu rudeniu, kuris slinko iš vidaus lyg valkius ant akių. Mes eidavome pasivaikščioti po salą, mandagūs ir malonūs, stengdamiesi neįžeisti vienas kito; braidydavome per pageltusius lapus, storus pageltusių lapų kilimus, nuklojusius upės pakrantę. Kartais mane suklaidindavo mūsų tylėjimas, kartais – koks žodis, ištartas su ankstesne intonacija, ir Lusijas turbūt irgi drauge su manimi įkliūdavo į klastingai paspęstas beprasmiškų įpročių pinkles, kol pagaliau netyčia mestas žvilgsnis ar nepermaldaujamas troškimas pabūti vienatvėje mums vėl primindavo, kad esame malonūs ir mandagūs nepažįstami žmonės. Tuomet jis man ir pasakė: „Kokia graži naktis, eime pasivaikščioti." Ir mes – kaip galėtume mudu dabar – laiptais nusileidome nuo verandos ir nuėjome ten, kur mėnulis šviečia tiesiai į akis, kaip dabar šviečia tau. Gerai neprisimenu, kokiu keliu ėjome, Lusijas – pirmas, aš – iš paskos, bridau per sudžiūvusius lapus, taikydamas žengti jo pėdomis. Paskiau atpažinau takelį, vingiuojantį tarp apelsinmedžių; turbūt tai atsitiko tolėliau, ten, kur stovi paskutinės trobelės ir prasideda nendrynai. Menu, nuo tos akimirkos Lusijo siluetas atrodė visiškai svetimas toje aplinkoje, pėda pėdon, naktis naktin

atitinkančioje aną, sapne regėtąją, kad aš nė kiek nenustebau, kai už nendryno atsivėrė mėnesienos užlietas kyšulys, upės rankos, bergždžiai graibančios geltoną kranto dumblą. Kažkur užpakaly bumbtelėjo pernokęs persikas – neapsakomai nemalonus garsas, panašus į antausį.

Priėjęs prie kranto, Lusijas atsigręžė ir įdėmiai pažvelgė į mane. Paskiau tarė: „Ar čia ta pati vieta, ar ne?" Mes niekada daugiau nebeprisiminėme to sapno, tačiau aš atsakiau: „Taip, ta pati." Valandėlę patylėjęs jis tarė: „Netgi tai iš manęs pavogei, netgi patį slapčiausią troškimą: apie tokią vietą aš visada svajojau, tokios vietos ieškojau. Tu susapnavai svetimą sapną." Ir tada, kai jis ištarė šiuos žodžius, Maurisijau, kai ištarė juos abejingu balsu ir žengė prie manęs, kažkas prasiveržė mano atmintyje, ir aš supratau, kad viską prisiminsiu, net nežiūrėdamas į upę supratau, kad susapnuosiu sapną iki galo, pamatysiu tai, ko nespėjau pamatyti, ir tikrai pamačiau, Maurisijau, pamačiau skenduolį su mėnuliu, prigludusiu prie krūtinės, o skenduolis buvo mano veidu, Maurisijau, skenduolis buvo mano veidu.

Kur eini? Jeigu reikia, rašomojo stalo stalčiuje guli revolveris, jeigu nori, pašauk kaimynus. Bet niekur neik, Maurisijau, dar neik, paklausyk, kaip pliuškena upė, ir gal pagaliau tarp nendrių ir bangų, pirštais graibstančių dumblą, virstančių sūkuriais, pamatysi rankas, kurios laikosi tvirtai įsikibusios į šaknis, pamatysi, kaip kažkas, išsiropštęs ant kranto, atsistoja, visas dumblinas ir žuvų apgraužtas, ir eina čionai man atkeršyti. Dar galiu mesti burtus, nužudyti jį dar kartą, tačiau vis viena kada nors jis sugrįš ir nusitemps mane į gelmę. Nusitemps, kaip kažin ką, ir sapnas išsipildys. Iškeliausiu, praplauksiu aukštielninkas pro kyšulį ir nendrynus, didingas mėnesienoje, ir sapnas pagaliau prieis pabaigą, Maurisijau, pagaliau prieis pabaigą.

Po pietų

Po pietų mielai būčiau pasėdėjęs savo kambaryje ir paskaitęs knygą, tačiau tuojau pat atėjo tėtė su mama ir pareiškė, kad šiandien turiu vesti jį pasivaikščioti.

Iš pradžių atsisakiau, tegu jį vedžioja kas nors kitas, leiskite man padirbėti savo kambaryje. Būčiau dar kai ką pasakęs, paaiškinęs, kodėl man nepatinka jo vedžioti, tačiau tėtė žengė žingsnį į priekį ir pažvelgė į mane tuo savo įkyriu žvilgsniu: įsmeigia akis, ir man rodos, jog kiaurai perveria mane, toks jausmas, kad neištversiu ir imsiu rėkti, ir nusisukęs atsakau: gerai, žinoma, einu. Mama tokiais atvejais nesako nė žodžio ir nežiūri į mane, stovi atstu susidėjusi rankas, ir aš matau žilus jos plaukus, užkritusius ant kaktos, ir nusisukęs atsakau: gerai, žinoma, einu. Tuomet jie išėjo, netarę daugiau nė žodžio, ir aš ėmiau rengtis, džiaugdamasis mintimi, kad pagaliau apsiausiu naujus geltonus batelius, tokius blizgančius, spindinčius.

Kai išėjau iš savo kambario, buvo antra valanda, ir teta Enkarnasjona pasakė, kad jis tikriausiai galiniame kambaryje, kur popiet paprastai įlenda. Teta Enkarnasjona, ko gero, suprato, kaip man nemalonu eiti su juo pasivaikščioti, nes paglostė man galvą, o paskiau pasilenkusi pabučiavo man į kaktą. Pajutau, kad ji kiša man kažką į kišenę.

– Nusipirk ko nors, – pakuždėjo man į ausį. – Ir nepamiršk duoti jam truputį, taip bus geriau.

Nudžiugęs pabučiavau jai į skruostą ir praėjau pro svetainę, kur mama su tėte žaidė šaškėmis. Regis, pasakiau jiems „iki" ar kažką panašaus, o paskiau išsitraukiau penkių pesų banknotą, kruopščiai išlyginau jį ir įsidėjau į piniginę, kur jau gulėjo vieno peso banknotas ir keletas smulkių pinigėlių.

Radau jį kambary, įlindusį į kampą, kuo stipriau nutvėriau, ir pro kiemo vartelius mudu išėjome į sodelį priešais namą. Porąsyk vos nepasidaviau pagundai jį paleisti, grįžti namo ir pasakyti tėtei ir mamai, jog jis nenori eiti su manimi, bet neabejojau, kad jie vis viena atitemps jį ir išstums mus pro vartelius į gatvę. Jie niekada neprašė, kad nuvežčiau jį į centrą, būtų nesąžininga to prašyti, jie tikriausiai nepamiršo, jog tą vienintelį kartą, kai liepė man vedžioti jį šaligatviu, atsitiko tas kraupus dalykas su Alvaresų kate. Tebeprisimenu policininko veidą, kai jis šnekėjosi su tėte prie vartelių ir paskiau, tėtės vaišinamas, išmaukė dvi taures nendrinukės, o mama tuo tarpu verkė savo kambaryje. Būtų nesąžininga to prašyti.

Iš ryto palijo, o šaligatviai Buenos Airėse vis prastesni, beeinant galima įsmukti į balą. Stengiausi pasirinkti kuo sausesnes vietas, kad nesušlaptų nauji bateliai, tačiau iškart pamačiau, jog jis tyčia brenda į vandenį, man teko tempti jį iš visų jėgų, kad eitų greta. Vis dėlto jis įsimiklinęs užtaikė tokią vietą, kur viena šaligatvio plokštė buvo giliau įsmukusi nei kitos, ir, man nespėjus susivokti, visas kiaurai peršlapo ir apkibo sudžiūvusiais lapais. Turėjau sustoti, nušluostyti jį, visą laiką jausdamas, jog kaimynai žiūri į mus iš savo sodų, žiūri netardami nė žodžio. Nenoriu meluoti, tiesą pasakius, man nelabai svarbu, kad į mus žiūri žmonės (žiūri į jį ir mane, vedantį jį pasivaikščioti); bjauriausia buvo stovėti su nosine rankoje, vis drėgnesne ir nešvaresne, aptekusia purvu ir sudžiūvusių lapų skiautelėm, ir laikyti jį, kad

vėl neįpultų į klaną. Be to, aš pratęs vaikščioti gatvėmis, susikišęs rankas į kišenes, švilpaudamas arba kramtydamas gumą, arba skaitydamas paveikslinius pasakojimus ir drauge akies krašteliu stebėdamas šaligatvio plokštes, kurias puikiai pažįstu nuo namų iki pat tramvajaus stotelės, tad gerai žinau, kada einu pro Titos namus, o kada pasiekiu Karabobo gatvės kampą. Ir dabar negalėjau nieko daugiau daryti, be to, nuo nosinės pamažu sudrėko mano vidinė kišenė, aš pajutau, kaip nuo drėgmės vėsta koja, tiesiog sunku patikėti, kad iškart gali apnikti tiek bėdų.

Tuo metu tramvajai važinėja pustuščiai, ir aš meldžiau Dievą, kad galėtume atsisėsti ant to paties suolo šalia vienas kito, aš pasodinčiau jį prie lango, kad niekam netrukdytų. Nepasakyčiau, kad jis labai muistytųsi, tačiau žmonėms vis tiek nemalonu, ir aš juos atjaučiu. Todėl man sugedo nuotaika pamačius, kad tramvajus beveik pilnutėlis, kad nėra nė vieno laisvo dviviečio suolo. Stovėti aikštelėje tektų pernelyg ilgai, konduktorius lieptų man atsisėsti, o jį irgi kur nors pasodintų, tad įlaipinau jį į vidų ir patupdžiau vagono vidury šalia ponios, sėdinčios prie lango. Geriausia būtų buvę įsitaisyti užpakaly ir jį prižiūrėti, tačiau tramvajus buvo pilnutėlis, ir man teko paėjėti į priekį ir atsisėsti tolėliau. Keleiviai spoksojo ne per daugiausia, tuo metu tramvajaus užsupti žmonės snūduriuodami virškina maistą. Visa bėda, kad konduktorius atsistojo prie suolo, kur aš jį įtaisiau, ir ėmė moneta dzingsėti į metalinį volelį su bilietais, tad man teko atsisukti ir ženklais pakviesti, kad prieitų ir paimtų iš manęs pinigus: rodžiau jam pinigus tikėdamasis, kad jis supras, kad noriu dviejų bilietų, tačiau konduktorius pasitaikė iš tų bukagalvių, kurie mato ir nieko nenori suprasti – stovi ir moneta stuksi sau į metalinį volelį. Man teko atsistoti (dabar į mane jau žiūrėjo du ar trys keleiviai) ir pačiam prie jo eiti. „Malonėkite du

bilietus“, – paprašiau. Jis atplėšė vieną, dirstelėjo į mane, padavė bilietą ir pažvelgė žemyn šiek tiek skersuodamas. „Malonėkite du bilietus“, – pakartojau neabejodamas, kad visas vagonas jau žino mano paslaptį. Konduktorius atplėšė dar vieną bilietą, padavė man, buvo kažką besakąs, bet aš įspraudžiau jam pinigus ir neatsigręždamas staigiai grįžau į savo vietą. Visa bėda, kad turėjau tolydžio gręžiotis stebėdamas, ar jis ramiai tebesėdi ant galinio suoliuko, ir podraug kreipdamas į save keleivių dėmesį. Iš pradžių nutariau atsigręžti tik prie kiekvieno gatvės kampo, tačiau atstumai man atrodė pasibaisėtinai ilgi, be to, būgštavau, kad kiekvieną akimirką gali pasigirsti šauksmas arba klyksmas kaip tada, kai atsitiko bėda su Alvaresų kate. Tuomet ėmiau skaičiuoti iki dešimties, kaip bokso varžybose, ir per tą laiką spėdavome nuvažiuoti daugmaž pusę kvartalo. Suskaičiavęs iki dešimties, slapčia atsigręždavau, lyg taisydamasis marškinių apykaklę arba kišdamas ranką į švarko kišenę, arba darydamas ką nors, kad atrodytų, lyg mane ištiko nervinis tikas ar kažkas panašaus.

Pavažiavus apie aštuonis kvartalus, nežinia kodėl man pasidingojo, kad ponia, sėdinti prie lango, ruošiasi išlipti. Tai būtų katastrofa, nes ji pasakytų jam ką nors, kad jis ją praleistų, o kai jis neatkreiptų arba nenorėtų atkreipti į ją dėmesio, ponia, ko gero, supyktų ir bandytų praeiti jėga, tačiau aš žinojau, kas galėtų atsitikti tuo atveju, ir tiesiog nestygau vietoje, tad ėmiau gręžiotis nelaukdamas artimiausio gatvės kampo, ir tuomet man pasirodė, kad ponia jau stojasi, buvau įsitikinęs, kad ji kažką jam sako, nes žiūrėjo į jo pusę, krutindama lūpas. Kaip tik tuo metu stora senė netoli manęs pasikėlė nuo suolo ir pasuko taku, aš puoliau iš paskos, pasiryžęs ją pastumti, spirti į kojas, kad tik ji paskubėtų ir aš spėčiau prieiti prie tos vietos, kur ponia jau kėlė

nuo grindų krepšį ar kažką panašaus ir stojosi. Galiausiai aš, regis, stumtelėjau senę, išgirdau ją niurzgiant ir jau nebežinau, kaip sugebėjau nusigauti iki jo suolo ir laiku jį pakelti, kad ponia galėtų išlipti gatvės kampe. Tuomet pasodinau jį prie lango ir atsisėdau šalia toks laimingas, jog keturi ar penki idiotai sužiuro į mane iš priekinių suolų ir aikštelės, kur bukagalvis konduktorius kažką jiems pasakė.

Jau važiavome Vienuoliktąja, lauke skaisčiai švietė saulė, gatvės buvo išdžiūvusios. Tokiu metu, važiuodamas vienas, būčiau iššokęs iš tramvajaus ir pėsčiomis nudrožęs į centrą, man vieni niekai nuo Vienuoliktosios pėsčiomis nueiti iki Gegužės aikštės, kartą, pasižiūrėjęs į laikrodį, tariau sau, kad nueisiu per trisdešimt dvi minutes, žinoma, retsykiais bėgdavau, ypač į pabaigą. Tačiau dabar, priešingai, turėjau stebėti langą, nes kartą kažkas pasakė, kad jis gali netikėtai atplėšti langą ir iššokti – tiesiog užsimanęs, kaip daug ką nežinia kodėl daro tiesiog užsimanęs. Kelis kartus man pasirodė, kad jis ims ir atidarys langą, ir man teko prakišti pro jį ranką ir prilaikyti rėmą. Gal man tik pasivaideno, negaliu guldyti galvos, kad jis tikrai ketino atidaryti langą ir iššokti. Pavyzdžiui, įlipus kontrolieriui, aš visiškai pamiršau langą, ir jis neiššoko. Kontrolierius, ištįsęs džiūsna, įlipo pro galines duris ir ėmė tikrinti bilietus, nutaisęs kontrolieriams būdingą malonią veido išraišką. Kai priėjo prie mano suolo, padaviau abu bilietus, jis prakirto vieną, žvilgtelėjo nuleidęs akis, paskiau žvilgtelėjo į antrą bilietą, buvo jau beprakertąs, bet sustojo, įkišęs bilietą į savo komposterį, ir aš mintyse melste meldžiau, kad jis kuo greičiau prakirstų bilietą ir grąžintų, man atrodė, jog visi žmonės tramvajuje vis įdėmiau į mus žiūri. Pagaliau, gūžtelėjęs pečiais, prakirto bilietą ir grąžino abu, ir tuomet išgirdau, kaip galinėje aikštelėje kažkas nusikvatojo, tačiau aš, žinoma,

neatsigręžiau, vėl prakišau ranką ir įsitvėriau į lango rėmą, dėdamasis, jog man nerūpi nei kontrolierius, nei visi kiti keleiviai. Sarmiento ir Laisvės gatvių kampe išlipo daugiau žmonių, o kai privažiavome Floridą, beveik nebeliko nė vieno. Palaukiau, kol privažiuosime San Martiną, ir drauge su juo išlipau pro galines duris, nes nenorėjau eiti pro bukagalvį konduktorių, kad jis man ko nors nepasakytų.

Man labai patinka Gegužės aikštė, kai man kas nors užsimena apie centrą, iškart prieš akis iškyla Gegužės aikštė. Patinka todėl, kad ten pilna balandžių, ten Vyriausybės rūmai, ten atgimsta istorija, prisimeni gausybę įvykių, bombas, kritusias revoliucijos metu, ir kaudiljus, skelbusius, kad pririš žirgus prie Piramidės*. Ten prekiaujama spragintais žemės riešutais ir visokiais daiktais, iš karto susirandi laisvą suoliuką, o jeigu nori, gali eiti toliau ir netrukus atsiduri uoste, kur matai laivus ir keliamąsias gerves. Todėl man ir pasirodė, kad geriausia jį nuvesti į Gegužės aikštę, kuo toliau nuo automobilių ir autobusų, ir pasėdėti, kol ateis laikas grįžti namo. Tačiau, kai, išlipę iš tramvajaus, nuėjome San Martino prospektu, staiga man apsvaigo galva, ir aš pasijutau velniškai pavargęs, beveik valanda kelionės, ir ištisai gręžiojausi atgal, dėdamasis, kad nepastebiu į mus nukreiptų žvilgsnių, paskiau konduktorius, ponia, panūdusi išlipti, ir kontrolierius. Mielai būčiau užsukęs į pieno kavinę, suvalgęs ledų arba išgėręs stiklinę pieno, bet neabejojau, jog nevalia, jog paskiau turėsiu gailėtis, jeigu drauge su juo užeisiu ten, kur žmonės sėdi ir turi daugiau laiko į mus žiopsoti. Gatvėje žmonės eina pro šalį, kiekvienas traukia savo keliu, ypač San Martino prospekte, kur pilna bankų ir kontorų ir visi skuba, po pažastimi pasispaudę

* Obeliskas su Laisvės statula viršuje vidury Gegužės aikštės.

portfelius. Tad mudu priėjome Kangaljo kampą, ir tuomet, kai atsidūrėme priešais „Pesero" vitrinas, prikrautas rašalinių ir visokiausių stebuklų, pajutau, kad jis nebenori eiti toliau, aptingo ir, nors ir kiek jį tempiu (stengdamasis neatkreipti į mus žmonių dėmesio), beveik nekelia kojų nuo žemės, tad galiausiai teko sustoti prie paskutinės vitrinos ir apsimesti, kad žiūrinėju įspauduotos odos rašymo reikmenis. Gal jis ir pavargo truputį, o gal tiesiog aikštijosi. Apskritai nieko bloga, kad mes ten stovėjome, tačiau man vis viena nepatiko, nes praeiviai turėjo daugiau laiko į mus spoksoti, ir du ar tris kartus pastebėjau, kaip vienas žmogus kažką pasakė kitam arba kumštelėjo kitam, norėdamas atkreipti į mus dėmesį. Galiausiai neištvėręs vėl nutempiau jį, dėdamasis, kad einu kaip niekur nieko, tačiau kiekvienas žingsnis man kainavo taip brangiai, kaip tuose sapnuose, kai sapnuoji, kad batai sveria tonų tonas ir kad vos pajėgi atplėšti kojas nuo žemės. Šiaip ar taip, man pavyko įveikti tą jo norą stovėti vietoje, ir mes nuėjome San Martino prospektu iki Gegužės aikštės kampo. Dabar reikėjo pereiti į kitą gatvės pusę, o tai buvo kebliausia, nes jam nepatiko eiti per gatvę. Jis gali atidaryti langą ir iššokti iš tramvajaus, bet per gatvę eiti jam nepatinka. Visa bėda, kad į Gegužės aikštę įmanoma patekti tik perėjus kurią nors ūžiančią nuo eismo gatvę, Kangaljo ir Bartolomės Mitrės gatvių sankryžoje buvo nesunku pereiti į kitą pusę, tačiau dabar jau buvau pasirengęs atsisakyti savo ketinimo, nes buvo nelengva jį nulaikyti, ir dusyk, kai, sustojus automobiliams, žmonės, laukiantys greta ant šaligatvio, plūstelėjo į kitą pusę, aš suvokiau, kad mes nespėsime pereiti gatvės, kad jis sustos kaip įbestas pusiaukelėje, ir nutardavau dar palaukti, kol jis apsigalvos. Ir, žinoma, laikraščių pardavėjas gatvės kampe vis įdėmiau spoksojo į mane, kažką sakydamas mano amžiaus berniūkščiui,

kuris vaipydamasis nežinia ką paistė, automobiliai važiavo pro šalį, tolydžio sustodami praleisti žmonių, o mudu stovėjome kaip įdiegti. Ilgai netrukus galėjo prieiti policininkas, tai būtų didžiausia bėda, kokia tik gali nutikti, nes policininkai labai nuoširdūs ir todėl visur kišasi, ima klausinėti, domisi, ar kartais nesi pasiklydęs, o jeigu jis staiga įsiaikštys kaip paprastai, tuomet nežinia, kuo viskas baigsis. Kuo daugiau galvojau, tuo labiau graužiausi ir pagaliau išties persigandau, garbės žodis, net ėmė pykinti, ir vienu tarpu, kai eismas sustojo, stipriai jį nutvėriau, užsimerkiau ir nutempiau iš paskos, kone susilenkęs dvilinkas, ir, kai atsidūrėme aikštėje, paleidau jį, paėjau kelis žingsnius vienas, paskiau grįžau trokšdamas, kad jis mirtų, kad jau būtų miręs, arba kad būtų mirę tėtė su mama ir kad apskritai ir manęs nebebūtų pasaulyje, kad visi būtume mirę ir palaidoti, išskyrus tetą Enkarnasjoną.

Tačiau tokios mintys greit išblėsta, mes pamatėme gražų suoliuką, visiškai tuščią, nusivedžiau jį palengva, netimpčiodamas, mudu atsisėdome ant suoliuko ir ėmėme žiopsoti į balandžius, kurie, laimė, nesiduoda pagaunami kaip katės. Nupirkau skrudintų žemės riešutų ir karamelių, daviau jam ir vienų, ir kitų, mums buvo gana gera sėdėti saulėkaitoje, kokia paprastai būna popiet Gegužės aikštėje, tarp šen bei ten vaikščiojančių žmonių. Nežinia, kada man dingtelėjo mintis jį palikti vieną aikštėje; prisimenu nebent, kad gliaudžiau jam riešutėlį ir galvojau, jog, jeigu apsimesčiau, kad einu ko nors paberti tolėliau burkuojantiems balandžiams, būtų labai paprasta užsukti už Piramidės ir išleisti jį iš akių. Man regis, tuomet negalvojau, kaip grįšiu namo nei ką sakys tėtė ir mama, nes jei būčiau pagalvojęs, nebūčiau iškrėtęs tokios kvailystės. Turbūt sunku mintyse iškart aprėpti viską, kaip sugeba daryti mokslininkai ir istorikai, galvojau nebent, kad

galėčiau jį čia palikti ir pats vienas eiti pasivaikščioti po centrą, susikišęs rankas į kišenes, ir nusipirkti žurnalą arba, prieš grįždamas namo, užsukti į kokią kavinę suvalgyti ledų. Kurį laiką vis dar daviau jam žemės riešutų, bet jau buvau apsisprendęs, pagaliau atsistojau, lyg norėdamas pramankštinti nutirpusias kojas, ir pamačiau, kad jam vis viena, ar aš sėdžiu šalia, ar einu lesinti balandžių žemės riešutais. Ėmiau barstyti jiems likučius, ir balandžiai vaikščiojo aplink, kol galiausiai riešutai baigėsi ir jiems nusibodo. Iš kito aikštės galo suoliukas buvo vos matomas; akimoju perėjau gatvę prie Rausvųjų Rūmų, kur paprastai stovi sargyboje du grenadieriai, ir šaline gatvele nudrožiau link Kolumbo pasažo, kur, pasak mamos, vaikams vieniems nevalia vaikščioti. Iš įpročio vis dar tolydžio gręžiojausi, bet jis negalėjo sekti įkandin, daugių daugiausia jam galėjo dingtelėti mintis griūti ant žemės ir voliotis aplink suolą, kol prieitų kokia nors ponia iš labdaros organizacijos arba policininkas.

Gerai nebeprisimenu, kas atsitiko vėliau, kai ėjau Kolumbo pasažu, tokiu pat prospektu kaip ir visi kiti. Vienu tarpu susizgribau besėdįs ant žemos importo ir eksporto firmos vitrinos, ir tuomet man susuko vidurius – ne taip, kaip tada, kai reikia bėgti į tualetą, maudė truputį aukščiau, ten, kur skrandis, lyg kas jį pamažu gręžte gręžtų; bandžiau giliai kvėpuoti, bet beveik negalėjau, teko ramiai sėdėti ir laukti, kol atsileis spazmas, o prieš akis sukosi žalia dėmė ir mirgėjo taškeliai, paskiau pasirodė tėtės veidas, galiausiai liko tik tėtės veidas, nes, man regis, užsimerkiau ir vidury žalios dėmės išvydau tėtės veidą. Netrukus pasidarė lengviau kvėpuoti, į mane žiūrėjo kažkokie vaikai, vienas jų pasakė kitam, kad aš persimainęs, bet aš papurčiau galvą ir pasakiau, kad nieko baisaus, kad man dažnai užeina spazmai, bet tuojau pat praeina. Vienas pasisiūlė atnešti man vandens, o

kitas patarė nusišluostyti kaktą, nes pasruvusi prakaitu. Nusišypsojęs pasakiau, kad man jau geriau, ir nuėjau norėdamas, kad jie atstotų ir duotų man ramybę. Aš išties prakaitavau, prakaitas ritosi per antakius, ir vienas sūrus lašelis pataikė man į akį, tuomet išsitraukiau nosinę, nusišluosčiau veidą ir pajutau, kaip kažkas man įbrėžė lūpą, pažiūrėjau – prie nosinės buvo prikibęs sudžiūvęs lapelis, jis ir įbrėžė man lūpą.

Neprisimenu, ar greit grįžau į Gegužės aikštę. Kopdamas šlaitu, parvirtau, bet tuojau pat pasikėliau, kol niekas nepastebėjo, ir tekinas perbėgau per gatvę, vingiuodamas tarp automobilių, lekiančių pro Rausvuosius Rūmus. Iš tolo pamačiau, kad jis nė nekrustelėjo iš vietos, bet vis tiek skuodžiau ir skuodžiau iki pat suoliuko, susmukau ant jo leisgyvis, pabaidydamas balandžius, ir žmonės sužiuro į mane tokiomis akimis, kokiomis paprastai žiūri į bėgiojančius vaikus, lyg bėgti būtų nuodėmė. Paskiau truputį apšluosčiau jį ir pasakiau, kad metas grįžti namo. Pasakiau norėdamas išgirsti savo balsą ir lengviau atsidusti, nes su juo kitaip elgtis buvo neįmanoma: reikėjo tik stipriai nutverti ir vesti, žodžių jis negirdėdavo arba apsimesdavo, kad negirdi. Laimė, šįkart jis nesiožiavo, mums einant per gatves, ir tramvajus atvažiavo pustuštis, tad pasodinau jį ant pirmo suolo ir atsisėdau šalia, ir nė karto neatsigręžiau nei mums važiuojant, nei išlipant; paskutinį kelio galą ėjome labai lėtai, jis vis taikėsi bristi per balas, o aš tempiau, kad eitų sausu šaligatviu. Tačiau man buvo vis viena, viskas man buvo vis viena. Eidamas vis galvojau: „Aš jį pamečiau", vis pagalvodavau pažvelgęs į jį: „Aš jį pamečiau", ir nors nebuvau pamiršęs Kolumbo pasažo, džiaugiausi, beveik didžiavausi savimi. Galbūt kitą kartą... Ne taip jau paprasta, bet galbūt... Nežinia, kokiomis akimis pažiūrės į mane tėtė ir mama, kai grįšiu, juo vedinas. Aišku, džiaugsis, kad buvau nuvedęs jį

pasivaikščioti į centrą, tėvams visada patinka tokie dalykai; tačiau tą pačią akimirką nežinia kodėl man dingtelėjo mintis, kad ir tėtė su mama taipgi išsitraukia nosinę, norėdami nusišluostyti prakaitą, ir jų nosinėje irgi gali pasitaikyti sudžiūvęs lapelis, kuris įdrėks jiems veidą.

Aksolotlis

Vienu tarpu man iš galvos nėjo aksolotliai. Dažnai važiuodavau į Botanikos sodo akvariumą ir ištisomis valandomis, neatplėšdamas akių, žiūrėdavau į juos, tokius nejudrius, vos pastebimai krutančius. Dabar aš pats esu aksolotlis.

Pas juos atklydau atsitiktinai vieną pavasario rytmetį, kai po užsitęsusios žiemos Paryžius nelyginant povas skleidė savo uodegą. Pralėkęs Por Ruajalio bulvaru, pasukau į Sen Marselio, paskiau Ligoninės bulvaru ir, toje pilkumos jūroje išvydęs žalumą, nejučia prisiminiau liūtus. Man visada patikdavo liūtai ir panteros, tačiau niekada neidavau į drėgną ir tamsų akvariumo pastatą. Pastatęs dviratį prie grotinės tvoros, nuėjau pasigrožėti tulpėmis. Liūtai buvo bjaurūs ir liūdni, o mano pantera miegojo. Nutariau užsukti į akvariumą, žvilgtelėjau į paprastas žuvis, ir netikėtai akis užkliuvo už aksolotlių. Ištisą valandą spoksojau į juos ir išėjau nebegalėdamas galvoti apie nieko kita.

Sen Ženevjevos bibliotekoje, pažiūrėjęs į žodyną, sužinojau, kad aksolotliai – tai lyg ir kiaupės, kvėpuojančios žiaunomis, vadinamosios *Amblistomos* lervos. Kad tai meksikietiški padarai, buvo aišku iš pirmo žvilgsnio, iš rausvų actekiškų snukučių ir lentelės, prikaltos viršuje prie akvariumo. Perskaičiau, kad Afrikoje aptikta gyvių, sausmečiu gyvenančių sausumoje, o liūčių periodu – vandenyje. Sužinojau, kad ispaniškai jie vadinami

acholotėmis, kad jie valgomi, o jų taukai kadaise buvo vartojami (vadinasi, dabar nebevartojami) kaip ir žuvų taukai.

Gilintis į mokslinius veikalus nekilo noras, tačiau rytojaus dieną vėl nuvažiavau į Botanikos sodą. Ėmiau važinėti kiekvieną rytą, o kartais – ir rytais, ir popiet. Akvariumo prižiūrėtojas sutrikęs nusišypsodavo, imdamas iš manęs bilietą. Užsikvempdavau ant metalinės užtvaros ir spoksodavau į juos. Nieko nuostabaus, nes nuo pat pirmos akimirkos supratau, kad mus sieja tie patys saitai, kad mus tebejungia kažkas tolima ir pamiršta. Tą pirmąjį rytą man užteko tik stabtelėti prie stiklinės sienelės, už kurios vandenyje kilo oro burbuliukai. Aksolotliai susigrūdę tūnojo šlykščiame ir ankštame kampelyje (tik man vienam žinoma, koks jis šlykštus ir ankštas), ant dugno, nuberto apgliaumėjusiais akmenukais. Jų buvo devyni, ir beveik visi, subedę žiomenis į stiklą, auksinėmis akutėmis spoksojo į prieinančius žmones. Sutrikau, kone susigėdau pagalvojęs, jog tiesiog nepadoru stypsoti priešais tuos gyvius, ramiai ir tyliai kiūtančius akvariumo gale. Mintyse pasirinkau vieną, po dešinei, šiek tiek toliau nuo kitų, kad galėčiau įdėmiau jį apžiūrėti. Jis buvo rausvas, tarsi kiaurai perregimas (nejučia pagalvojau apie kiniškas matinio stiklo statulėles), panašus į penkiolikos centimetrų ilgio driežiuką, su nepaprastai gležna žuvies uodegyte, pačia jautriausia mūsų kūno vieta. Išilgai nugaros iki pat uodegos traukėsi skaidrus pelekas, tačiau ypač mane sukrėtė letenėlės, laibos ir grakščios letenėlės su pirščiukais, o pirščiukai – su miniatiūriniais kaip žmogaus nagiukais. Ir tuomet įžiūrėjau akis, veidą. Veidas be jokios išraiškos, be jokių ypatingų žymių, išskyrus akis, du plyšelius, panašius į segtuko galvutę, skaidrias, auksinės spalvos akis be gyvybės ženklo, tačiau veizdžias: mano žvilgsnis, prasismelkęs pro auksinius taškelius, grimzdo į blausią paslaptingą gelmę.

Akį juosė siaurutis juodas lankelis, paryškindamas ją rausvame fone, tarsi rausvojo akmens galvoje, netaisyklingo trikampio nusklembtais kampais formos, be galo panaši į laiko pagraužtą statulėlę. Žiomenys buvo beveik nepastebimi pačioje trikampės galvos apačioje, tik iš šono buvo matyti įspūdingas jų dydis, iš priekio negyvame akmenyje – nebent siauras ruoželis. Iš abiejų galvos pusių, ten, kur turėtų būti ausys, it koralai styrojo trys raudoni stiebeliai – tarytum augliukai, tikriausiai žiaunos. Tai buvo vienintelis gyvas organas, kas dešimt ar penkiolika sekundžių stiebeliai staiga atsitiesdavo ir vėl nulinkdavo. Kartais vos vos sukrutėdavo letenėlė, matydavau, kaip į dumblą švelniai įsminga pirštukai. Mums apskritai nelabai patinka per daug judėti, o ir akvariumas gana ankštas: vos krusteli, užsibedi ant kieno nors uodegos ar galvos – vieni nemalonumai, prasideda grumtynės, nuvargsti. Greičiau bėga laikas, kai ramiai sau glūdome.

Būtent ši ramybė pakerėjo mane, kai, pirmąsyk palinkęs prie akvariumo, išvydau aksolotlius. Man pasirodė, kad šiek tiek supratau jų slaptą siekį abejingu nejudrumu įveikti erdvę ir laiką. Vėliau aiškiai suvokiau: matydamas, kaip jie judina žiaunas, liaunomis letenėlėmis remiasi į akmenukus, netikėtai pajuda iš vietos (kai kurie jų plaukia tiesiog vingiuodami kūnu), įsitikinau, kad, valandų valandas sąstingio sukaustyti, jie vis dėlto sugeba atsibusti iš to savito letargo. Ypač mane kerėjo jų akys. Palyginti su jomis, žavios kituose akvariumuose gyvenančių žuvų akys, tokios panašios į mūsų, atrodė tiesiog kvailos. Aksolotlių akys man bylojo apie kitokį gyvenimą, kitokią pasaulėžiūrą. Veidu prisiplojęs prie stiklo (prižiūrėtojas kartais sunerimęs imdavo koščioti), stengdavausi geriau įžiūrėti auksinius taškelius, tą angą, pro kurią patenkama į be galo lėtą ir tolimą rožinių gyvių

pasaulį. Buvo beprasmiška pirštu barbenti į stiklą prieš pat jų žiomenis, niekada nepastebėjau, kad jie būtų atkreipę į tai dėmesį. Auksinės akutės spindėdavo švelnia ir podraug šiurpia šviesa, žvelgdamos į mane iš tokios bedugnės gelmės, kad man imdavo svaigti galva.

Vis dėlto jie buvo mums artimi. Supratau tai dar prieš tapdamas aksolotliu. Supratau tai tą dieną, kai prie jų priėjau pirmą kartą. Priešingai nei mano dauguma žmonių, beždžionių antropomorfiniai bruožai rodo, koks laiko tarpas skiria mus vienus nuo kitų. Tai, kad aksolotlis visiškai nepanašus į žmogų, patvirtino mano spėjimą ir tai, kad remiuosi ne vien paprastomis analogijomis. Tik štai letenėlės... Tačiau driežai taip pat turi tokias pat kojytes ir nė iš tolo nepanašūs į mus. Man regis, viską lėmė aksolotlių galva, rausva, trikampės formos, auksinės akys. Jos žiūrėjo su išmanymu. Kažko reikalavo. Jie nebuvo tiesiog *gyviai*, ir tiek.

Šiuo atveju buvo aišku, jog paprasčiausia – įgulti į mitologiją. Į aksolotlius ėmiau žiūrėti kaip į tam tikros metamorfozės rezultatą, metamorfozės, kurios metu nepavyko sunaikinti jų paslaptingos žmogiškosios esmės. Įsiteigiau sau mintį, kad tai savo kūno vergai, pasmerkti amžinai gelmių tylai, beviltiškiems apmąstymams. Neveizdžios akys, mažyčiai, neišraiškingi auksiniai ratilėliai, siaubingai blaivus žvilgsnis mane nukrėsdavo šiurpu tarytum nebylus šauksmas: „Gelbėk mus, gelbėk mus!" Aš susigriebdavau nejučia kuždąs paguodos žodžius, stengdamasis įkvėpti jiems naivių vilčių. Jie spoksojo į mane nejudėdami, tik tolydžio atsitiesdavo rausvi žiaunų stiebeliai. Tą akimirką mane lyg perverdavo bukas skausmas: galbūt jie matė mane, jautė mano pastangas permanyti jų nepermanomą gyvenimą. Jie nebuvo žmonės, tačiau nė vienas gyvis neatrodė toks artimas

man. Aksolotliai buvo liudytojai ir podraug rūstūs teisėjai. Jaučiausi prieš juos nešvarus – su tokiu pasibaisėtinu tyrumu žvelgė į mane jų skaidrios akys. Tai buvo lervos, tačiau lerva – tai ir kaukė, ir šmėkla. Kokia išraiška laukė savo valandos, dangstydamasi tais bejausmiais ir sykiu nenumaldomu žiaurumu dvelkiančiais actekų gymiais?

Aš bijojau jų. Ko gero, jei šalia nebūtų kitų lankytojų ir prižiūrėtojo, nedrįsčiau likti su jais vienas. „Jūs ryjate juos akimis", – kvatodamas sakė man prižiūrėtojas, tikriausiai laikydamas mane kuoktelėjusiu. Jis nesuvokė, jog jie palengva ryja mane auksinių žmogėdrų akimis. Net ir toli nuo akvariumo būdamas, galvodavau tik apie juos, jie tarytum veikė mane per atstumą. Ėmiau važinėti tenai kiekvieną dieną, o naktimis vaizduodavausi, kaip jie glūdo tamsoje, retkarčiais iš lėto atkišdami letenėlę, prie kurios staiga prisiliečia kita. Galimas daiktas, jie mato ir tamsoje, tad diena jiems neturi pabaigos. Aksolotlių akys be vokų.

Dabar man aišku, kad nieko keista neatsitiko, kad taip ir turėjo būti. Kiekvieną rytą, palinkdamas prie akvariumo, vis geriau juos pažindavau. Jie kentėjo, visomis savo kūno ląstelėmis jaučiau tą tramdomą kančią, kančią, sukaustytą akvariumo dugne. Jie stengėsi kažką įžiūrėti – seniai prarastą viešpatavimą, laisvės metą, kai pasaulis priklausė aksolotliams. Sunku įsivaizduoti, jog tokia kraupi išraiška, įveikusi priverstinį akmeninių veidų neišraiškingumą, galėtų reikšti ką nors kita, o ne skausmingą žinią, amžino pasmerkimo, vandeninio pragaro kančių liudijimą. Bergždžiai stengiausi save įtikinti, kad visa kuo kaltas mano perdėtas jautrumas, paskatinęs mane pripažinti jiems protą, kurio jie neturi. Ir jiems, ir man viskas aišku. Todėl nebuvo ko stebėtis, kad man taip atsitiko. Stovėjau veidu prisiplojęs prie akvariumo stiklo, žvilgsniu bandydamas dar ir dar kartą įminti

tų auksinių – be rainelės ir vyzdžių – akių paslaptį. Mačiau čia pat prie stiklo prisikišusį nejudrų aksolotlį. Staiga nei iš šio, nei iš to pamačiau savo veidą prie stiklo ir nė kiek nenustebau išvydęs jį akvariume, kitoje stiklo pusėje. Tuomet mano veidas pasitraukė, ir aš supratau.

Tik vienas dalykas atrodė man keistas: galvojau kaip ir anksčiau, žinojau ir supratau. Suvokęs visa tai, iš pradžių pajutau tokį siaubą, koks persmelkia žmogų, kuris atsipeikėjęs supranta, kad yra gyvas palaidotas. Iš lauko mano veidas vėl prisikišo prie stiklo, pamačiau, kaip, kietai sučiaupęs lūpas, stengiuosi suvokti aksolotlius. Aš buvau aksolotlis – dabar akimoju suvokiau, jog suprasti to neįmanoma. Jis buvo už akvariumo, jo mintys buvo mintys už akvariumo. Suvokdamas tai, būdamas juo, buvau aksolotlis ir gyvenau savo pasaulyje. Siaubas persmelkė – iškart tai supratau – kai tik dingtelėjo į galvą, kad esu įkalintas aksolotlio kūne, persikėlęs į jį su visomis žmogaus mintimis, gyvas palaidotas aksolotlyje, pasmerktas blaiviai mąstyti tarp šių besmegenių gyvių. Tačiau visa tai išblėso, kai tik kažkieno letenėlė palietė man veidą ir šalia išvydau į mane žiūrintį aksolotlį, ir supratau, kad jis irgi taip pat aiškiai viską supranta, nors ir nemoka to išreikšti. Gal aš buvau ir jame, gal visi mes mąstome kaip žmonės, nors nemokame reikšti savo minčių ir tik auksu spindinčiomis akimis žiūrime prie akvariumo prisiplojusiam žmogui į veidą.

Jis dažnai atvažiuodavo, tačiau dabar jau rečiau rodosi. Kartais kelias savaites nesirodo. Mačiau jį vakar, jis ilgokai spoksojo į mane, paskiau staigiai apsisuko ir nuėjo. Man regis, per daug mumis nesidomi, tiesiog lankosi iš įpratimo. Kadangi nieko kita negaliu daryti, tik mąstau, tad mąstau apie jį be galo. Retkarčiais pagalvoju, kad iš pradžių mes bendravome ir jis jautėsi kaip niekad susijęs su savo amžina paslaptimi. Tačiau tiltai tarp

mūsų buvo sugriauti, nes tai, kas sudarė jo paslaptį, dabar tapo aksolotliu, kuriam svetimas žmogaus gyvenimas. Man regis, iš pradžių aš dar gebėjau savotiškai vėl į jį įsikūnyti – deja, tik savotiškai – ir žadinti jam troškimą geriau mus pažinti. Dabar galutinai tapau aksolotliu ir mąstau kaip žmogus tik todėl, kad visi aksolotliai, įlindę į savąjį rausvojo akmens kiautą, mąsto kaip žmonės. Man rodos, kai kurias mintis man pavyko jam perteikti pirmosiomis dienomis, kai dar buvau jis. Ir dabar, būdamas visiškoje vienatvėje, nes jis niekada nebegrįš, guodžiu save viltimi, kad, galimas daiktas, jis parašys apie mus, tardamasis, jog rašo apsakymą, parašys visą tiesą apie aksolotlius.

Nakčia, aukštielninkas

Ir ateidavo laikas, kai jie iškildavo medžioti priešų
Tai buvo, jų žodžiais tariant, šventasis karas

Atsidūręs vidury erdvaus viešbučio holo, jis tarė sau, kad tikriausiai jau vėlu, paskubomis išėjo į gatvę ir ištraukė motociklą iš užkaborio, kur gretimo namo durininkas leido jį pastatyti. Gatvės kampe, juvelyrinės parduotuvės vitrinoje, laikrodis rodė be dešimties minučių devynias. Saulės spinduliai smelkėsi pro aukštus centro pastatus, ir jis – mąstydamas nevadino savęs vardu – apsižergė savo plieninį žirgą, iš anksto mėgaudamasis pasivažinėjimu. Variklis suurzgė tarp kojų, ir gaivus vėjas išpūtė kelnių apačias.

Važiuodamas centrine gatve, jis pralėkė pro ministerijų pastatus (rausvą, baltą) ir virtinę parduotuvių tviskančiomis vitrinomis. Toliau prasidėjo pati maloniausia kelio dalis, tikra alėja: ilga, medžiais apsodinta gatvė, beveik be jokio eismo, didelės vilos iš abiejų pusių, žemomis tvorelėmis atitverti sodai, nusidriekę iki pat šaligatvių. Jis važiavo kaip ir pridera dešiniąja puse, tačiau galbūt šiek tiek išsiblaškęs, pernelyg žavėdamasis išpuoselėtomis vejomis, ankstyvo rytmečio dvelksmais. Tikriausiai buvo nejučia atsipalaidavęs, todėl ir nespėjo išvengti eismo nelaimės. Kai pamatė, jog gatvės kampe sustojusi moteris, degant raudo-

nai šviesai, staiga išbėgo jam priešais, buvo jau per vėlu ką nors galvoti. Jis numynė stabdį, truktelėjo rankinio stabdžio svirtelę, pasuko į kairę, pajuto smūgį, iškart išgirdo moters klyksmą ir neteko regėjimo. Tarytum ūmai užmigo.

Atsipeikėjo staiga. Keturi ar penki jaunuoliai traukė jį iš po motociklo. Burnoje pajuto sūrų kraujo skonį, maudė kelį, o kai jį pakėlė nuo žemės, suriko, neištverdamas skausmo – atrodė, lyg kas būtų mygęs dešinę ranką. Išgirdo balsus – kažkas juokavo, stengdamasis jį padrąsinti, – tačiau tie balsai neturėjo nieko bendra su palinkusiais prie jo žmonėmis. Jį nuramino nebent žodžiai, kad, sukdamas už kampo, jis nepažeidė taisyklių. Stengdamasis įveikti pykinimą, palengva veržiantį gerklę, jis pasiteiravo apie moterį. Aukštielninkas gulėdamas ant neštuvų ir nešamas į artimiausią vaistinę, išgirdo, kad nelaimės kaltininkė atsipirko keliais įbrėžimais ant kojų. „Jūs tik vos vos ją užkliudėte, tačiau nuo smūgio motociklas apsivertė..." Žioplių pasakojimai, pastabos, lėčiau, neškite galva į priekį, va šitaip, žmogus, vilkintis chalatu, duoda jam gerti, ir jam pasidaro gera mažytės priemiesčio vaistinės prieblandoje.

Policijos greitoji pagalba atlėkė po penkių minučių, sanitarai jį perkėlė ant minkštų neštuvų, ir jis galėjo patogiai išsitiesti. Blaivia galva, tačiau suvokdamas, kad tebėra siaubingo šoko būsenos, lydinčiam policininkui pasakė savo adresą. Ranka beveik nebeskaudėjo, iš prakirsto antakio per veidą sroveno kraujas. Keliskart nulaižė jį nuo lūpų. Jautėsi pakenčiamai, ką beveiksi: eismo nelaimė, nepasisekė, ramiai pagulės porą savaičių, ir tiek. Policininkas pasakė, kad motociklas iš pažiūros nelabai nukentėjo. „Na, žinoma, – atsiliepė jis. – Juk aš pridengiau jį savo kūnu." Jiedu nusijuokė, ir, atvažiavus į ligoninę, policininkas paspaudė jam ranką ir palinkėjo sėkmės. Pamažu vėl ėmė pykinti; pro

paukščių aptūptus medžius transportavimo vežimėliu vežamas per kiemą į kitą korpusą, jis užsimerkė trokšdamas arba užmigti, arba gauti narkozės dozę. Tačiau teko ilgokai laukti ligonine kvepiančiame kambaryje, kol slaugytojos užpildys kortelę, nurengs jį ir apvilks standžiu pilkšvu chalatu. Ranką jam tikrino atsargiai, kad neskaudėtų. Jos be perstojo juokavo, ir, jeigu netrauktų skrandžio, jis jaustųsi visiškai gerai, būtų beveik patenkintas.

Jį nuvežė į rentgeno kabinetą, o po dvidešimties minučių, ant krūtinės padėjusios dar nespėjusią išdžiūti rentgeno nuotrauką nelyginant juodą antkapio plokštę, – į operacinę. Prie jo priėjo aukštas, liesas žmogus, baltas nuo galvos iki kojų, ir ėmė žiūrėti nuotrauką. Moters rankos paėmė jam už galvos, jis pajuto, kaip jį perkelia ant kito vežimėlio. Vėl priėjo žmogus baltu apdaru, šįkart šypsodamasis, su kažkokiu blizgančiu daiktu dešinėje rankoje. Paplekšnojo jam per skruostą ir davė ženklą kažkam, stovinčiam užpakaly.

Sapnas buvo keistas, vienų kvapų, o kvapų jis niekada nebuvo sapnavęs. Iš pradžių atsidavė pelke, juo labiau kad po kairei nuo tako driekėsi raistas, liūnas, iš kurio niekam nepavykdavo išsikapanoti. Tačiau pelkės tvaikas netrukus dingo, padvelkė kvapais, sodriais ir tamsiais kaip naktis, į kurią jis bėgo gelbėdamasis nuo actekų. Viskas buvo paprasta ir aišku, jam reikėjo gelbėtis nuo actekų, sukilusių į medžioklę – medžioti žmonių, ir vienintelė išeitis buvo pasislėpti girių gūdumoje, tačiau nieku gyvu nenutolti nuo siauro tako, žinomo tik jiems, motekams.

Labiausiai jį kamavo kvapai, lyg, grimztant į miego akivarą, kažkas būtų priešinęsis tam, kas neįprasta, kas ligi šiol neturėjo nieko bendra su žaidimo taisyklėmis. „Kvepia karu", – pagalvojo jis, instinktyviai griebdamasis akmeninio durklo, užkišto už megztos vilnonės juostos. Pasigirdus netikėtam garsui, susi-

gūžė ir drebėdamas apmirė vietoje. Ta baimė nebuvo kuo nors ypatinga, jo sapnai visada būdavo pilni baimės. Jis prigludo krūmuose tarp šakų, tamsios nakties priedangoje. Tolumoje, tikriausiai kitapus plataus ežero, liepsnojo, ko gero, stovyklos laužai, raudona žara toje pusėje degė dangus. Garsas nepasikartojo. Matyt, trakštelėjo laužiama šaka. Gal koks žvėris bėgo kaip ir jis, užuodęs karo kvapą. Jis palengva atsitiesė uosdamas orą. Nieko nebuvo girdėti, tačiau vis dar tvyrojo ir baimė, ir tas kvapas, šleikštus šventojo karo tvaikas. Reikėjo žūtbūt eiti toliau, nusigauti į pat girios gūdumą, aplenkiant liūnus. Apgraibomis jis žengė kelis žingsnius, tolydžio lenkdamasis pasitikrinti, ar po kojomis tebėra išmintas takas. Stengėsi nepasiduoti pagundai leistis bėgti, nes iš abiejų pusių liumpsėjo liūnas. Stabtelėjęs tamsoje pabandė susivokti, kuria kryptimi reikėtų eiti. Staiga tvokstelėjo kraupus šuoras kvapų, kurių jis labiausiai bijojo, ir jis galvotrūkčiais puolė į priekį.

– Iškrisi iš lovos, – tarė šalia gulintis ligonis. – Liaukis blaškęsis, drauguži.

Jis atsimerkė – leidosi vakaras, žemai pakibusi saulė švietė tiesiai į erdvios palatos langus. Stengdamasis nusišypsoti kaimynui, jis kone fiziškai nusivaikė paskutinius košmaro vaizdinius. Sugipsuota ranka kabojo kažkokio įtaiso skrysčiais pakelta į viršų, o prie jos buvo prikabintas svarstis. Troškino, lyg būtų bėgęs kelis kilometrus, tačiau gerti jam nedavė, tik suvilgė lūpas ir leido gurkštelėti lašelį. Pamažu kilo temperatūra, mielai būtų vėl užmigęs, bet norėjo verčiau mėgautis malonumu – ramiai gulėti pusiaumirka, klausydamasis ligonių kalbų, retkarčiais atsakinėdamas į klausimus. Pamatė, kaip šviesiaplaukė slaugytoja pristūmė prie jo lovos baltą vežimėlį, spiritu suvilgyta vata patrynė jam šlaunį ir įsmeigė storą adatą, žarnele sujungtą

su stikliniu indu, pilnu drumsto skysčio. Priėjo jaunas gydytojas su įtaisu, pagamintu iš odos ir metalo, priveržė jam prie sveikos rankos ir ėmė kažką matuoti. Pamažu temo, ir, tolydžio kylant temperatūrai, jis nejučia artėjo prie būklės, kai daiktai atrodo lyg stebimi pro teatrinį žiūroną, jie tikri ir malonūs, bet drauge truputį kelia pasibjaurėjimą: taip atsitinka, kai žmogus žiūri nuobodų kino filmą – pagalvoja, kad lauke dar bjauriau, ir niekur neina.

Slaugytoja atnešė dubenėlį gardaus auksinio sultinio, kvepiančio porais, salierais, petražolėmis. Pamažu, po trupinėlį, dingo riekutė duonos, brangesnė už pokylio patiekalais nukrautą stalą. Ranka visiškai nebeskaudėjo, ir tik iš susiūto antakio retkarčiais trykštelėdavo karštas kraujas. Kai tamsiai mėlyna blanda užgulė didelius palatos langus, jam dingtelėjo mintis, kad užmigti nebus sunku. Truputį nepatogu aukštielninkam, tačiau, aplaižęs karštas sukepusias lūpas, pajuto sultinio skonį ir atsiduso laimingas, pamažu grimzdamas į miegą.

Iš pradžių kilo tikra sumaištis, vėl atgijo valandėlę prigesę arba sumišę vaizdiniai. Jis suvokė, kad bėga akloje tamsoje, nors dangus virš galvos tarp medžių lajų atrodė daug šviesesnis nei visa kita. „Takas, – dingtelėjo mintis. – Aš nuklydau nuo tako." Kojos klimpo į storą lapų ir dumblo paklotę, sulig kiekvienu žingsniu krūmų šakos čaižė jam per liemenį ir kojas. Uždusęs, jausdamasis užspeistas, nors aplink tvyrojo tamsa ir tyla, jis pritūpė ir įsiklausė. Gal takas visai čia pat, praaušus tikrai pamatys. Dabar apie tai nėra ko nė galvoti. Ranka, neseniai instinktyviai gniaužiusi durklo rankeną, lyg pelkių skorpionas nusliuogė prie kaklo, kur kabojo apsauginis amuletas. Vos krutindamas lūpas, jis sukalbėjo maldą kukurūzams, lemiantiems laimės mėnulius, ir kreipėsi į Aukščiausiąją, motekų gėrio globėją. Tačiau tą pačią

akimirką pajuto, kad kojos jau įklimpo iki pusiau blauzdų ir pamažu klimpsta gilyn, ir laukti svetimos girios tamsoje pasidarė nebepakenčiama. Šventasis karas prasidėjo pirmąją mėnulio naktį ir vyko jau tris paras. Jeigu jam pasisektų pasislėpti girios gūdumoje, raisto pakraštyje išsukus iš tako, galimas daiktas, kariai nebeatsektų jo pėdsakų. Dingtelėjo mintis, kad tikriausiai jie turi jau daug belaisvių. Tačiau svarbu ne skaičius – svarbu neviršyti dievų nustatyto šventojo laiko. Medžioklė tęsis, kol šventikai duos ženklą grįžti. Viskas vyksta pagal taisykles nuo pradžios iki pabaigos – prasidėjus šventajam karo laikui, jis atsidūrė medžiojamųjų pusėje.

Jis išgirdo riksmus ir pašoko, apgniaužęs durklą. Tarytum gaisro pašvaistė būtų nutvieskusi horizontą – netoliese pro šakas išvydo liepsnojančius deglus. Tvokstelėjo nepakenčiamas karo tvaikas, ir, kai pirmas priešas puolė jam ant sprando, jis beveik mėgaudamasis įsmeigė akmeninius ašmenis jam į krūtinę. Aplink plieskė deglai, griaudėjo linksmi riksmai. Jis spėjo smogti dar porą kartų, ir ant kaklo jam užsiveržė kilpa.

– Temperatūra kyla, – tarė kaimynas iš gretimos lovos. – Man irgi taip atsitiko, kai operavo dvylikapirštę žarną. Išgerk vandens, gal ramiau miegosi.

Palyginti su naktimi, iš kurios jis ką tik sugrįžo, šilta palatos prieblanda jam pasirodė nuostabi. Palubėje ant galinės sienos tarytum budri akis degė violetinė lempa. Ligoniai kosėjo, šnopavo, kuždėjosi. Buvo gera, jauku, saugu – jokių gaudynių, jokio... Ne, nevalia prisiminti košmaro. Galima galvoti apie malonesnius dalykus. Jis sužiuro į sugipsuotą ranką, skrysčius, kuriais pakelta ji taip patogiai kabojo ore. Ant naktinio stalelio stovėjo butelis mineralinio vandens. Jis godžiai gurkštelėjo tiesiai iš gurklio. Aiškiau pamatė visą palatą, trisdešimt lovų, spintas stiklinėmis

durimis. Turbūt temperatūra nuslūgo, veidas jau nebedegė. Antakis beveik nebeskaudėjo, tai buvo nebe skausmas, bet veikiau tik prisiminimas. Jis vėl įsivaizdavo, kaip išeina iš viešbučio, traukia motociklą. Kas būtų galėjęs pagalvoti, kad viskas gali taip pasibaigti? Jis pabandė prisiminti nelaimės akimirką ir įtūžo suvokęs, jog ten žioji tuštuma, spraga, kurios nesugeba užpildyti. Po smūgio iki tos valandėlės, kai žmonės jį pakėlė nuo žemės, atmintį temdė nežinia ar kažkas panašaus. Ir drauge jam buvo toks jausmas, jog toji tuštuma, ta nebūtis tęsėsi ištisą amžinybę. Ne, ji nesitęsė, veikiau atrodė, kad toje tuštumoje jis perėjo kažkur kitur arba įveikė nežmonišką atstumą. Smūgis, smarkus krytis ant grindinio. Šiaip ar taip, išnėręs iš juodo akivaro, beveik apsidžiaugė, kai vyrai pakėlė jį nuo žemės. Nors ir skaudėjo sulaužyta ranka, iš prakirsto antakio sunkėsi kraujas, maudė sumuštą kelį, vis dėlto jis apsidžiaugė grįžęs į šį pasaulį, vėl išvydęs dienos šviesą, apsidžiaugė, kad žmonės jam tokie geri, padeda nelaimėje. Tiesiog neįtikėtina. Progai pasitaikius, reikėtų pasikalbėti su vaistininku. Vėl ėmė lenkti miegas, pamažu traukdamas atgal. Priegalvis buvo toks minkštas, o degančią nuo temperatūros burną maloniai gaivino mineralinis vanduo. Gal pavyktų pailsėti kaip dera, nekamuojamam tų prakeiktų košmarų. Palengva geso palubėje violetinė lempa.

Užmigęs aukštielninkas, nė kiek nenustebo, kai atsipeikėjo ta pačia poza, bet užtat užveržė gerklę dvelktelėjus drėgmės, šlapių akmenų kvapui ir iškart nušvito protas. Beprasmiška atsimerkus žvalgytis į visas puses: aplink aklina tamsa. Jis pabandė pasikelti, tačiau pajuto, kad rankos ir kojos surištos. Jis gulėjo išpleiktas ant šaltų ir drėgnų akmeninių plokščių. Šaltis smelkėsi į nuogą nugarą, kojas. Smakru pabandė siekti amuleto ir suvokė, kad jis nutrauktas nuo kaklo. Dabar jis žuvęs, jokios maldos nebeišgel-

bės nuo mirties. Iš tolo, tarytum prasisunkęs pro belangės akmenines sienas, atsklido šventės būgnų dundesys. Priešų atvilktas į teokalį*, šventyklos belangėje jis laukė savo eilės.

Jis išgirdo riksmą, duslų riksmą, aidu atšokantį nuo sienų. Dar vieną riksmą, pasibaigusį aimana. Tai jis rėkė tamsoje, rėkė, nes buvo gyvas, visas jo kūnas riksmu gynėsi nuo to, kas netrukus turėjo atsitikti, nuo neišvengiamos žūties. Jis pagalvojo apie savo gentainius, sugrūstus į gretimas belanges, ir apie tuos, kurie jau lipa laiptais ant aukuro. Jis vėl suriko, dusliai, vos įmanydamas prasižioti, stengdamasis iš paskutiniųjų – žandikauliai buvo lyg surakinti, bet podraug tarsi guminiai, tad žiotis jis galėjo be galo lėtai. Sudžeržgus skląsčiams, jis krūptelėjo, lyg bizūnu perlietas. Mėšlungiškai raitydamasis, bandė išsivaduoti nuo virvių, bet jos dar skaudžiau suveržė rankas ir kojas. Dešinė ranka, stipresnioji, taip įsitempė, jog pervėrė nepakenčiamas skausmas, ir jam teko susitaikyti su likimu. Jis išvydo, kaip atsidarė dvivėrės durys, ir deglų smarsas jį pasiekė greičiau nei šviesa. Žiūrėdami į jį su panieka, priėjo šventikų parankiniai, susijuosę vien apeiginėmis strėnjuostėmis. Deglų atšvaitai šmaižiojo prakaitu srūvančiais kūnais, juodais, plunksnomis apkaišytais plaukais. Virvės atsileido, tačiau vietoj jų jį suspaudė karštos, kaip varis kietos rankos; jis pajuto, kaip keturi parankiniai jį kelia vis dar aukštielninką ir neša koridoriumi. Deglininkai ėjo priešaky, blausiai apšviesdami drėgnas akmenines sienas ir lubas, tokias žemas, kad parankiniams teko nulenkti galvas. Dabar jį nešė ir nešė, artėjo galas. Aukštielninką, per kokį metrą nuo grubių, uoloje iškirstų lubų, kurias retkarčiais nušviesdavo deglų atšvaitai. Kai vietoj lubų

* Teokalis („Dievo namai") – Centrinės Amerikos piramidė, kurios viršūnėje įrengta šventykla.

atsivers žvaigždėtas dangus ir priešais pasirodys riksmų ir šokių užtvindyti laiptai, ateis galas. Koridorius atrodė be galo ilgas, bet netrukus pasibaigs, tuomet staiga padvelks gaivus, žvaigždėmis žiburiuojantis oras, tačiau viskas dar buvo priešaky, jie nešė jį be paliovos raudonoje prieblandoje, šiurkščiai grumdydami, ir jis muistėsi, tačiau priešintis beviltiška, jeigu jie nuplėšė nuo kaklo amuletą, jo tikrąją širdį, gyvybės šaltinį.

Vienu trūkiu atsidūrė ligoninės naktyje po aukštomis jaukiomis lubomis, švelnioje tamsoje, supančioje jį iš visų pusių. Dingtelėjo mintis, kad tikriausiai bus rėkęs, bet kaimynai ramiai miegojo. Vandens butelis ant naktinio stalelio atrodė lyg burbulas, skaidrus lašas melsvame tamsių langų fone. Jis sunkiai šniokštavo stengdamasis į plaučius įkvėpti kuo daugiau oro, pamiršti vaizdinius, tarytum prilipusius prie vokų. Kiekvieną-syk, vos užsimerkus, jie iškart atgydavo, ir jis pašokdavo, siaubo apimtas, tačiau drauge džiaugdamasis, kad pagaliau nemiega, kad būdraudamas jis saugus, kad netrukus ims aušti, ir jis kietai užmigs, kaip paprastai atsitinka tokiu metu, nieko negalvodamas ir nesapnuodamas. Buvo nelengva valdytis, neįveikiamai lenkė miegas. Sukaupęs jėgas, sveika ranka siektelėjo butelio su vandeniu, bet nepasiekė – pirštai apgniaužė tuštumą, vėl juodai juodą, koridorius atrodė be galo ilgas, raudoni deglų atšvaitai šokinėjo sienomis nuo vieno akmens luito ant kito, ir jis, gulėdamas aukštielninkas, dusliai sudejavo, nes lubos baigėsi, kildamos aukštyn, atsivėrė tarytum tamsos nasrai, ir parankiniai atsitiesė, ir iš aukštybių krito veidan delčia, tačiau akys nenorėjo nieko matyti, beviltiškai mirkčiojo, stengdamosi įžvelgti kitą pusę, vėl pamatyti saugias palatos lubas. Ir kiekvieną sykį atsimerkęs išvysdavo delčią nakties danguje: parankiniai nešė jį laiptais, tik dabar jo galva kabojo nusvirusi, o aukštai viršuje

degė laužai, aukštyn kilo raudoni stulpai kvapnių dūmų, ir staiga jis pamatė raudoną akmenį, blizgantį nuo srūvančio kraujo, ir paaukotą žmogų tebetirtančiomis kojomis, kurį, nuvilkę nuo aukuro, taisėsi mesti žemyn nuo šiaurinių laiptų. Jis griebėsi paskutinės vilties ir, stipriai užsimerkęs, sudejavo, tikėdamasis pabusti. Akimirką dar vylėsi, kad pasiseks, nes vėl bejėgiškai tysojo lovoje, tik tabalavo nusvirusi galva. Tačiau atsidavė mirtimi, ir atsimerkęs išvydo su akmeniniu peiliu rankoje artėjant kruviną šventiką. Spėjo dar kartą užsimerkti, nors jau suprato, kad nebepabus, kad nebemiega, kad nuostabusis sapnas buvo ne šis, o anas, beprasmiškas kaip ir visi sapnai: sapnavo, jog, apžergęs didžiulį metalinį vabzdį, dūzgiantį tarp kojų, skrieja keistomis neregėto miesto gatvėmis, tolydžio mirgant žalioms ir raudonoms ugnims, kurios dega be liepsnos ir be dūmų. Tame nežmoniškai apgaulingame sapne jį irgi pakėlė nuo žemės ir kažkas taip pat su peiliu rankoje žengė prie jo, aukštielninko, gulinčio ant nugaros užmerktomis akimis tarp laužų.

Žaidimas baigtas

Karštymečiu, popiet, palaukę, kol mama ir teta Rūta nueis pokaičio, mes trise su Letisija ir Olanda pro baltuosius vartelius išbėgdavome žaisti prie geležinkelio. Mama ir teta Rūta nemėgdavo plauti indų, ypač kai mudu su Olanda šluostydavome lėkštes, tuomet pasipildavo priekaištai, ant grindų lyg netyčia krisdavo šaukšteliai, skambėdavo tik mums suprantami žodžiai ir apskritai toje tamsioje, pamazgomis dvokiančioje virtuvėje, kur amžinai miaukdavo Chosė, indų plovimas paprastai baigdavosi kraupiais kivirčais ir sumaištimi. Kas jau kas, o Olanda mokėdavo nervus gadinti, pavyzdžiui, tyčia įmesdavo į pamazgas švariai išplautą lėkštę arba lyg tarp kita ko užsimindavo, kad Losų namuose ne viena, o dvi tarnaitės. Aš naudodavau kitokią taktiką, tetai Rūtai piršdavau mintį, kad, užuot gadinusi rankas šveisdama prikaistuvius, ji verčiau imtųsi taurių arba lėkščių, kurias labiausiai mėgdavo plauti mama, ir taip jas nuteikdavau priešiškai, kad man pačiai tektų patys lengviausi darbai. Kai jos įsiėsdavo savo patarimais ir ilgais pamokslais apie pareigas ir sąžinę, būdavome pasiryžusios netgi didvyriškam žygdarbiui – pavyzdžiui, šliūkštelėdavome verdančio vandens katinui ant kukšteros. Netiesa, kad, pienu nudegęs, katinas ir šalto vandens bijo, nes mūsiškis Chosė niekada nesitraukdavo iš virtuvės ir tiesiog prašyte prisiprašydavo vargšelis, kad užpiltume jam ant nugaros bent pusę puodelio šimto laipsnių karštumo vandens,

na, gal ne šimto, gal mažiau, daug mažiau, nes jam niekad nesišerdavo kailiukas, tačiau namuose vis tiek jovalai virdavo, visus garsus stelbdavo nuostabus tetos Rūtos si bemol, o mama duodavosi po namus ieškodama mums rykštės, mudvi su Olanda bėgdavome slėptis dengtoje galerijoje arba tuščiuose galiniuose kambariuose, kur mudviejų laukdavo Letisija, skaitydama Ponsoną diu Terajį*. Protas neneša, kaip galima jį skaityti!

Dažniausiai mama vydavosi mus gerą gabalą, tačiau jai labai greit išsivadėdavo noras išvelėti mums šonus ir galiausiai, kai mes, užsisklendusios duris, jausmingai kaip teatro scenoje maldaudavome atleidimo, galų gale numodavo ranka ir nueidavo sau visada kartodama tuos pačius žodžius:

– Ak jūs, nenaudėlės, vieną gražią dieną atsidursite gatvėje!

Tačiau paprastai atsidurdavome prie geležinkelio, kai tik namuose įsiviešpataudavo ramybė ir netgi katinas, vapsvoms dūzgiant, irgi išdribdavo pokaičio citrinmedžio paunksnėje. Tyliai atkeldavome baltuosius vartelius, ir, vos tik jie užsiverdavo, laisvė pagaudavo mus už rankų ir nešdavo tolyn lengvai kaip vėjas. Tuomet įsibėgėjusios užlėkdavome ant geležinkelio sankasos ir iš ten tylėdamos stebėdavome savo karalystę.

Mūsų karalystė buvo ten, kur geležinkelis išsilenkia puslankiu, eidamas beveik pro pat mūsų sodybos galą. Joje nieko daugiau nebuvo, tik žvyras, pabėgiai ir bėgiai, skurdi žolė, nei šiaip, nei taip šiurpsanti tarp skaldos, ne šiaip kokios, bet tikro granito, kurioje nelyginant deimantai ankstyvo popiečio saulėje šen bei ten tviskėjo žėrutis, kvarcas ir lauko mineralai. Kai paskubomis pasilenkdavome prie bėgių, baimindamosi ne tiek traukinio,

* Pierre-Alexis Ponson du Terrail (1829–1871) – prancūzų nuotykių romanų autorius.

kiek namiškių, galinčių mus pastebėti pro langą, mums į veidą tvokstelėdavo įkaitusių akmenų karštis, o kai atsitiesdavome, apdvelkdavo nuo upės pučiantis vėjas, toks karštas ir drėgnas, kad tiesiog kaip gyte apgydavo skruostus ir ausis. Kojoms pramankštinti džiūgaudamos puldavome žemyn nuo sankasos, paskiau vėl rabždindavomės aukštyn, ir taip ne vieną kartą, nerdamos iš vienos karščio juostos į kitą, braukdavome delnais sau per sukaitusius veidus, kuriais kartais upeliais žliaugdavo prakaitas. Ir visada tylomis, žiūrėdamos tai į bėgius, tai į upę, tą mažytį sklypelį upės, tokios pat spalvos kaip kava su pienu.

Apžvelgusios savo karalystę, galvotrūkčiais leisdavomės nuo sankasos ir sutūpdavome menkoje gluosnių paunksnėje, prie mūrinės mūsų sodybos tvoros, ten, kur verdavosi baltieji varteliai. Ten buvo karalystės sostinė, miškamiestis, mūsų žaidimo pagrindinė buveinė. Žaidimą prasimanė Letisija, laimingiausioji iš mūsų trijulės, lepūnėlė. Letisijai nereikėdavo nei indų šluostyti, nei lovų kloti, galėdavo kiauras dienas skaityti arba klijuoti paveikslėlius, o vakare pasiprašiusi – net užsibūti iki vėlumos drauge su suaugusiaisiais, negana to, turėjo savo kambarį, gaudavo kaulų čiulpų sultinio ir šiaip jau naudodavosi visokiausiomis malonėmis. Nuo pat vasaros pradžios ji vadovavo mūsų žaidimui ir, man regis, apskritai buvo mūsų karalystės valdovė, bent jau visada tardavo savo žodį, o mudvi su Olanda klausydavome neprieštaraudamos, beveik patenkintos. Galimas daiktas, turėjo įtakos ilgi mamos pamokslai apie tai, kaip turime elgtis su Letisija, o gal tiesiog labai ją mylėjome ir neėmėme per daug į širdį, kad ji vadovauja. Beje, iš pažiūros ji visiškai netiko į vadoves, buvo žemesnio ūgio ir nežmoniškai liesa. Olanda irgi liesa, o ir aš niekada nesvėriau daugiau kaip penkiasdešimt kilogramų, tačiau Letisija buvo liesiausia ir – maža to – tokia liesa, kad iš tolo

krisdavo į akis, ypač kaklas ir ausys. Gal ji atrodė tokia liesa dėl to, kad sirgo kažkokia stuburo liga, beveik negalėjo pasukti galvos, tarytum kaimynų lyginimo lenta, aptempta balta medžiaga. Lyginimo lenta, plačiąja dalimi atremta į sieną. O rikiavo mus ir šokdino kaip tinkama.

Su didžiausiu malonumu vaizduodavausi, jog mama arba teta Rūta staiga ima ir sužino apie mūsų žaidimą. Jeigu jos sužinotų apie mūsų žaidimą, pragarai atsivertų. Si bemoliai ir alpuliai, aimanos ir nuoskaudos dėl beprasmiško aukojimosi ir nedėkingumo, šaukimasis dangaus keršto ir bausmių, kurių nusipelnėme, ir galiausiai pranašystė, kad vieną gražią dieną visos trys atsidursime gatvėje. Sulig tais žodžiais mes visada sutrikdavome, nes atsidurti gatvėje mums atrodė visiškai normalu.

Iš pradžių Letisija mums liepdavo traukti burtus. Arba spėdavome, kurioje rankoje ji laiko akmenuką, arba skaičiuodavome iki dvidešimt vieno, arba dar ką nors. Skaičiuodamos iki dvidešimt vieno, tardavomės, kad mūsų ne trys, o penkios arba šešios, idant neįkliūtume į spąstus. Jeigu kuri prasimanytųjų būdavo dvidešimt pirma, imdavome skaičiuoti iš naujo, kol laimėdavo viena kuri iš mūsų. Tuomet mudvi su Olanda pakeldavome akmenį, po kuriuo duobėje būdavo paslėpta dėžutė su papuošalais. Jeigu laimėdavo, pavyzdžiui, Olanda, papuošalus jai parinkdavome mudvi su Letisija. Tas žaidimas buvo dviejų dalių: vieną vadinome „statulomis", kitą – „vaidyba". Vaidybai reikėdavo ne puoštis, bet mimika reikšti jausmus, pavyzdžiui, pavydui išreikšti – iššiepti dantis ir taip sugniaužti kumščius, kad pirštai pabaltų. Gailestingumui gana nutaisyti angelišką veidelį ir pakelti akis į dangų, o rankose ką nors laikyti atkišus: skudurėlį, sviedinuką, gluosnio šakelę, žodžiu, kokią nors dovanėlę neregimam našlaičiui. Lengviausia pavaizduoti gėdą

arba baimę, na, o apmaudui ir pavydui išreikšti tekdavo gerokai pasidarbuoti. Papuošalų griebdavomės vaizduodamos statulas – tada duodavome valią vaizduotei. Kad statula atrodytų kaip reikiant, tekdavo gerai apgalvoti kiekvieną smulkmeną. Pagal žaidimo taisykles „statula" pati neturėjo teisės ką nors rinktis: kitos dvi viską aptardavo ir paskiau parinkdavo papuošalus. „Statula" pagal papuošalus turėdavo spręsti, ką jai dera vaizduoti, todėl žaidimas būdavo sudėtingesnis ir įdomesnis, nes kartais tyčia papuošdavome taip, kad nieko gera neišeitų, ir tik gera išmonė gelbėdavo iš bėdos. Paprastai „vaidyba" sekdavosi kuo puikiausiai, tačiau „statulas" ištikdavo siaubingos nesėkmės.

Tai, apie ką aš pasakoju, prasidėjo dievaižin kada, tačiau viskas pasikeitė tą dieną, kai pro traukinio langą išskrido pirmas laiškutis. Kas be ko, mes vaidindavome ne savo malonumui, mums pačioms labai greitai būtų nusibodę tie vaidinimai. Pagal žaidimo taisykles laimėtoja turėdavo išnerti iš gluosnių paunksnės ir, atsistojusi prie sankasos, laukti traukinio, aštuonios minutės po antros vykstančio iš Tigrės. Šioje vietoje traukiniai važiuodavo labai greitai, ir mes vaizduodavome statulas arba vaidindavome nė kiek nesidrovėdamos keleivių. Beveik nematydavome veidų, pro šalį šmėkščiojant vagonų langams. Tiesa, ilgainiui taip įsimiklinome, kad jau žinodavome, jog kai kurie keleiviai laukia mūsų pasirodant. Vienas žilaplaukis ponas raginiais akinių aptaisais kiekvieną syk iškišdavo galvą pro langą ir, mosuodamas nosine, sveikindavo mūsų naują išmonę – statulą arba mimiką. Berniūkščiai, kurie grįždavo iš mokyklos sutūpę ant vagonų laiptelių, elgdavosi skirtingai: vieni kažką šaukdavo, kiti žiūrėdavo į mus rimtais veidais. Tiesą pasakius, ta, kuri vaidindavo arba vaizduodavo statulą, nieko nematydavo, ji ne-

galėdavo nė krustelėti, pro šalį važiuojant traukiniui, tačiau kitos dvi, stovėdamos gluosnių paunksnėje, stebėdavo, kokį įspūdį daro mūsų vaidyba: ar keleiviams įdomu, ar jie visiškai abejingi. Vieną antradienį iš antro vagono iškrito laiškutis. Nukrito netoli Olandos, tą dieną vaizdavusios šmeižtą, ir nuskriejo iki manęs. Tai buvo sulenktas popieriaus lapelis su pririšta veržle. Gana negrabia vyriška rašysena jame buvo pakeverzota: „Labai gražios statulos. Sėdžiu antrame vagone prie trečio lango. Arielis B." Laiškutis santūrus, nors darbo įdėta nemažai – reikėjo pririšti veržlę, išmesti pro langą. Nudžiugusios metėme burtus, kam teks vaidinti, ir laimėjau aš. Rytojaus dieną niekas nenorėjo vaidinti, visos troškome pamatyti, kaip atrodo tasai Arielis B., tačiau nutarėme nenutraukti žaidimo, baimindamosi, kad jis gali klaidingai suprasti mūsų elgesį, vėl metėme burtus, ir šįkart laimėjo Letisija. Mudvi su Olanda labai apsidžiaugėme, nes Letisijai, vargšelei, geriausiai sekdavosi vaizduoti statulą. Kai ji sustingsta kokia nors poza, sunku pastebėti, jog ji luoša, juo labiau kad visa jos povyza kupina nenusakomo taurumo. Paprastai ji pasirinkdavo vaizduoti kilnumą, sielvartą, pasiaukojimą, atsidavimą. Jei tekdavo būti statula, stengdavosi panėšėti į mūsų svetainėje stovinčią Venerą, kurią teta Rūta vadino Nilo Venera. Tą dieną nuodugniai aptarėme, kaip ji turėtų pasipuošti, kad padarytų Arieliui gerą įspūdį. Iš žalio aksomo atraižos sukurpėme kažką panašaus į tuniką, o ant galvos uždėjome gluosnio šakų vainiką. Tunika buvo be rankovių, tad Letisija atrodė be galo panaši į graikų deivę. Ji parepetavo gluosnio paunksnėje, ir mes nutarėme eiti prie sankasos trise ir kukliai, bet žaviai pasisveikinti su Arieliu.

Letisija buvo nuostabi, nė nekrustelėjo, traukiniui važiuojant pro šalį. Galvos kraipyti ji negalėjo, tad atlošė ją kiek galėdama,

o rankas taip priglaudė prie liemens, jog atrodė, kad jų nė neturi: jei nevilkėtų tunikos, juo labiau žalios, atrodytų kaip tikra Nilo Venera. Trečiame lange iškart pastebėjome šviesiaplaukį jaunuolį melsvomis akimis, ir, kai mudvi su Olanda jam pamojome, jis plačiai mums nusišypsojo. Traukinys pralėkė akimoju, tačiau ir pusę penktos mes vis dar ginčijomės, kokio atspalvio buvo jo tamsi eilutė, ar jis ryšėjo raudoną kaklaraištį, ar buvo patrauklus, ar, priešingai, neišvaizdus. Ketvirtadienį, kai aš vaidinau nusivylimą, gavome dar vieną laiškutį: „Jūs man labai patinkate visos trys. Arielis." Nuo tos dienos jis iškišdavo galvą pro langą ir juokdamasis modavo mums ranka. Mūsų apskaičiavimu, jis buvo aštuoniolikos (nors neabejojome, kad jam ne daugiau kaip šešiolika), ir padarėme išvadą, jog jis kasdien grįžta iš anglų koledžo. Be jokios abejonės, jis lankė anglų koledžą, juk negalėjo mokytis paprastoje mokykloje. Iš visa ko sprendžiant, buvo aišku, kad Arielis iš labai geros šeimos.

Atsitiko neįtikėtinas dalykas – Olandai pasisekė laimėti tris dienas pagret. Ji pranoko pati save, vaidindama nusivylimą ir vagystę, o kiek jėgų teko padėti, vaizduojant balerinos statulą, sunku apsakyti – ne juokai išstovėti ant vienos kojos, kol praeis ilgas traukinys. Kitą dieną ir dar kitą laimėjau aš, ir, man bevaidinant siaubą, beveik į nosį atsitrenkė Arielio laiškutis, bet iš pradžių jo visai nesupratome: „Pati gražiausia – toji, kuri vieno kaulo." Letisija vėliau už mus suvokė, jog rašoma apie ją, tuomet nukaito ir paėjėjo į šalį, o mudvi su Olanda pyktelėjome. Pirmiausia mintyse išvadinome Arielį paskutiniu idiotu, tačiau nieko negalėjome sakyti Letisijai, vargšelei, juk ji tokios jautrios širdies, tikras angelas, ir ne medinį, bet geležinį kryžių neša. Ji nepasakė nė žodžio, bet, regis, suprato, kad laiškutis – jai, nes jį

pasiėmė. Tą dieną grįžome namo tylėdamos ir vakare nebežaidėme drauge. Prie stalo Letisija buvo labai linksma, jai spindėjo akys, ir mama keliskart reikšmingai žvilgtelėjo į tetą Rūtą, lyg norėdama parodyti, kokia ji laiminga. Tomis dienomis jos kaip tik pradėjo gydyti Letisiją naujais stiprinamaisiais vaistais ir, ko gero, manė, kad įvyko stebuklas.

Prieš užmigdamos mudvi su Olanda aptarėme visą bylą. Arielio laiškutis mūsų nė kiek neužgavo – iš pravažiuojančio traukinio viskas geriau matyti, tačiau Letisija, dievaži, piktnaudžiauja savo pranašumu prieš mus, supranta, kad mes nieko nesakysime, nes kiekvienuose namuose, kur pasitaiko luošas žmogus, juo labiau išpuikęs, visi, pradedant pačiu ligoniu, apsimeta, kad nieko nepastebi, žodžiu tariant, dedasi, jog nė žinoti nežino apie tai, ką jis pats kuo puikiausiai suvokia. Todėl Letisija taip akiplėšiškai elgėsi prie stalo ir kaip niekur nieko pasiėmė laiškutį – to jau buvo per daug. Tą naktį vėl sapnavau visokiausias baisybes apie traukinius, sapnavau, kad rytmečiu klaidžioju mazgine geležinkelio stotimi, žirgliodama per bėgius, tolumoje matau raudonus ateinančių traukinių žibintus, karštligiškai svarstau, ar traukinys pravažiuos iš kairės pusės, apmirusi iš siaubo, kad iš užpakalio gali užlėkti greitasis, bet labiausiai bijau, jog, paskutinę akimirką iešmininkui netikėtai perjungus iešmus, mane partrenks garvežys. Vis dėlto atsibudusi visiškai pamiršau savo sapną, nes rytą Letisijai pasidarė taip bloga, kad mes turėjome padėti jai apsirengti. Regis, ji truputį graužėsi dėl vakarykščios, ir mes buvome jai labai geros, užjautėme, kad bus pervargusi ir gal verčiau pailsėtų savo kambaryje ir paskaitytų. Ji neatsakė nė žodžio, tačiau atėjo pusryčių prie stalo ir, mamos klausinėjama, atsakė, kad jaučiasi puikiai ir kad jau nebeskauda nugaros. Šnekėdama ji vis žvilgčiojo į mudvi.

Tą popietę laimėjau aš, tačiau nežinia kas man užėjo – savo vietą užleidau Letisijai, žinia, nieko jai neaiškindama. Jeigu ji jam gražiausia, tegu jis sau žiūri, kolei nusibos. Ji vaizduodavo tik statulas, tad mudvi parinkdavome jai ką nors paprastesnio, kad ji per daug nesivargintų, ir ji nutarė suvaidinti Kinijos princesę – stovi sau, droviai nudelbusi akis ir susinėrusi rankas, kaip dera Kinijos princesėms, ir tiek. Vos pasirodžius traukiniui, Olanda atsuko nugarą, stovėdama gluosnių paunksnėje, bet aš žiūrėjau ir mačiau, jog Arielis akių neatitraukia nuo Letisijos. Spoksojo į ją, kol traukinys dingo už posūkio, o Letisija stovėjo nejudėdama, nė nenumanydama, kad jis taip į ją žiūri. Tačiau, kai ji atėjo pas mus po gluosniais, supratome, kad viską žino ir kad norėtų va šitaip išsipuščiusi stovėti visą popietę, visą vakarą.

Trečiadienį burtus traukėme mudvi su Olanda, Letisija pasakė, jog būsią teisingiau, jeigu ji atsisakysianti. Laimėjo Olanda, jai visada pašėlusiai sekasi, tačiau Arielio laiškutis nukrito šalia manęs. Iš pradžių man dingtelėjo mintis atiduoti jį tylinčiai Letisijai, tačiau paskiau pagalvojau, kad nedera tenkinti visų jos įgeidžių, ir ramiai jį atskleidžiau. Arielis rašė, kad rytojaus dieną išlipsiąs gretimoje stotyje ir geležinkelio sankasa ateisiąs su mumis paplepėti. Laiškutis buvo bjauriai pakeverzotas, bet paskutinis sakinys skambėjo nuostabiai: „Nuoširdūs linkėjimai visoms trims statuloms." Pasirašyta buvo kaip su vištos koja, tačiau atrodė ryški asmenybė.

Letisija dirstelėjo į mudvi su Olanda, kai padėjome jai persirengti. Aš perskaičiau laiškutį balsu, bet jos nepasakė nė žodžio – apmaudu, juk, šiaip ar taip, turi ateiti Arielis, reikia pasitarti, ne kasdien tokie dalykai atsitinka. Jeigu namiškiai sužinotų arba jei, neduok Dieve, mus pasektų viena kuri iš Losų dukterų, o

tos neūžaugos tokios pavyduolės, mums tikrai kliūtų! Be to, keisčiausia, kad mes kaip niekad tylėjome, beveik nežiūrėdamos perrengėme Letisiją, sukrovėme visus jos pašvitus į pintinę ir pasukome prie baltųjų vartelių.

Teta Rūta liepė mudviem su Olanda išmaudyti Chosė ir nusivedė Letisiją – metas gerti vaistus, ir mudvi pagaliau galėjome ramiai išlieti širdį. Tiesiog stebuklas, kad ateis Arielis, tokio draugo dar niekada neturėjome, nepalyginsi su pusbroliu Titu, tuo pienburniu, kuris tebežaidžia su kareivėliais ir svajoja apie Pirmąją Komuniją. Mes taip jaudinomės laukdamos to susitikimo, jog vargšelis Chosė tai patyrė savo kailiu. Pirmoji apie Letisiją prašneko Olanda, ji, kas be ko, ryžtingesnė. Man jau protas nebenešė, viena vertus, siaubas, kas gali atsitikti, jei Arielis sužinos tiesą, kita vertus, tegu viskas iškart išeina aikštėn, nėra ko žudyti savo gyvenimo dėl kitų. Aišku, būtų geriausia, jei Letisijai apskritai netektų kankintis, ir šiaip jau neša sunkų kryžių, o dabar dar tie nauji vaistai ir visa kita.

Vakare mama nustebo išvydusi, kad mes tokios tylios, stebuklai, ir tiek, tarė ji, gal pelės liežuvius mums bus nukandusios, paskiau dirstelėjo į tetą Rūtą, ir abi tikriausiai pagalvojo, kad vėl būsime prikrėtusios eibių ir dabar mus graužia sąžinė. Letisija palesė kaip paukštelis ir pasakė, kad prastai jaučiasi – verčiau eisianti į savo kambarį skaityti *Rokambolio*. Olanda pasisiūlė ją palydėti, nors ir nelabai noriai, o aš sėdau megzti – visad griebiuosi virbalų, kai labai jaudinuosi. Porąsyk buvau beeinanti pas Letisiją į kambarį pažiūrėti, ką jiedvi ten daro, tačiau pagaliau grįžo Olanda ir, netardama nė žodžio, labai oriai atsisėdo šalia manęs – laukė, kol mama su teta Rūta nukraustys stalą. „Rytoj ji niekur neis. Parašė laišką, liepė jam perduoti, jeigu jis klaus apie ją." Ir ji parodė man violetinį voką, gulintį palaidinukės kišenėje.

Paskiau teta pašaukė mus į virtuvę šluostyti indų, o vėliau mes nuėjome gulti, kritome lyg į vandenį ir tą naktį miegojome kaip suvystytos – taip buvome išvargusios nuo jaudinimosi ir Chosė maudymo.

Rytojaus dieną buvo mano eilė eiti į turgavietę, ir visą rytą nemačiau Letisijos, mat ji nekėlė kojos iš savo kambario. Prieš pietus, užsukusi į jos kambarį, pamačiau ją prie lango – sėdėjo, apkaišyta priegalviais, ir skaitė devintą *Rokambolio* numerį. Atrodė gana prastai, tačiau, išvydusi mane, prapliupo juoktis ir papasakojo, kad po kambarį daužėsi įskridusi bitė ir kad sapnavo juokingą sapną. Pasakiau, kad man labai gaila, jog ji neina kartu su mumis po gluosniais, tačiau žodžiai strigo gerklėje. „Jei nori, paaiškinsime Arieliui, kad tu negaluoji", – pasiūliau, bet ji atsakė: „Ne" ir nutilo. Aš ėmiau ją įkalbinėti, nors ir nelabai tvirtai, ir galiausiai įsidrąsinusi pasakiau, kad ji nebijotų ir kad tikra meilė nepaiso ribų, prišnekėjau daug gražių žodžių, kurių išmokome iš „Jaunystės lobio", tačiau kuo toliau, tuo sunkiau buvo kalbėti, nes ji žiūrėjo pro langą, atrodė, kad ims ir apsipils ašaromis. Pagaliau pasakiau, kad manęs laukia mama, ir išpuoliau pro duris. Pietūs užsitęsė iki begalybės, ir Olanda gavo pipirų iš tetos Rūtos už tai, kad ištepė staltiesę. Nebeprisimenu, kaip šluostėme lėkštes ir kaip staiga nukūrėme po gluosniais, o ten apsikabinome, kone verkdamos iš laimės ir nė kiek nepavydėdamos viena kitai. Olanda man paaiškino, ką turėtume sakyti apie savo mokslus, kad Arieliui padarytume gerą įspūdį, nes vyresniųjų klasių mokiniai niekina mergaites, kurios, baigusios pradinę, mokosi nebent drabužių kirpimo ir kitokių amatų. Kai aštuonios minutės trečios pasirodė traukinys, Arielis ėmė džiugiai mosuoti rankomis, o mudvi pamojome jam savo margomis skarelėmis. Po dvidešimties minučių išvydome jį einant sankasa,

buvo jis kur kas aukštesnis, nei įsivaizdavome, ir visas pilkas nuo galvos iki kojų.

Nelabai prisimenu, apie ką kalbėjomės iš pradžių, jis buvo gana nedrąsus, nors ir drįso pas mus ateiti ir rašinėti laiškelius, kalbėjo pasverdamas kiekvieną žodį. Beveik iškart puolęs liaupsinti mūsų „statulas" ir „pozas", paklausė, kuo mes vardu ir kodėl nėra trečiosios. Olanda paaiškino, kad Letisija negalėjo ateiti, ir jis tarė: „Kaip gaila!" ir kad Letisija – labai gražus vardas. Paskiau ėmė pasakoti apie Pramonės mokyklą, deja, ne apie anglų koledžą, ir paprašė parodyti mūsų pašvitus. Olanda atkėlė akmenį, ir mes ištraukėme savo turtą. Regis, jis susižavėjo, kelis kartus vis ėmė kokį papuošalą, sakydamas: „Šį andai segėjo Letisija" arba „Šį turėjo vaizduodama Rytų gražuolę" – taip pavadino Kinijos princesę. Mes sėdėjome gluosnio paunksnėje, ir jis klausėsi nutaisęs laimingą miną, nors ir išsiblaškęs, buvo aišku, kad gerai išauklėtas – tik iš mandagumo neatsisveikina su mumis. Du ar tris kartus, kai pokalbis buvo benutrūkstąs, Olanda dirstelėjo į mane, mudvi abi jautėmės nejaukiai, norėjome kuo greičiau sprukti namo, verčiau jis niekada čia nebūtų atėjęs! Jis vėl paklausė, ar Letisija serga, ir man dingtelėjo, kad Olanda pasakys teisybę, bet ji, pažvelgusi į mane, tiesiog pasakė: Letisija negalėjo ateiti. Arielis šakele braižė smėlyje geometrines figūras, retkarčiais dirsčiodamas į baltuosius vartelius, ir mums buvo viskas aišku, kas vyksta, todėl Olanda susipratusi ištraukė violetinį voką ir padavė jam, o jis labai nustebo, gavęs laišką, paskiau, kai paaiškinome, jog laišką prašė perduoti Letisija, visas išraudo ir įsikišo jį kišenėn, nenorėdamas skaityti prie mūsų akių. Beveik tuojau pat pasakė, kad jam buvę labai malonu su mumis susipažinti, tačiau mums pasidarė koktu, kai jis atkišo suglebusią ranką, troškome, kad kuo greičiau viskas pasibaigtų,

nors vėliau tik ir kalbėjome apie jo pilkas akis ir liūdną šypseną. Taipgi minėjome jo atsisveikinimo žodžius: „Sudie, likite gyvos ir sveikos", tokius dieviškai gražius ir poetiškus, kokių niekados nesame girdėjusios. Papasakojome viską Letisijai, laukusiai mūsų kieme, citrinmedžio paunksnėje, ir man knietėjo ją paklausti, ką ji parašė laiške, bet argi ji galėtų pasakyti, jeigu užklijavo voką, prieš paduodama jį Olandai, taigi nieko jos neklausiau, tik papasakojome, kaip atrodė Arielis ir kiek kartų teiravosi apie ją. Ne taip jau paprasta buvo pasakoti, nes būta ir malonių, ir nemalonių dalykų, matėme, kad Letisija šypsosi laiminga ir podraug vos neverkia, galiausiai mudvi sprukome teisindamosi, kad mūsų laukianti teta Rūta, ir palikome ją citrinmedžio paunksnėje, spoksančią į vapsvas.

Tą vakarą, kai nuėjome gulti, Olanda man tarė: „Pamatysi, rytoj mūsų žaidimui bus galas." Tačiau ji klydo, nors ir nelabai, rytojaus dieną, kai valgėme desertą, Letisija mums davė sutartinį ženklą. Indų plauti nuėjome labai nustebusios ir truputį supykusios: negražu taip elgtis, Letisija neturi sąžinės! Ji laukė mūsų prie vartelių, ir mes ko nenumirėme iš baimės, kai, mums atsidūrus prie gluosnių, ji ištraukė iš kišenės mamos perlų vėrinį ir visus žiedus, ir net didįjį tetos Rūtos rubiną. Jeigu tos Losų bjaurybės neūžaugos mus susektų ir pastebėtų papuošalus, mama iškart sužinotų ir dievaži mus užmuštų. Tačiau Letisija nė kiek nebijojo, pasakė, kad, jeigu kas nors atsitiks, ji prisiims visą atsakomybę. „Šiandien aš būsiu statula, gerai?" – pridūrė, nukreipusi akis į šalį. Mudvi beregint ištraukėme pašvitus, staiga panūdusios įtikti Letisijai, patenkinti visus jos įgeidžius, nors širdies gilumoje jautėme šiokį tokį apmaudą. Kadangi ji norėjo vaizduoti statulą, parinkome jai pačius gražiausius papuošalus, derančius prie brangenybių: povo plunksnas plaukams apkaišyti, kailį, iš tolo

primenantį sidabrinę lapę, ir rausvą šydą, kuriuo ji apsirišo galvą nelyginant turbanu. Ji stovėjo nejudėdama, matyt, apgalvodama, kokia turėtų būti statula, ir, kai iš už posūkio pasirodė traukinys, nuėjo prie sankasos, saulėje tviskėdama visomis brangenybėmis. Iškėlė rankas į dangų, lyg panorusi ne statulą vaizduoti, bet kažką vaidinti, atlaužė galvą (vargšelė nieko daugiau negalėjo daryti) ir taip išsilenkė, kad mus pagavo baimė. Statula atrodė kaip niekad neregėto grožio, ir tuomet pamatėme Arielį – žiūrėjo į ją, išsisvėręs pro langą ir persikreipęs, žiūrėjo tik į ją, nematydamas mūsų, kol pagaliau traukinys pralėkė pro šalį. Nežinia kodėl mudvi puolėme prie Letisijos, baimindamosi, kad ji nenugriūtų: ji stovėjo užsimerkusi, o skruostais riedėjo didelės ašaros. Ramiai, be jokio apmaudo, ji atstūmė mus, bet mes vis dėlto padėjome jai persirengti ir sudėti brangenybes į kišenę, ir ji pati viena nuėjo namo, o mudvi paskutinįsyk sukrovėme visus pašvitus į jos pintinę. Beveik jau žinojome, kas atsitiks, tačiau kitą dieną mudvi vėl nukūrėme prie gluosnių, kai teta Rūta griežtai paliepė mums netriukšmauti ir netrukdyti Letisijai – vargšelė visai paliegusi nesikėlė iš patalo. Pasirodžius traukiniui, nė kiek nenustebome išvydusios, kad prie trečio lango nieko nėra. Šypsodamosi lyg su palengvėjimu, lyg su apmaudu įsivaizdavome, kad Arielis ramiai sau sėdi ant suolo kitoje vagono pusėje, pilkomis akimis žiūrėdamas į upę.

Apie autorių

Julio Florencio Cortázaras (1914 08 26–1984 02 12) – argentiniečių rašytojas, vienas žymiausių XX amžiaus autorių, lyginamas su Jorge Luisu Borgesu, Čechovu, Edgaru Allanu Poe, naujojo Lotynų Amerikos romano kūrėjas. Gimė Briuselyje, Argentinos konsulo Belgijoje šeimoje. Vaikystę ir jaunystę praleido Buenos Airėse. Nebaigęs sostinės universiteto literatūros fakulteto, septynerius metus mokytojavo provincijoje, vėliau dėstė Mendosos miesto universitete. 1951 m. išvyko tęsti studijų Paryžiuje, liko ten gyventi ir ilgus metus UNESCO dirbo vertėju. 1938 m. debiutavo kaip poetas simbolistas poezijos rinkiniu *Presencia* (*Būvis*), pasirašė slapyvardžiu Julio Denis. Eilėraščius rašė visą gyvenimą, tačiau pagarsėjo savo neįprasta proza.

Pirmąjį apsakymą *Užgrobtas namas* išspausdino 1946 m. J. L. Borgeso leidžiamame žurnale. Jau kūrybos pradžioje išryškėjo J. Cortázaro polinkis laužyti tradicines literatūrines normas, tikrovę derinti su fantastika, primesti savo žaidimo taisykles, stulbinti skaitytoją netikėtais siužeto vingiais.

Pasaulinę šlovę pelnė romanais *Žaidžiame „klases"* (*Rayuela*, 1963), *Laimėjimai* (*Los premijos*, 1960), *Manuelio knyga* (*Libro de Manuel*, 1973), tačiau mėgstamiausiu žanru laikė apsakymą, sakydamas, jog „romanas laimi taškais, o apsakymas turi laimėti nokautu". Gaila, bet iš keliolikos jo apsakymų rinkinių – *Žvėrynas* (*Bestiario*, 1951), *Žaidimas baigtas* (*Final de Juego*, 1956), *Slaptas ginklas* (*Las armas sekretas*, 1959), *Kronopų ir famų istorijos* (*Historias de cronopios y de namas*, 1962), *Visos ugnys – ugnis* (*Todos

los fuegos el fuego, 1966), *Toksai Lukas* (*Un tal Lucas*, 1979), *Mes taip mylime Glendą* (*Queremos tanto a Glenda*, 1980) ir kt. – lietuviškai pasirodė tik keletas apsakymų.

Rašytojas mirė Paryžiuje nuo leukemijos, palaidotas Monparnaso kapinėse. 2006 m. Paryžiaus municipalitetas, pagerbdamas rašytojo atminimą, jo vardu pavadino aikštę Šventojo Liudviko saloje, kur vyksta jo apsakymo *Laumės plaukai* (*Las babas del diablo*) veiksmas. Yra tokia tradicija: lankant J. Cortázaro kapą, palikti taurę vyno ir lapą popieriaus, kuriame nupieštas „klasių" žaidimas. J. Cortázaro kūryba tokia populiari, jog, pasak literatūros kritiko Fernando Gasparo, dar pasitaiko žmonių, klausinėjančių, kur yra Cortázaras. Kai kas jį matęs tai Paryžiaus metro keleivių minioje, tai kvailiojantį su sraigėmis bare netoli Liuksemburgo sodo, tai kitame Paryžiuje, jo romanų mieste.

Žaidimas baigtas (*Final de Juego*, 1956) – tipiška Julio Cortázaro knyga, kaip ir romanas *Žaidžiame „klases"* pagrįsta skaitytojui siūlomu žaidimu. Knyga, kurią sudaro aštuoniolika apsakymų, suskirstyta į tris dalis pagal sudėtingumo lygmenį – nuo paties paprasčiausio iki sudėtingiausio, kitaip tariant, pasak autoriaus, kiek pastangų turėtų padėti skaitytojas, stengdamasis suprasti (arba manyti supratęs) kiekvieną apsakymą. Tai vienas reikšmingiausių XX a. antrosios pusės Lotynų Amerikos literatūros apsakymų rinkinių, vienas tų brandžių vaisių, kuriuos sunokino tiek magiškasis realizmas, tiek dar tik besiformuojantis postmodernizmas. Lyg rimtai, lyg žaisdamas, J. Cortázaras siūlo skaitytojui mintį pasvarstyti apie galimą gretutinių pasaulių egzistavimą mūsų visatoje (*Nakčia, aukštielninkas*), apie susidvejinimą su gyvūnais (*Aksolotlis*), apie fantastikos elementais perpintą tikrovę.

Valdas Petrauskas

Julio Cortázar
Žaidimas baigtas

Iš ispanų kalbos vertė
Valdas V. Petrauskas

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

2011-03-02
Tiražas 2 000. Užsakymo Nr. 11-1061

Išleido UAB „Baltų lankų" leidyba
Kęstučio g. 10, LT-08116 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino spaudos namai „ARX Baltica"
Veiverių g. 142b, LT-46353 Kaunas
kaunas@arxbaltica.lt
www.arxbaltica.lt

Yra tokia tradicija: lankant argentiniečių rašytojo, vieno žymiausių XX a. autorių Julio Cortázaro (Chulio Kortasaro) kapą, palikti taurę vyno ir lapą popieriaus, kuriame nupieštas „klasių“ žaidimas. Cortázaro kūryba tokia populiari, jog, pasak literatūros kritiko Fernando Gasparo, dar pasitaiko žmonių, klausinėjančių, kur yra Cortázaras. Kai kas jį matęs tai Paryžiaus metro keleivių minioje, tai kvailiojantį su sraigėmis bare netoli Liuksemburgo sodo, tai kitame Paryžiuje, jo romanų mieste... Apsakymų rinkinys *Žaidimas baigtas*, kaip ir garsusis romanas *Žaidžiame „klases“*, pagrįstas skaitytojui siūlomu žaidimu. Knygą sudaro aštuoniolika apsakymų, jie suskirstyti į tris dalis pagal sudėtingumo lygį — nuo paties paprasčiausio iki sudėtingiausio, kitaip tariant, pasak autoriaus, pagal tai, kiek pastangų turėtų padėti skaitytojas, stengdamasis suprasti (arba manyti supratęs) kiekvieną apsakymą. Tai vienas reikšmingiausių XX a. Lotynų Amerikos literatūros apsakymų rinkinių, vienas tų brandžių vaisių, kuriuos sunokino magiškasis realizmas ir dar tik besiformuojantis postmodernizmas. Lyg rimtai, lyg žaisdamas, rašytojas siūlo skaitytojui mintį pasvarstyti apie galimą gretutinių pasaulių egzistavimą mūsų visatoje „Nakčia, aukštielninkas“, apie susidvejinimą su gyvūnais „Aksolotlis“, apie fantastikos elementais perpintą tikrovę...

